

“Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek”

**Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve
İnsan Hakları**

Copyright © 2008 Human Rights Watch
All rights reserved.
Printed in the United States of America
ISBN: 1-56432-317-X
Cover design by Rafael Jimenez

Human Rights Watch
350 Fifth Avenue, 34th floor
New York, NY 10118-3299 USA
Tel: +1 212 290 4700, Fax: +1 212 736 1300
hrwnyc@hrw.org

Poststraße 4-5
10178 Berlin, Germany
Tel: +49 30 2593 06-10, Fax: +49 30 2593 0629
berlin@hrw.org

Avenue des Gaulois, 7
1040 Brussels, Belgium
Tel: + 32 (2) 732 2009, Fax: + 32 (2) 732 0471
hrwbe@hrw.org

64-66 Rue de Lausanne
1202 Geneva, Switzerland
Tel: +41 22 738 0481, Fax: +41 22 738 1791
hrwgva@hrw.org

2-12 Pentonville Road, 2nd Floor
London N1 9HF, UK
Tel: +44 20 7713 1995, Fax: +44 20 7713 1800
hrwuk@hrw.org

27 Rue de Lisbonne
75008 Paris, France
Tel: +33 (1)43 59 55 35, Fax: +33 (1) 43 59 55 22
paris@hrw.org

1630 Connecticut Avenue, N.W., Suite 500
Washington, DC 20009 USA
Tel: +1 202 612 4321, Fax: +1 202 612 4333
hrwdc@hrw.org

Web Site Address: <http://www.hrw.org>

“Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek” Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve İnsan Hakları

Temel Sözcükler	1
I. Giriş	3
Özet: Görünürlük ve Şiddet	3
Temel Tavsiyeler.....	9
Yöntemler.....	11
II. Arka Plan: Toplumsal Cinsiyetin Dayatılması: Kimlikler ve Geçmişler	12
III. Korkuyla Yaşamak: Eşcinsel Erkeklerle Karşı Kötü Muamele ve Tacizler.....	16
A. Cem’in Hikayesi.....	16
B. Hoşgörüsüzlük ve Kişisel Dokunulmazlık.....	18
C. Emre’nin Hikayesi.....	25
D. Polis Tacizi: “Problem Sensin!”	27
IV. Sessizlik ve Şiddet: Lezbiyen Ve Biseksüel Kadınların ve Kızların Durumu.....	35
A. Cuci ve Gia’nın Hikâyesi.....	35
B. Ailenin Gücü.....	36
C. Yalnızlığın Üstesinden Gelmek: Toplumsal Taciz ve Dayanışmanın Tehlikeleri	44
D. Örgütlenme: Politika ve Kadın Cinselliği.....	47
V. Toplumsal Cehennem: Devletin Travesti ve Transseksüel Vatandaşlara Karşı Uyguladığı Şiddeti ve Taciz	50
A. Hülya’nın Hikayesi	50
B. “Polisin Bizi Koruması lazım, Dövmesi Değil”	52
C. Balyoz Timi	56
D. Para cezaları, Keyfi Tutuklama ve İstismar.....	59
E. Müşteri Şiddeti, Çeteler ve Cezasız Kalan Suçlar	62

VI. Diğer Alanlarda Ayrımcılık ve Kötü Muamele	66
A. Ordu.....	66
B. Psikiyatri ve Tıp Mesleği.....	73
C. “Kamu Ahlakı”: Örgütlenme Kısıtlamaları	75
D. “Müstehcenlik” ve Cinselliğin Özgürce Tartışılması: İfade Özgürlüğü Sınırlamaları ..	81
VII. Belirli Tavsiyeler.....	84
Emeği Geçenler	89
Ek I: Uluslararası Hukuk: Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliğiyle İlgili Uluslararası Hukuki Emsal Kararlar	90
Ek II: İstanbul Emniyet Müdürü’ne mektup.....	98
Ek III: Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürü’ne Mektup	100

Temel Sözcükler

Biyolojik cinsiyet: bedenin dış cinsel organları, cinsiyet ve üremeyle ilgili iç organları, hormonları ve kromozomlarına dayanarak erkek ve kadın olarak yapılan sınıflandırma.

Biseksüel: iki cinsten kişilerden de hoşlanan kimse.

Eşcinsel: homoseksüel sözcüğünün eş anlamlısı.

Gey: eşcinsel sözcüğünün eş anlamlısı. Bazen sadece esas olarak diğer erkeklerden hoşlanan erkekler için kullanılır.

Toplumsal cinsiyet: toplumun “erkeksi” ya da “kadınsı” davranış veya görünüşün ne olduğu konusundaki fikirlerini ayırt eden toplumsal ve kültürel kodlar.

Toplumsal cinsiyete uymayan (Gender nonconforming): taşıdıkları cinsiyete ya da erkek kadın cinsiyetlerinden beklenen ikili rollerin doğasına veya beklentilerine uymayan kişiler için kullanılan bir terim.

Toplumsal cinsiyetin ifadesi (Gender expression): toplumların “erkeksi” ya da “kadınsı” olarak tanımladıkları dış özellik ve davranışlar—bunlara kılık kıyafet, görünüş, davranışlar, konuşma şekilleri, sosyal davranışlar ve etkileşim de dahildir.

Toplumsal cinsiyet kimliği: bir kişinin içinde derinden hissettiği erkek ya da kadın olma duygusu veya erkek ve kadından daha farklı veya ikisinin arasında bir yerde duran duyu.

Heteroseksüel: esas olarak karşı cinsin üyelerine karşı çekim duyan kimse.

Homoseksüel (Eşcinsel): esas olarak aynı cinsin üyelerine karşı çekim duyan kimse.

Namus cinayeti: bir kişinin, genellikle de bir kadının, ailesinin ya da ait olduğu topluluğun “namusuna” leke getirecek bir şey yaptığı, çoğunlukla da yasak sayılan bir cinsel davranışta bulunduğu şüphesiyle öldürülmesi—örneğin heteroseksüel evliliğin dışında cinsel ilişkiye girmek.

İbne: esas olarak aynı cinsin üyelerine karşı çekim duyan erkekler için kullanılan, iki erkek arasındaki sekste “sürekli pasif” olan taraf için kullanılan aşağılayıcı terim.

Lezbiyen: esas olarak diğer kadınlara karşı çekim duyan kadın.

LGBTT: lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel; zaman zaman “cinsel azınlıklar” diye de anılan grup ve kimliklerin tümünü kapsayan terim.

Namus: genelde halk arasındaki toplumsal durum olarak algılanır ve esas olarak kadın cinselliği ve davranışlarıyla tanımlanır.

Aynı cins: lezbiyen, gey, biseksüel ve bazı travesti ve transseksüellerin ilişkilerini tanımlamak için sıkça kullanılan terim.

Cinsel yönelim: bir kişinin cinsel ve duygusal arzularının yönelme şekli. Bu terim kişiyi arzu nesnesinin toplumsal cinsiyetine göre kategorize eder—yani kişinin esas olarak aynı cins mi, karşı cins mi yoksa her iki cins de mi ilgi duyduğunu tanımlar.

Top: genel olarak argoda iki erkek arasındaki aynı cins ilişkisindeki pasif partner anlamına gelir.

Töre: gelenekler bütünü

Travesti ve Transseksüel (Transgender): içinde hissettiği toplumsal cinsiyet kimliği ya da dış cinsiyet doğuştan getirdikleri bedenlerinin fiziksel karakteristiğinden farklı olan kişiler. Kadından erkeğe (FTM) travesti ve transseksüeller kadın bedeniyle doğer ama toplumsal cinsiyet kimlikleri baskın olarak erkektir; erkekten kadına travesti ve transseksüeller (MTF) erkek bedeniyle doğer ama toplumsal cinsiyet kimlikleri baskın olarak kadındır.

I. Giriş

Özet: Görünürlük ve Şiddet

Türkiye’de birçok lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel (LGBT) vatandaş utanç duygusuyla felç olmuş durumda korku dolu hayatlar sürüyor. Halen çoğu için gündelik bir olgu olan, istismar, şiddet veya diğer taciz biçimlerine maruz kaldıklarında, devlet otoritelerine gidip yardım istemekten haklı olarak çekiniyorlar: çok uzun bir süredir polis tarafından istismar edilip sadist davranışlara maruz bırakıldıkları gibi bu durum hakimler ve savcılar tarafından da gözardı ediliyor. Yapılan reformlara rağmen, bu raporun da gösterdiği gibi, bu çeşit kötü muamele vakaları halen devam ediyor.

Türkiye’de yaşayan LGBT vatandaşların karşı karşıya kaldığı kötü durum bu topluluğun diğer ülkelerde karşılaştıklarıyla çok benzerken, “erkeklik” ile “kadınlık” kavramlarına dair katı kurallar özellikle Türk toplumunun ve devletinin yapısına derin bir şekilde işlemiş durumda. Bu gibi kuralların devamı, bu raporda gösterildiği gibi, aktardığımız birçok olayda eşitsizliği devam ettirmekte ve şiddeti artırmakta.

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün konuştuğu her travesti ve transseksüel ile çoğu eşcinsel erkek cinsel yönelimleri veya toplumsal cinsiyet kimlikleri yüzünden şiddetli saldırılara maruz kaldı—bu kişilerden bazıları da birden fazla. Çark mekanlarında (partner aramak için gidilen yerler) atılan dayaklar, kurbanlarıyla internet üzerinden buluşmak üzere sözleşen adamlar veya çetelerin yaptıkları soygunlar, ve cinayet teşebbüsleri belgelenen taciz vakaları arasındaydı.

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün konuştuğu lezbiyen veya biseksüel kadınlar ailelerinin uyguladığı, çoğunlukla aşırı olan baskıdan bahsettiler. İçlerinden bazıları cinsel yönelimini “değiştirmek” için psikolojik veya psikiyatrik “yardım” almaya zorlanmışlardı. Birçoğu fiziksel şiddete de maruz kaldılar.

Durum tamamen karanlık değil; son yıllarda birçok olumlu gelişme de oldu. Bugünün Türkiye’si karmakarışık işaretlerle dolu. Bu durum en doğru ifadesini 2005 ortalarında Ceza Yasası’nın yenilenmiş halinin kabul edilmesine yol açan süreçte buluyor. Yeni yasa kabul edilmeden bir yıl önce, Türkiye Millet Meclisi Adalet Komisyonu kamusal hayatın geniş bir kısmında ayrımcılığı engelleyecek bir yasa metnini kabul etti: “cinsel yönelim” de ayrımcılığa karşı korunaklı bir statü olacaktı. Bu yenilik Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne (AB) üyelik başvuru sürecinin bir parçası olarak algılanıyordu.

Bu gelişme Türkiye’nin küçük çaplı lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel hareketini hemen canlandırdı ve yeni yasada “cinsel yönelim”in dahil edilmesini

destekleme çalışmasını başlattılar. Türkiye'nin iki en büyük LGBTT derneği olan Lambda İstanbul ve Ankara merkezli KAOS-GL 15 Eylül 2004 tarihinde kadın derneklerinin gerçekleştirdiği bir organizasyonda 500 kişiden oluşan bir grupla meclise yürüdüler— talepleri, kabul edilen hükmünün korunması ile azınlıkları istismar eden ve haklarını kısıtlayan diğer birkaç maddenin değiştirilmesiydi.

Nihayetinde, cinsel yönelimden bahseden metinden vazgeçildi ve yerine Türkiye Anayasası'nın 10. maddesinde bulunan ifade yerine. Bu madde “dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş, felsefi inanç, din, mezhep veya başka herhangi bir nedenden bağımsız olarak” eşitlik vaat ediyor. Bu yenilgi belki de tahmin edilebilir bir şeydi—çünkü 2003 yılının sonlarından beri, başbakanın siyasi danışmanı, iktidar partisine “eşcinseller üye olamaz” şeklinde bir görüş ifade etti, “Ancak kendi partilerini kurabilirler”¹ diye ekledi. Yine de aktivistler umutluydular çünkü son yıllarda çoğunlukla AB katılım kriterlerine uymak adına Türkiye’de birçok olumlu yasal değişiklik gerçekleşmişti.

Türkiye'nin bugün bulunduğu kaygan zeminli süreçte daha geniş özgürlükler çok zararlı ve tehlikeli tavırlarla iç içe. Pozitif taraftan bakılınca, Türkiye’de sivil toplum on yıl öncesine oranla gözle görülür bir şekilde daha özgür, öyle ki geyler ve lezbiyenler gibi Türkiye'nin geniş travesti ve transseksüel çevreleri de bunun etkilerini hissediyorlar. Lambda İstanbul, KAOS-GL, ve Ankara merkezli travesti ve transseksüel dayanışma derneği Pembe Hayat—her ne kadar sınırlı bir topluluk olsalar da, yasal zorluklar ve tacizlerle engellenseler de—sansürün azaldığı ve halen kısıtlı olmakla birlikte sivil toplumun kendini görece daha fazla ifade edebildiği bir ortamın faydalarını görüyorlar. Şubat 2005’te, hükümet partisinin bir milletvekili ile Sağlık Bakanlığı’nın bir temsilcisi Ankara’da LGBTT vatandaşların insan hakları konulu bir konferansa katıldılar—bu sembolik anlamda önemli bir adımdı.

Fakat görünürlük şiddeti beraberinde getirdi. Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel vatandaşların daha çok açığa çıkmaları, kendilerini daha fazla tehlikeye atmak anlamına geldi. Bu rapor beş alanda kendini gösteren bu tip tehlikelere dair kanıtlar sunuyor: eşcinsel erkeklere karşı saldırılar, hala polis tarafından sık sık teşvik ediliyor ve hatta bazen de polis bu suçu bizzat işliyor; lezbiyen kadınlar üzerinde katı aile baskısına maruz kalıyor ve yine polis şiddeti kendi uygulamıyorsa istismarları görmemeyi tercih ediyor; travesti ve transseksüel kişiler toplumsal damgalanma ve şiddete maruz kalıyor; askeri ve tıbbi alanlarda ayrımcılık yoğun yaşanıyor; ve LGBTT gruplarının dernek kurma ve ifade etme özgürlüklerine karşı kısıtlamalar halen sürüyor.

Homofobik şiddet Türk devlet otoritelerinin dikkatini yaygın bir sorun olarak çekmeye başladı ve bu sorunla ilgili ilk tereddütlü adımlar atılıyor. 2003’te İstanbul Üniversitesi

---

¹ Hüseyin Özalp, “Eşcinseller AKP’ye üye olabilirler mi?” Ankara, 15 Nisan 2003.

Adli Tıp profesörü ve Adalet Bakanlığı'nın Adli Tıp biriminin Cinsel Şiddet bölümünde bir müddet çalışmış olan Dr. Şevki Sözen, bakanlığın başlattığı bir çalışmadan edindiğini bildirdiği rakamları İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne verdi. Sözen'in aktardığına göre, çalışma için görüşülen gey ve lezbiyenlerin yüzde 37'si fiziksel şiddet, ve yüzde 28'i ise cinsel şiddet görmüş. Travestiler ve transseksüeller içindeyse yüzde 89'u fiziksel şiddet ve yüzde 52'si cinsel şiddet görmüş. Dr. Sözen'in bize anlattığına göre, bütün olaylar içerisinde kurbanların sadece yüzde 42'si yardım istemiş ve sadece yüzde 26'sı polise başvurmuş. Polise gidenlerin altıda birinden daha azı, adalet sisteminin davalarıyla gerektiği şekilde ilgilendiğini belirtmiş.²

Bahsi geçen çalışma halen basılı değil; Dr. Sözen bize görüşülen kişilerin sayısını, örnekleme yöntemi ve hangi mülakat teknikleri kullanıldığını söyleyemedi. Bu sebeple bu rakamların kesin kabul edilmemesi gerekmesine rağmen, kendi mülakatlarımızda karşılaştıklarımızla tamamen örtüşmektedir.

Eşcinsel Erkekler

Çeteler, yeteri kadar “erkeksi” olmayanlara karşı taşıdıkları önyargılarla harekete geçerek ya şiddet uygulamak ya da hırsızlık yapmak amacıyla, eşcinsel erkeklerin buluştukları çark alanlarına gidiyor ve internet sitelerini ziyaret ediyorlar. Polis bunlara karşı yeterli derecede önlem almıyor; hatta bazen kurbanları ya suçluyor ya da daha da fazla istismar ediyor. Mahkemeler, eşcinsel erkekleri öldüren katillerin cezalarını kurbanlarının eşcinselliğinin katillerini “kışkırttığı” fikriyle indiriyorlar.

Birkaç dikkate değer vakada, şiddet uygulayanlar önce kurbanlarıyla cinsel ilişkiye girmişlerdi, bu da İstanbul Emniyet Müdürü Yardımcısı Halil Yılmaz'ı şu sonuca vardırdı: “Ülkemizde, homoseksüel cinayetler ayrımcılıktan kaynaklanmıyor. Şiddet homoseksüellere *karşı* değil, fakat homoseksüeller *arasında*.”³

Eşcinsel arzular duyan kişilerin (duymayanlar da var) homofobik saldırılarda bulunduğu gerçeği, böylesi eylemleri eşcinsel kimlikleriyle gerçekleştirdikleri anlamına gelmez. Bu kişilerin uyguladığı şiddetin, kurban ile saldırgan arasında paylaşılan bir kimliğin getirdiği yıkıcılık olduğu düşünülerek göz ardı edilmemesi gerekir. Kendinden nefret, nefret dolu bir ortamı yansıtır hem de yoğunlaştırır. İşçi sınıfından olan ve kendini gey olarak tanımlayan Ankaralı Bulut, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne şunları anlattı: “eşcinsel arzular hisseden fakat kendilerini kabullenemeyenler eşcinsellere en çok şiddet uygulayanlar oluyor.” Bu tip şiddeti körükleyen, eşcinsel arzu değil, failin eşcinsel ilişkiye dair veya “kadınılaşmış” erkeklere karşı duyulan yoğun önyargıdan kaynaklanan kendini

² Dr. Şevki Sözen ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 9 Ekim 2003.

³ Janoff'dan alıntılandı, “Türk Mahzeninden Hikayeler”, *Xtra Magazine*, 1 Temmuz 2004 (vurgu eklenmiştir), <http://archives.xtra.ca/Story.aspx?s=3130209> (en son erişim 21 Nisan 2008).

kabullenmeyi engelleyen utanç hissidir. Bu utanç hissi, polis ve devlet organlarının savaşmaları gereken hedef konumuna getirilmelidir. Yukarıdaki paragrafta geçen Yılmaz'ın açıklaması ve benzeri düşünceler, yol alınacak daha ne kadar mesafe kaldığını gösteriyor.

Lezbiyen ve Biseksüel Kadınlar ve Kızlar

Lezbiyen ve biseksüel kadınlar ve kızlar, özgür cinsel seçimler yapmalarını reddeden aile ve toplumsal çevrenin baskısından çok çekmektedir. Hem feminist hem de lezbiyen olan aktivistlerin bize anlattığına göre, Türkiye'de "kadınlık," baskın geleneksel anlayışa göre bir erkeğin kontrolü altında kalmak demek.

Bu raporda ayrıntılarıyla anlatılan çeşitli vakalar, kızlar ve kadınların lezbiyen veya biseksüel oldukları anlaşıldığında nefret, sık sık da şiddete maruz kalarak kendi ev ortamlarında nasıl reddedildiklerini göstermektedir. Ve aynı mahkemeler geyleti öldüren "kurbanı suçlayarak," katillere bir ölçüde hoşgörülü davranmaları gibi, kadınlar ve kızlar, aykırı cinselliklerini ifade etmelerinden dolayı ailelerinin "namus"una zarar vermiş sayılıyorlar ve onlara karşı şiddet uygulayanlara müsamahalı davranıyor.

Bir kere daha söylemek gerekirse, bazı reformları bir kenara koymak şartıyla, polis ve diğer devlet makamlar yeterli derecede çalışmıyorlar. BM Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) Türkiye üzerine hazırladığı sonuç gözlemlerinde tavsiye ettiği gibi, "tüm kamu memurlarının, özellikle yasaları uygulayan memurların, adli ve sağlık hizmeti verenler dahil olmak üzere, onları kadınlara karşı yapılan bütün şiddet biçimlerine karşı duyarlılaştırmak ve bu suistimallere gerektiği gibi bir tepki vermek için yeterli bir şekilde hazırlamak amacıyla devamlı olarak eğitilmeleri gerekmektedir."

Bizim yaptığımız görüşmelerin çoğu gösteriyor ki yetkililer halen bu soruna el atmış değiller; polis hala çözümün değil daha çok problemin bir parçası olarak kalıyor. 1990'larda bir gazeteci tarafından deşifre edilen Ferda adında bir kadın komşularının sürekli tacizine maruz kalmıştı: "Polis çağırıp, lezbiyen olduğum için terörist olduğumu veya başka kadınları sattığımı söylüyorlardı." Ferda polise şikayette bulundu. Anlattığına göre, konuyla ilgilenen polis memuru gazeteci Metin Göktepe'nin işkence altında öldürülmesiyle ilişkiliydi.

Polis memuru evime geldi. Evde hiçbir şey bulamadı –aslında bu davaya karşı oldukça anlayışlıydı. Ama sonra peşimi yıllar boyu bırakmayacak cinsel bir tehdit ortaya attı. Bana, "Eğer bir aşığın olursa, buraya gelirim ve her ikinizle de sevişirim," dedi. Bu onun fantazisiydi. Beni bu şekilde yıllarca rahatsız etti. Her hafta bir kere gelirdi; hiç sevgilim olmadığından

para alırdı benden – yüzlerce milyon [Türk] lira[sı], sadece lezbiyenim diye.

Travesti ve Transseksüeller

Türkiye’de travesti ve transseksüeller toplumsal cinsiyet normlarına çok katı bir şekilde meydan okurlar: görünüşleri ve hareketleri doğdukları cinsiyetlerden gelen beklentilerden farklılık gösterir. 1980’lerde askeri rejim her türlü normalden sapma durumunu ağır bir şekilde bastırmıştı—ve geleneksel toplumsal cinsiyet kimlik standartlarını herhangi bir şekilde ihlal etmek —örneğin “maskülen” bir bedeni “feminen”e dönüştürmek—dehşetle karşılanıyordu. Türkiye hem “cinsiyet düzeltme ameliyatı” olarak bilinen kozmetik değişim hem de hormon terapilerini yasakladı. Tanınmış bir şarkıcı olan Bülent Ersoy yurtdışında bu süreçten geçince yaptığı müzik de yasaklanmıştı.

Uzun bir yasal mücadeleden sonra, en sonunda 1988’de Türk Medeni Yasası şu madde eklenerek tekrar düzenlendi: “[d]oğumdan sonra oluşan cinsiyet değişiklikleri durumlarında, tıp uzmanlarından oluşan bir heyetin raporuyla belgelendiği takdirde, gerekli değişiklikler doğum belgesine işlenecektir.” Erkekken kadın olan ameliyat geçirmiş transseksüeller yeni cinsiyetlerini belgeleyen “pembe nüfus cüzdanını” artık alabileceklerdi.

Yine de birçok travesti, ameliyat olmak istemiyor; bir diğer kısım ise parasal olarak ameliyatı karşılamıyor. Devletin verdiği nüfus cüzdanlarında belirtilen cinsiyetleri görünüşteki cinsiyetlerine uymayanlar—ki bu nüfus cüzdanları bütün kurumlara girmek, kabul olmak ve her türlü hizmet alabilmek için mecburidir—inanılmaz derecede önyargılarla karşılaşarak yasal bir çıkmaz içinde kaldılar. Herhangi bir işte çalışamadıklarından, birçok travesti seks işçiliği yapıyor ve bu da kendilerine yöneltilen önyargıları iki katına çıkarıyor.

Bu gruba uygulanan baskıların tarihi çok uzun. 1996’da İstanbul’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Yerleşim Programı (Habitat) konferansı öncesindeki aylarda, devlet yetkilileri kenti “temizlemek” için bir kampanya başlatmaya karar verdi. Onlarca travesti ve transseksüel şehrin Cihangir mahallesinde Ülker Sokak’ta kendi cemaatlerini oluşturmuşlardı. Bir polis memuru, Süleyman Ulusoy, o zamanlar Beyoğlu emniyet amirliğinin başındaydı ve bu kişileri bölgeden çıkarmaya kararlıydı.⁴ Aylar boyunca, polis sokağa çıkan travestileri yakalayıp işkence yaptı. Bu topluluk o bölgeden sürülmüş olsa da,

---

⁴ Ulusoy, dayak atarken en çok hortum kullanması yüzünden “Hortum Süleyman” olarak biliniyor. Ülker Sokak’taki travesti ve transseksüellerin liderlerinden olan Demet Demir defalarca tutuklandı ve işkence gördü. Yıllar sonar, Ulusoy’u kendisine sürekli işkence yapmaktan dolayı mahkemeye vermeyi başardı. Dava birçok kere ertelendi; en sonunda 2003 yılında, Demir’in davasına karar verildi. Ulusoy 21 senelik hapis cezası aldı fakat Türkiye’deki af yasası dahilinde cezası hemen ertelendi. Demet Demir ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 7 Ekim 2003. Ayrıca bkz. “Polis Amiri Ulusoy aften yararlandı ve serbest bırakıldı,” Hürriyet Gazetesi, 19 Şubat 2003.

İstanbul merkezinde travestilere yapılan eziyet dinmek bilmez bir şekilde devam etti. Kurbanlardan bir tanesi İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne o zamana dair şunları anlattı:

Polis devamlı bizi topluyordu. Saçlarımızı kesiyor, vücudumuza elektrik veriyor, buz gibi suda çırılçıplak bekletiyorlardı. Kışın ortasında, çırılçıplak olarak camları kırık bir hücreye fırlatılıyorduk; üzerimize su fişkırtıyorlar ve odaya atıyorlardı. İşkenceye uğramamak için polise seks yapmayı öneriyordum.

Türk Ceza Kanununa göre, seks işçiliğinin teşvik edilmesi suç olmasına rağmen genelevlerde vesikalı olarak çalışmak yasal. Aşağıda göreceğimiz gibi, travesti ve transseksüeller genellikle seks işçiliği yapmak zorunda kalırlarken, sadece (doğuştan) kadın olanlar vesikayla yasal genelevlerde çalışma iznine sahipler—ve ameliyat olmuş transseksüellerin çoğu, hatta pembe kartlı olanlar bile, ayrımcı bir şekilde bu haktan yararlanamıyor. Bu nedenle travesti ve transseksüel seks işçileri polisin insafına kalmış bir şekilde sokaklarda çalışmak zorunda kalıyorlar. Sokakta, keyfi bir şekilde gözaltına alınıyor, çok yüksek para cezaları alıyorlar ve baskıcı tıbbi test tekniklerine maruz kalıyorlar. Bunların hepsi birden daimi bir aşağılanma oluşturuyor; “erkeklik” ve “kadınlık” normlarına uymamalarından duyulan tiksinti ise, karşılaştıkları tacizin yoğunluğunu artırıyor.

Tıp Mesleği ve Askerlik

Eşcinselliğin hastalık olduğu inancı, tıp mesleğinin en direşken mitlerden biri. Çoğu tıp çevresi tarafından reddedilmiş da olsa, bu fikir—toplumsal cinsiyet ile cinsellik ile ilgili ayrımcılık—beklentilerin sinsi bir şekilde devam etmesine yarıyor. Güçlü Türk ordusu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (ECHR) alenen ihlal ederek, halen eşcinsel erkeklerin askere alınmasını, eşcinselliği bir hastalık olması iddiasıyla, yasaklıyor. İronik bir şekilde, birçok erkek (vicdani ret hakkının tanınmaması nedeniyle) askere gitmemek için kendilerini Türk devleti karşısında “hasta” göstermek zorunda kalıyorlar. Çoğu eşcinsel erkek, askerlik hizmeti yaptıkları takdirde cinsel yönelimlerinden dolayı zorbalık ve şiddetle karşı karşıya kalacağını düşünüyor. Aşağılama, “hasta” olduklarını mecburen kabul etmeleriyle bitmiyor. Ordu eşcinsel olduklarını bildiren erkekleri aşağılayıcı muayenelerden geçiriyor; bazen cinsel yönelimlerini “kanıtlamak” için zorla anal testlerden geçiyorlar. Bu uygulamadan yararlanmak üzere başvuranlardan bazen eşcinsel ilişki sırasında fotoğraf çektilerip Türk devletinin memurlarının teftişine sunmaları isteniliyor.

İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü

Devlet otoriteleri insan hakları savunucularına baskı uyguluyorlar. Lambda İstanbul, KAOS-GL ve Pembe Hayat, “kamu ahlakını” koruyan yasalar çerçevesinde devlet

tarafından sansürlenme veya kapatılma davalarıyla karşı karşıya kaldılar. Bu tür sivil toplum kuruluşlarının kurulmasını düzenleyen Dernekler Kanunu'nun, LGBTT derneklerinin kurulmasını kısıtlayan açık bir hükmü yoktur. Buna rağmen, muğlak bir ifade olan “kamu ahlakı” bu dernekler için büyük bir engel teşkil ediyor. Kuruluş evraklarında amaçları çok açık bir şekilde Türkiye’de yaşayan gey, lezbiyen, biseksüel, travesti ve transseksüellere destek sağlamak olarak açıklanmış olmasına rağmen, KAOS-GL ve daha yakın bir zamanda Lambda İstanbul, yasal olmayan aktivitelerle uğraştıkları iddiasıyla basıldılar. Aşağıda gösterileceği gibi, Türk devletinin bu tür icraatları uluslararası hukuku ihlal ediyor.

* * *

Bir eşcinsel erkek Türkiye’deki durumunu şöyle anlatıyor: “Devlet sizi sevmiyor. Toplum sizi sevmiyor. Ve siz de kendinizi sevmiyorsunuz.”⁵ İç içe geçmiş korkular ve önyargılar kaldırılıp bir kenara atılmalı. Çünkü Türkiyeli lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüellerin hayatları ve sağlıkları tehlikede. Çünkü Türkiye AB’ye girmek istiyor; AB ise kabul ettiği ülkelerde cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimlikleri esasında yapılan ayrımcılığın sona erdirilmesine verdiği önemi açık bir şekilde belirtti. Çünkü uluslararası insan hakları yasası—ve insan onuruna saygı ile insan hakları sisteminin üzerinde kurulduğu eşitlik ilkeleri—Türkiye’den “herhangi bir cinsiyetin üstün veya aşağı olduğu fikrinin, erkekler ve kadınlar için kalıplaşmış roller üzerine kurulu önyargıların, geleneklerin ve uygulamaların” kaldırılmasını talep ediyor.⁶

Birçok Türk lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel aktivist, baskıcı bir devletin toplum üzerindeki etkisini azaltmak için diğer ezilen gruplarla beraber yıllardır çalışıyorlar. Artık yasalarla tanımlanmış ve bireyi savunan farklı bir devlet olasılığını görebiliyorlar. İçlerinden biri İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne şöyle dedi: “Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek.”

Temel Tavsiyeler

Türkiye lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel bireylerin eşit haklara sahip olmalarını sağlayacak net bir şekilde ifade edilen anayasal ve kanuni garantiler tesis etmelidir.

Adalet ve Kalkınma Partisi, Temmuz 2007’de yeniden iktidara geldiğinde yeni bir anayasa çıkaracağına söz vermişti. (Bu raporun yazılması sırasında henüz bir taslak ortaya çıkmamıştı). Hükümet aynı zamanda Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üye olma süreci ile ilgili olarak Avrupa Birliği’yle sürekli diyalog içinde ve bu diyalog yasal reform sürecine

⁵ Kenan (ismi değiştirildi) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2003.

⁶ CEDAW, madde 5(a).

katkıda bulundu. Bu reformlar gerçekleştirilirse, Türkiye'deki cinsel azınlıklara eşitliğe saygıyı resmi bir şekilde getirecek; kurbanların yaşadıklarının telafisi için yeni yollar açılmasını sağlayacak ve büyük sembolik önem taşıyacak. On yıllar süren resmi ayrımcılıktan sonra bu değişimler Türkiye'nin bütün bireylerinin temel insanlık onuru ve eşitliğine kavuştuğunu teyid edecek.

Yeni anayasada cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılık açıkça yasaklanmalı. Türkiye buna paralel olarak cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine yönelik ayrımcılığı özellikle engelleyecek kapsamlı bir ayrımcılık karşıtı yasa çıkarmalı. Bu adımlara ilave olarak polislin lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel bireyleri ve onların haklarını savunanları taciz etmek, tutuklamak ve cezalandırmak için kullandığı "toplumsal ahlaka yönelik suçlar" gibi belirsiz ve genellemeci hükümler içeren çelişkili mevzuat yürürlükten kaldırılmalı ya da reforma tabi tutulmalı.

Türk ordusundaki ayrımcılık sona erdirilmeli.

Türk devleti bir an önce Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği'nde eşcinselliğin hastalık ve engeller listesinden çıkarmalı ve eşcinsellerin orduda hizmet yaşayınan kaldırmalı. Türkiye Kuzey Atlantik Paktı'nın eşcinsel erkeklere askerliği yasaklayan tek Avrupalı üyesi ve bu yasak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Birleşik Krallık'ta benzer bir yasağa karşı karar verdikten 9 yıl sonra hala yürürlükte. Ayrıca tıp camiası, tıp profesyonellerinin ordunun eşcinselliği ispatlamak için kullandığı aşağılayıcı ve bilimsel temeli olmayan muayenelere katılmasına engel olmalı. Tıp camiası, eşcinselliğin ruhsal veya fiziksel bir patoloji olduğu fikrini tamamen reddetmeli.

Zorunlu askerlik zorunlu sayılmaya devam ederse İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türk devletini Türkiye'de yaşayan tüm erkeklerin vicdani ret hakkını tanımaya çağırıyor.

AB'nin Türkiye'nin cinsel yönelim ve toplumsal cinsel kimliğe yönelik ayrımcılık sicili AB'nin Türkiye'nin insan hakları alanındaki ilerlemesinin değerlendirilmesine eklenmeli.

AB, Türkiye'nin devam eden AB adaylığıyla altı çizildiği gibi, ülkenin önemli bir ortağı olmaya devam ediyor. AB'nin Türkiye'nin hukuku ve politikalarının Avrupa standartlarına uygun hale getirilmesi amacıyla Türkiye'yle beraber çalışması iki tarafın da çıkarına olur. Türkiye'nin istihdam alanındaki mevzuat ve uygulamaları, örneğin, "istihdam ve meslekte eşitlik için genel bir çerçeve oluşturan" Avrupa Birliği 2000/78/ED numaralı yönergesi'yle, lezbiyen, gey, biseksüel ve travesti/transseksüel işçilere kapsamlı ayrımcılık karşıtı garantileri de içerecek şekilde uyumlu hale getirilmeli.

Daha detaylı ve kapsamlı tavsiyeler bu raporun sonunda verilmiştir.

Yöntemler

Bu rapor Türkiye'ye Ekim ve Kasım 2003'de yapılan 5 haftalık, yine Ekim ve Kasım 2007'de yapılan 4 haftalık alan ziyaretlerinde yapılan araştırmalarla bu ziyaretlerin önce ve sonrasındaki araştırmalara dayanıyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü çalışanları, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık ya da suiistimale [Pharmonize spelling of suiistimal/suistimal throughout] yönelik ifadeler veren, 2003 yılında 56, 2007 yılında 39 bireyle detaylı görüşerek kaydedildi. 2003'te Ankara, İstanbul ve İzmir'de, 2007'de Ankara İstanbul ve Van'da tanıklarla görüştük. Fakat İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacılarının görüştüğü bireylerin çoğu Türkiye'nin farklı bölgelerinden göç etmiş kişilerdi.

Rapor boyunca ilgili notlarda da belirtildiği gibi, ifade veren bazı kişiler mahremiyetini ve güvenliğini korumak için kimliği ve kimlik belirleyici bilgilerinin gizli tutulmasını istedi.

Görüşme yapılan kişilerin çoğu lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüellere bilgi ve hizmet sağlayan Türk sivil toplum kuruluşları olan İstanbul-Lambda ve Ankara Kaos-GL'nin yardımcılarıyla belirlendi. Bu kişiler, LGBTT örgütleri henüz bulunmayan ya da organize edilme aşamasında olan Türkiye'nin başka bölgelerindeki kişilere kıyasla cinsel yönelim esaslı suiistimallere karşı daha fazla koruyucu bilgi ve hizmetlere erişim olanaklarına sahip olabilir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü aynı zamanda yedi farklı Türk hükümeti kurumundan yedi yetkiliyle, Birleşmiş Milletler yetkilileriyle, insan hakları sivil toplum kuruluşlarının lider ve aktivistleriyle, akademisyenler ve sağlık profesyonelleriyle görüştü. Valiliklere ve polis yetkililerine mektupla sorular sunuldu. İnsan Hakları İzleme Örgütü, kopyaları bu raporun eklerinde yer alan bu mektuplara hala cevap almayı bekliyor. Bu raporda alıntılanan bütün belgeler ya tüm topluma açık kaynaklar ya da İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün dosyalarında yer alıyor.

II. Arka Plan: Toplumsal Cinsiyetin Dayatılması: Kimlikler ve Geçmişler

Türkiye, bugünkü kimliği, hala Mustafa Kemal Atatürk sayesinde yaşanmış hızlı “modernizasyon” üzerine inşa edilmiş benzeri olmayan bir toplumdur. Bu, kimliğinin aynı zamanda, “modernizasyonun” dayattığı toplumsal cinsiyet normlarının üzerine kurulmuş olduğu anlamına gelir.

Bir Türk sosyologu Kemalizm hakkında şöyle yazar: “Belki de dünyadaki, hali hazırdaki uygarlığı değiştirmeyi öncelikli amacı edinen, ilk [politik] harekettir.” Politik müdahaleleri ilk olarak giysilere, görünüşe, davranışa, “günlük yaşama girmeye” hedeflenmiş, günlük yaşama müdahaleyi politikaya müdahaleden önce tutmuş ve özellikle “cinsiyetler arasındaki ilişkiyi” düzenlemeyi öncelik edinmiştir.⁷

“Modern” Türkiye demek, “modern” toplumsal cinsiyet rolleri demekti. Atatürk’ün ataerkil himayesinde Türk erkekliği, geçmişteki “çöküşün” tersine güçlü bir şekilde yükseldi. Ve bu, ordu gibi kilit kurumlara telkin edildi. Aynı zamanda kadınlar örtüden çıkartıldı ve kamusal alana girmeye teşvik edildi. Fakat aynı yazar şuna dikkat çekiyor: “Kadınların kendi özel dünyaları dışında yeni bir sosyal kimlik edinmeleri ancak kendi cinsel kimliklerinden sıyrıldıklarında mümkün oldu. Kadınlar ‘dokunulmaz’ olmalı, ‘ahlak’ ve ‘namusu’ temsil etmeliydiler.”⁸ Erkekler kurallara uymadıklarında baskı gördü. Kadınlar, özgürlükçü söylemi çok ileriye götürdüklerinde ve kendilerini heteroseksüel partnerliğin dışında keşfetmeye çalıştıklarında da baskıya uğruyorlardı.⁹ Bugün, laiklik taraftarları ve İslamcılar, cinsellik, davranışlar ve giyim konusundaki görüşlerini birbirlerine benzer şekilde tanımlıyorlar.¹⁰

Birçok kişi bize, Türk toplumundaki homofobinin, toplumsal cinsiyet rollerinin modernizasyonu dâhil, modernleşme projesi ile yakından alakalı olduğunu anlatıyor. Bir eşcinsel erkek bize şöyle anlattı: “Modernleşme o kadar hızlı geldi ki insanlar geleneksel kültürü tamamen bıraktıklarını iddia ettiler. Tüm Osmanlı kültürünü reddettiler, bir gecede Kemalist oldular. Devrimden önceki herhangi bir eşcinsellik deneyiminin izi, Osmanlı geçmişinin bir parçası olarak kesin bir şekilde reddediliyordu.”¹¹ Bir başkası da şöyle diyor: “Osmanlı İslamiyeti altında, eşcinsel davranış hastalık olarak görülüyordu—

⁷ Nilüfer Göle, *The Forbidden Modern: Civilization and Veiling* (Ann Arbor: University of Michigan, 1996), sf. 57 ve 71.

⁸ *Ibidem* sf. 79.

⁹ Özellikle bkz Elif Şafak “Transgender Bolero,” *Middle East Report*, Vol. 34, No. 1, bahar 2004.

¹⁰ Bir antropolog şöyle gözlemliyor: “Yeni ulus-devletin karakterinin oluşturulduğu kadın sorununa çok fazla sembolik yük binmiş durumdaydı. Çağdaş laiklerin kendilerini bir kez daha yerel kültürden ve İslam’dan özellikle toplumsal cinsiyet temelinde kendilerini farklılaştırması sürpriz değildir.” *Yael Navaro Yasbin, Faces of the State: Secularism and Public Life in Turkey* (Princeton: Princeton University, 2002), syf. 27. Aynı yazar 2002 seçimleri gecesinde bir kadının söylediği sözlerle dikkat çekiyor: “Hepsi cinsiyetle ilgili”

¹¹ Cihan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 15 Ekim 2003.

pasifler tedavi edilmesi gereken hastalar. Fakat onlar dövülmez veya aşağılanmazdı. Eşcinsellikten nefret etmekle ilgili bir hareket olan “eşcinsellere saldırı” (gay-bashing) batıdan ithal edilmişti”¹²

Bu rapor, toplumsal cinsiyet ve cinsellik, erkeklik ve kadınlık, “namus” ve “utanç” normlarının Türk toplumu içinde derin bir şekilde yer aldığını gösteriyor. Devlet otoritesinin uygulamalarında yer etmişlerdir ve onlardan sapma gösterenler —erkek olsun kadın olsun, kim kendi cinsiyetinden beklendiği şekilde görünmüyor veya davranmıyorsa—“ahlaksız” ve “edepsiz” sayılır. Ordunun içinde aynı normlar öyle güçlü yer etmiştirler ki cinsellikleri onları yeterince “erkek” kılmam erkekleri ortaya çıkarıp aşağılıyor. Hatta Türk erkeklik, kadınlık standartlarını veya Kemalist ahlaka karşı gelen davranışları güçlü bir şekilde cezalandıran kanun metinlerinde de yerlerini almışlardır.¹³

“Kimlik”—lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel vatandaşlar dahil olmak üzere—Türkiye’deki birçok insan için önemli bir kavramdır. Görüştüğümüz erkek ve kadınlar, tekrar tekrar kendileri için inşa ettikleri kimliklerinin zar zor kazanılmış öneminden bahsettiler.¹⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütüne ameliyatsız bir transseksüel kadın “Sistem sizi tanımlıyor ve kategorize ediyor” diye anlatıyor. Kendisini tanımlamak için tüm hayatı boyunca verdiği kavgadan bahsediyor. “Kategorileri geri almalıyız ve onları değiştirmeliyiz. Önce kategorileri kitle iletişim araçlarından ve toplumdan almalıyız. Onlara sahip olduktan sonra bu kategorileri tekrardan tanımlamaya başlayabiliriz.”¹⁵ Ve sonra, içinde yaşayabileceklerimizi bulmalıyız.”¹⁶

Güçlü milliyetçi geleneklere sahip Türkiye’de, birincil kimlik “Türklük”. Böylesi bir toplumda birey için bu kimliğe herhangi bir şekilde ters düşen bir kimlik oluşturmak oldukça zor, ama bir alt kültür için böyle bir şey oluşturmak neredeyse imkansız. Gey, lezbiyen, biseksüel, travesti ve transseksüel aktivistler, genelde devlet tarafından bastırılmış diğer azınlık kimliklerinin tanınmasının öneminden sıklıkla bahsediyorlar: Aleviler gibi dini azınlıkların, Kürtler gibi etnik kimliklerin. Ayrıca hala eşcinsellik gibi,

¹² Royan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2003. Osmanlı dönemindeki cinsiyet ve cinsellik normları tartışmaları için—ve modernlik konsepti tabanında sıkı cinsiyet rollerini kabul eden Kemalist rejim ile zıtlığı konusunda— bkz. Khaleel el-Rouayheb, *Before Homosexuality in the Arab-Islamic World, 1500-1800* (Chicago: University of Chicago, 2005) ve Dror Ze’evi, *Producing Desire: Changing Sexual Discourse in the Ottoman Middle East* (Berkeley: University of California, 2006).

¹³ Reformlara karşı, henüz yürürlüğe giren kanunlar ve yönetmelikler, “ahlaksızlık”, “teşircilik” ve “toplum ahlakına karşı davranışlar” hakkında hükümler içerir, ve bu kavramlar, tarihsel olarak LGBTT bireylerin haklarını kısıtlamak için kullanılmışlardır. 1934 senesinde çıkan polisin vazife ve yetkileri konusundaki son düzenlemeler, polise kamusal alanları gözetlemek ve kontrol etmekte sınırsız yetkiler vermiştir. Bkz. örn: Türk Ceza Kanunu, mad. 225: “(1) Alenen cinsel ilişkide bulunan veya teşircilik yapan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

¹⁴ Buradaki terimlerden hiçbirisi —“lezbiyen”, “gey”, “biseksüel” ama en fazla “transseksüel ve travesti”— tanımlamaya çalışılan insanların hepsi tarafından kabul edilmeyebilir. Özellikle “transseksüel ve travesti”nin (toplumsal cinsiyet kimliği doğuştan tahsis edilen cinsel kimliğinden farklı olan insanları tanımlamak için kullanılır) Türkçe de tam bir karşılığı yoktur. Burada transgender terimi tarafından tanımlanan insanların çoğu kendilerini “travesti” veya “transseksüel” olarak tanımlamışlardır.

¹⁵ Gazete makaleleri devamlı olarak travesti ve transseksüel insanların şiddetin kurbanı olarak değil de tehlikeli ve saldırgan olarak göstermekte. Bkz. örn, “Travesti Terörü,” *Hürriyet*, 8 Ocak 2002 “Travestilere Ambargo” *Radikal*, 20 Temmuz 2001, “Travestiler iş başında!” *Sabah*, 14 Şubat 2000; veya “Travesti İsyanı,” *Sabah*, 16 Temmuz 2000. Gazeteler, polis baskısına ve sosyal adaletsizliğe karşı olan birçok travesti protestosunu, şiddetli provokasyonlar olarak gösterip, daha da şiddetli misillemeleri haklı kıldırıyorlar.

¹⁶ Esmeray ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 1 Ekim 2003.

Türk kültüründe hiçbir geleneksel rezonansı olmayan, bir kimliğin kırılabilirliği aksediyor. Türkçede kullanılan *eşcinsel* terimi, Batı dillerinden alınmış yeni ve sentetik bir sözcüktür. Kökü daha uzak bir geçmişe dayanan *ibne* (iki erkek arasındaki sekste sürekli pasif olan taraf için kullanılan Arapça bir sözcükten gelir), *dönme*, *top* gibi kelimeler, erkekler için ve genellikle pasif eşi tanımlamakta kullanılır. Yoğun bir aşağılama içerdiği şeklinde algılanır.¹⁷

Eşcinsellik tarih boyunca her yerde var olmuştur ama terim ve kimlik olarak sonradan çıkmıştır. Türkiye’de hem kimliğin gelişmesi hem de ona karşı duran önyargının özel şekli, ülkenin yaşadığı zor modernizasyon deneyiminden geçmiş olmasıyla ilişkilendirilebilir. İstanbul ve Ankara’daki erkek ve kadınlar tarafından paylaşılan “gey” ve “eşcinsel” kimliklerinin ülkenin diğer bölgelerinde, erkeklerle seks yapan birçok erkekle ya da kadınlarla seks yapan kadınlarla paylaşılmadığı ve onlarla ilişkilendirilmemesi gerektiği aşikârdır. Bu kadar hikayeden sonra aşık olan başka bir şey de günümüzün modern Türkiye’sinde ikinci grupta bulunan erkekler arasında “kimliklerini” “gey” ya da “heteroseksüel” olarak tanımlama konusundaki baskı şiddete neden olabilecek bir kendinden nefrete yol açabiliyor.

Travesti ve transseksüeller genelde “eşcinsel” teriminin içine dahil ediliyorlar —fakat aynı zamanda, farklı bir kimlik yelpazesine sahipler. *Transgender* teriminin (toplumsal cinsiyet kimliği doğuştan sahip olduğu cinsel kimliğinden farklı olan herkesi içine alır) Türkçe’de açık bir karşılığı yoktur. Birçok insan “travesti” ve “transseksüel” terimlerini kullanıyor. “Travesti” genelde “cinsiyet değiştirme operasyonunu” geçirmemiş kişilere söylenirken, transseksüel geçirmişlere deniyor—fakat genelde her iki terim esnek bir şekilde kullanılıyor. Bir *transgender* aktivist, sadece İstanbul’da 3000’den fazla travesti ve transseksüel olduğunu bunlardan sadece 1000’inin “transseksüel” olduğunu belirtiyor.¹⁸

Bazı transseksüel ve travestiler, çevrelerinde ameliyat ve pembe kimlik kartlarının —onları yasal olarak kadın diye sınıflayan kimlik kartı—sağlayacağı sözde güvenliğin kuvvetli arzusundan bahsederlerken, diğerleri bu güvenlik özlemini küçümseyerek, onsuza da mutlu olduklarını teyit ediyorlar.¹⁹ Başkası bize cerrahi prosedür ve yasal değişimin peşinden koşmadığını—Türkiye’deki erkekliğin komplike yapısına tekrar dikkat çekerek—şöyle anlattı: “Biz sadece seks işi yapıyoruz ve müşterilerimizin yüzde 90’ı bir penis istiyor. Anladın mı? Elbise içindeki bir penis tarafından becerilmek istiyorlar.”²⁰

¹⁷ Bu sıfatların oldu olası bugünkü gibi aşağılayıcı olarak kullanıldığını düşünmenin nedeni yoktur. Bir 19. Yüzyıl geleneksel şairi, son dönem Osmanlı modernizasyonundaki değişikliklerden hayıflanırken, kadınlarla artan muhabbet ihtimallerini de eleştirmişti: “Erkekler, kadınlar arttı, oğlanlar sayıca azaldı. Sanki Lut’un ahalisinin çoğu yok edildi. Genç erkeğe duyulan arzu ve sevgi, hatırlanamayacak kadar eski zamanlarda revaçtaydı. Şimdi kızlara kaydı.” Cevdet Paşa Ma’ruzat, Ekrem Işın Tarafından alıntılanı. *Everyday life in Istanbul*, çeviri Virginia Taylor Saçlıoğlu (İstanbul: VKY, 2001), sf. 126. Alıntının anlattığı şaşkın tolerans, eşcinselliğin kabul edilmesinden çok, cinsiyetlerin ayrı tutulduğu bir rejimin tarihe karıştırılmasını tarif ediyor.

¹⁸ Ece ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İnsan Kaynakları Vakfı, İstanbul, 17 Ekim, 2003.

¹⁹ Aksine, kadın olarak doğup kendilerini erkek olarak tanımlayan bazı transseksüel ve travestiler İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne, onları erkek olarak tanımlayacak mavi kartları ısrarla istediklerini anlatmışlardır. Misal olarak Toprak, bize “Tüm hayatım boyunca bunu istedim; benim hayatımın tek arzusu bu” dedi. Toprak ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 6 Kasım 2007.

²⁰ Seyhan ile İnsan Hakları Örgütü görüşmesi, İstanbul, 17 Ekim 2003.

Uzun zaman boyunca, birçok travesti ve transseksüel, neredeyse tipik bir hale gelmiş bir yaşam seyrini paylaşıyorlardı. Genelde kırsal kesimlerde büyümüşler; ergenliklerinde kendi cinsel kimliklerini belli etmeye başladıklarında aile tarafından reddedilmişler; büyük şehre kaçmışlar, burada diğer travesti ve transseksüeller ile tanışıp onlarla seks işine girmişler. Genç bir transseksüel olan, Seyhan şöyle hatırlıyor “Çoğu zaman bir *domez* haline geliyorsunuz (Kadın olmak isteyen genç transseksüellere verilen bir isim). Transseksüellere yardım ediyor ve çalışıyorsunuz. Travesti olmak için, bu yolla başlıyorsunuz.”²¹ Görüştüğümüz insanlar bizimle karşılıklı destek içinde yaşayan travesti ve transseksüellerin aile benzeri bir atmosfere sahip olduklarını anlattılar. On yıllardır, Türkiye’deki travesti ve transseksüel vatandaşlar kendi argolarını bile ürettiler, buna *kelavca* dediler; Romanca ve diğer azınlık dillerinin aynı zamanda popüler kültürün karışmasıyla oluşmuş bir dil. Demet Demir bize şöyle anlattı:

Bu dil, polisleri ve heteroların bizi anlamasını engelliyor. Bir kere ben 210 kelime bir sözlük yapmıştım; şimdi yeni katılan sözcükler var. Ve dil devamlı değişiyor, eski travestilerden yenilere gidiyor. Eskiler polis için *paşaron* derlerken, yeniler “beybi” diyor.²²

Ülker Sokak’a ve diğer travesti ve transseksüel topluluklara yapılan yoğun polis baskınlarıyla birlikte, eski dayanışma artık eski travesti ve transseksüellerin demesi ile “kırıldı ve dağıldı.”²³

---

²¹ İbid.

²² Demet Demir ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 7 Ekim 2003.

²³ Ece ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İnsan Kaynakları Kuruluşu, 17 Ekim 2003.

III. Korkuyla Yaşamak: Eşcinsel Erkeklerle Karşı Kötü Muamele ve Tacizler

A. Cem'in Hikayesi

Cem Başeskioglu, “Bu adamla internette tanışmıştım” diyerek başladı sözlerine. Otuz iki yaşında ve tatlı dilli biri olan Cem, onunla görüştüğümüzde 2001 yılında başına gelenler hakkında konuşmaya almıştı. Birçok kez internette sohbet ettiği ve hakkında “Gey olduğunu ve Ankara’dan geldiğini söylemişti” dediği adamla İstanbul’da bir kafede buluşma ayarlamıştı. İkinci buluşmalarından sonra,

Onu eve davet ettim. Yalnız yaşıyorum... Böylece benim evimde bulduk kendimizi. Ona aç olduğumu söyledim ve onun da aç olup olmadığını sordum. Beraber yemek yedik ve ben çay yaptım. Kaç şekerli içtiğimi sordu, ben iki deyince, şekerleri çaya attı ve benim için karıştırdı—çok nazik görünüyordu. Sonra ailesinden, nereli olduklarından bahsetmeye başladı. Çok güvensizdi, hiç rahat değildi, söylediğine göre eşcinsel olduğunu hiç kimseye söylememişti...

Seviştik ve her şey iyiydi. Şüpheli hiçbir şey yoktu. “Yarın işe gitmek zorundayım o yüzden uyumalıyım” dedim. O da “İyi, istiyorsan gidebilirim” dedi. Ben “Bu saatte eve gidemezsin” dedim—saat sabah 2 dolaylardı. Cep telefonunun şarjı bitmişti bu yüzden kartımı benim cep telefonuma taktı, sonra birini aradı. Bu daha sonra onu bulmayı kolaylaştıracak bir şey olmalıydı.

Sonra uyudum. Yarım saat sonra uyandım. Yatağın köşesinde oturuyordu. Niye uyumadığını sordum, o da uyumak istemediğini söyledi: “Sen uyumaya devam et” dedi, ben de uyudum. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Bağırmağa başladığımda saatin kaç olduğunu daha sonra komşularımdan öğrendim. Uyurken bir acı hissettim. Benim canım kolay kolay acımaz. Sonra bir daha bir acı hissettim. Gözlerimi açtığımda üzerimde oturuyor, elinde benim bıçağım beni bıçaklıyordu. Yukarı aşağı bir piston gibi bıçağı vuruyordu. Son bıçak darbesini hissettim ama gerçek olamaz dedim. Hala rüya gördüğümü sandım.

Onu ittim ve ayağa kalktım. Saçımı arkadan çekti. Düşüm ve bağırsaklarımın karnımdan dışarı çıktığını gördüm. Birinin beni duymasını istiyordum bu yüzden kapıyı tekmeledim.

Dövüşmeye başladık—kendimi uzun süre korudum, birkaç dakika. Boğazımı kesmeye çalıştı. Epeyce mücadeleden sonra kaybetmekte olduğumu anladım. Garip olansa, kendimde büyük bir güç hissetmemdi. On yedi kez bıçaklanmışım- ama hala dövüşüyordum.

Bıçağın keskin ağzını elimle yakaladım. Elimi kesti ama ondan bıçağı aldım ve uzaklaştırdım. Ona neden yaptığını sordum. “Evet, ben geyim” dedi. Ve gitti.

Birinci katta oturan yaşlı bir adam yukarı geldi. Sanırım o kadar çok kanamam olduğu için şoka girdi. Kan gölü içindeydim. Yardım etmesi için yalvardım. Oda kan içindeydi. Gücüm tükenmiş olarak, çok keskin acılar içinde yere düştüm. Gözlerimi kapadım ve ölmeye hazırlandım. O şekilde uzun süre yattım. Sonunda polis geldi.

Bağırıyorlardı, ambulansın gelip gelmeyeceğini soruyorlardı. Sonunda ambulans geldi. O kadar beceriksiz ve yetersizlerdi ki —sedeyi yirmi dakika uğraşıp açamadılar. Ve sonra 25 gün boyunca hastanede yattım.

Cem, “soruşturma beklediğimden farklıydı” dedi. “Polisin eşcinsel insanlara karşı kibar davrandığını hiç duymamıştım. Fakat benle konuşma tarzları çok *doğruyd*. Gey oluşumun soruşturmada konusu açıldı—ameliyattan çıktıktan sonra onlara ben kendim söyledim. Arkadaşlarımdan birisi ameliyatım sırasında sorguya çekilmişti ve o da gey olduğumu söylemişti. Bana doğrudan sormadılar ama özel hayatımı bildiklerini söylediler ve kabul edip etmediğimi sordular. Ben de evet dedim. ‘Bizden hiçbir şey gizleme’ diyen polis memuru 30 yaş civarlarındaydı, çok akıllı gibi duruyordu. ‘Cinsel kimliğin bizi ilgilendirmez’ dedi. Kullandığı kelime bile, *kimlik* çok modern geliyordu kulağa.

Ama Cem şöyle dedi: “Polis adamı asla bulamadı. Bunun nedeninin de gey olmam olduğuna inanıyorum.” Cem, hastanedeki olumlu yaklaşıma rağmen polisin olayların ardından pek bir şey yapmadığını açıkladı.

Polis adamın aradığı numarayı bulabilirdi—SIM kartın gitmesine rağmen son arama cep telefonumda kalmıştı. Hastanede polisler “ O numaradan bir ipucu edinebiliriz” dediler. Ondan sonra onlardan bir haber çıkmadı.

Benim inancım, ve bunu kanıtlayamıyorum, tam anlamıyla soruşturma yapmak için uğraşmadılar—yapmamayı seçtiler çünkü kurban bir geydi. Bu sadece önyargı değil: Eğer adamı bulsalardı, sadece “kendini

savunduğunu” söyleyecek ve az bir ceza ile kurtulacaktı diye düşünüyorum. Yani neden uğraşsınlar ki?

2003’te, Cem, İstanbul’da, Avrupa Adli Bilimler Akademisi’nin yıllık kongresinde bir panelde “Homoseksüel Cinayetlerindeki Aşırı Şiddet” üzerine konuştu. İstanbul Emniyet Müdürlüğü memurları da “gey cinayetleri” konusundan bahsetti.

Konferansta bile, iki yüksek rütbeli polis memuru—emniyet müdür yardımcısı, cinayet masası şefi—yakınıma geldiklerinde garip davranıyorlardı. Anlatması çok komik ama çok insanlık dışıydı. Diğer katılımcılarla el sıkıştılar. Onları suçlayacak hiçbir şey söylememiştim... Ama benim elimi sıkmadılar, yanıma gelmediler. Bana bir toplum dışı biriymişim gibi davrandılar. Ve panelde üç saat boyunca aynı masada oturduk.²⁴

B. Hoşgörüsüzlük ve Kişisel Dokunulmazlık

Cem’in hikayesi ender bir olay: korkunç bir cinayet teşebbüsü, homofobik bir şiddete maruz kalıyor, buna rağmen hayatta kalıp hikayeyi anlatabiliyor. O zamandan beri geçen yıllarda, ne bu tarz bir şiddet ihtimali azaldı ne de resmi tepkilerin kararsızlığı ve ayrımcı doğası değişti.

24 Şubat 2006’da İstanbul polisi 41 yaşındaki gazeteci Baki Koşar’ın cesedini, İstanbul’un Şişli ilçesinde bulunan Feriköy semtindeki bir dairede buldu. Polis raporuna göre altı gün önce ölmüştü.²⁵ Dört yıl önce, Koşar “Gey cinayetleri” adında bir makale yazmıştı. Koşar’ın ailesini onun katiline karşı açılan ceza davasında temsil eden avukat, Gülşen Tunç cinayet işlendikten kısa bir süre sonra makaleyi okuyuşunu hatırlıyor. “Tüylerim ürperdi” diyor. “Sanki bize kendi öldürülüşünün hikayesini anlatıyor gibiydi.”²⁶

Tunç, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne polisin Koşar’ın çürümekte olan bedenini oturma odasında bulduğunu, ama kan izlerinin dairenin geri kalan büyük bir kısmını kapladığını anlattı. İlk başta polis bir şüpheli yakaladı, ama delil yetersizliğinden serbest bıraktı. 30 Mart 2006’da, Türkiye’nin güneybatısında bir şehir olan Muğla’da başka bir adam tutuklandı ve cinayet suçlamasıyla dava açıldı.

²⁴ Cem Başeskioglu ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 3 Ekim 2003.

²⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü dosyayı inceledi ve internet sohbet kayıtlarını, otopsi raporunu ve davanın kararını inceledi.

²⁶ Gülşen Tunç ile yalın İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 14 Kasım 2007.

Sanık Serhan Bağlan, İstanbul mahkemesine Koşar'la internette tanıştığını belirtti. Sanığa göre, Koşar kendisini pasif homoseksüel olarak tarif etmiş, ona adresini vermiş ve evine çağırılmıştı.

Sanık hakime şunları anlattı:

Cinsel ilişki esnasında Baki'nin pasif ve benim de aktif olacağımı düşünmüştüm, ama bana *elle sarkıntılık* (taciz ederek) yaparak aktif olmak istediğini gösterdi. Ona böyle bir şeyin olamayacağını söyledim. Baki hem aktif hem pasif olarak cinsel ilişkiye girebileceğini söyledi. Ben pasif olmayı kabul edemem! Yatak odasından dışarı çıktım, tartıştık. Baki Koşar bana “Sen kendini ne sanıyorsun?” dedi. Mutfağa gitti, bir bıçak aldı ve bana doğru yürümeye başladı.

Sanık boğuşmayı şöyle tarif ediyor: “Görünüşe göre onu birçok kez bıçaklamışım, ama hatırlamıyorum çünkü bilincimi kaybetmişim.”²⁷ Adli tıp farklı yerlerde 32 bıçak yarasını rapor ediyor. 21 adedi derin yaralar, 7 adedi ölümcül yaralar, ve 11 adedi de kesik olarak tanımlanıyordu. Ölüm nedeni “bıçaklanma sebebiyle oluşan iç kanama”ydı.²⁸ Sanık Koşar'ın cep telefonunu ve kayıt cihazını aldığını söylüyor ve ekliyor: “Banyoya gittim ve ellerimi yıkadım, paltomu giydim ve kaçtım”²⁹

6 numaralı İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, sanığı, 27 Şubat 2007'de aldığı kararla suçlu buldu:

Aktif cinsel ilişki öneren merhumun—sanığa karşı olan tavrı ve saldırısı şüphelinin lehine tahrik sebebi olarak değerlendirilmiştir. Cinsel ilişki teklifinin şüphelide yarattığı etki göz önüne alınmıştır.³⁰

²⁷ Tunç dava sırasında kurbanın ilişkilerdeki pasif rolü için tanıklık edecek birini bulmaya mecbur bırakıldı. “Baki'nin cinsel ilişki esnasında aktif mi pasif mi rol üstlendiğini söyleyerek tanıklık edip edemeyeceğini sorduk. Kendisinin de bir şüpheli sayılmasından korkarak, önce tanıklık etmek istemedi. Gerçekten etkilenmişti. Kararsızdı ama mahkemeye Baki Koşar'ın kendilerinin cinsel ilişkileri sırasında aktif bir rolde olma talebi veya isteği olmadığını söylemek için geldi.” Mahkeme'nin kurbanın ilişkilerdeki “aktif” veya “pasif” rolüne dayalı bir savunmayı kabul etmesi, adli otoritelerin önyargılı tavırlarını gösteriyor, ve tavrı kendisi de ayrımcıdır. Gülşen Tunç ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 14 Kasım 2007.

²⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü 23 Mayıs 2006 tarihli otopsi raporunu incelemiştir.

²⁹ Birçok ülkede, gey, lezbiyen, biseksüel ve transeksüellerin cinsel kimliklerinden dolayı cinayet de dahil, ciddi şiddete maruz kaldıklarına dair bol miktarda kanıt var ve çoğu zaman bu cinayet kurbanları, bazen “aşırıya kaçma”(gerekli ölüm nedeninin ötesinde aşırı zarar) olarak da adlandırılan olağandışı bir gaddarlıkla da karşılaşılıyorlar. Fakat bu kanıt, ortak bir açık kimlik paylaşan eşcinsel erkeklerin diğer eşcinsel erkeklerle karşı rutin olarak bu şekilde vahşi şiddet hareketlerinde bulunduğu sonucunu desteklemiyor. “Aşırıya kaçma” nefretten kaynaklanıyor ve bu sıklıkla, etrafındaki nefretten dolayı, kendi isteklerini veya bunların doğruluğunu kabul edemeyen birinin hissettiği içselleşmiş nefret de içerebilir. Bakınız, mesela, “*Homicide in Homosexual Victims: A Study of 67 Cases from the Broward County, Florida, Medical Examiner's Office (1982-1992), with Special Emphasis on 'Overkill,'*” (1982-1992) *Tıbbi Mifletiş Ofisi, Broward Bölgesi, Florida'dan 67 Vakasının İncelemesi, 'Aşırıya Kaçma' üzerine Özel bir Vurguyla*). The American Journal of Forensic Medicine and Pathology, vol. 17, no. 1 (March 1996), pp. 65-69 (Amerikan Adli Tıp ve Patoloji Dergisi, bölüm 17, no:1 (Mart 1996), sayfalar. 65-69 (homoseksüel ve heteroseksüel cinayet kurbanlarındaki yara sayılarını ve kapsamlarını karşılaştırıyor ve homoseksüel cinayetlerin daha vahşi olduğunu buluyor).

³⁰ Gülşen Tunç ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul. 14 Kasım 2007.

Türk Ceza Yasasının 81. maddesinde “Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır” denir ve buna göre Bağlan’ın müebbet hapis cezası alması gerekirdi. Fakat, Mahkeme TCK’nın 29. maddesini temel alarak cezayı hafifletmek için sanığın cinayeti *tabrik* (kışkırtma, provokasyon), altında işlediği kararını verdi. Mahkeme *elle sarkıntılığ*i tahrik nedeni saydı ve sanığın cezasını 18 yıla indirdi.³¹ Şüphelinin mahkemedeki iyi davranışları cezayı daha da azalttı ve bu sayede toplam 15 sene ceza aldı.³² Hem Koşar’ın ailesi hem de davalının avukatları temyize gittiler.

Tunç yargı sisteminin eşcinsel erkeklerin davalarında nasıl ayrımcılık yaptığını açıklıyor. “Bu ‘aktif-pasif’ rol yüzünden [Mahkeme] cezayı azalttı. Bu durum bu tür bir savın ne kadar etkili olduğunu gösteriyor.” İlk duruşmayı hatırlıyor. “Mahkeme üyelerinin tavırları beni çok şaşırtmıştı. Kayıtsızlardı. Şüpheliyi derinlemesine sorgulamamışlardı.” Tunç davalının avukatının çok rahat olduğunu ifade ediyor: “Çok savunma yapmadı, zaten mahkeme üyeleri avukatın işini yapıyor gibi gözüküyordu.”³³

Tunç, aynı zamanda, savcılardan birinin ona sessizce Baki Koşar’ın gey olduğunu ama davalının onun dairesine normal bir sohbet için gittiğini ve gey olduğunu bilmediğine inandığını söylediğinde çok şaşırdığını ifade ediyor. Tunç’un verdiği bilgiye göre savcı sözlerine şunu da ekledi: “Eğer Mahkeme olayın meşru bir nefsi müdafaa olduğuna karar verir ve birkaç yıl hapis cezasına veya salıverilmesine karar verirse şaşırma.”³⁴

Tunç ayrıca “alışılmış bir cinayet işleyen kişi müebbet hapis cezası alır. Ama eğer biri bir gey cinayeti işlerse, hafif bir ceza alacakları oldukça açıktır”³⁵ diyor.

Tunç, Koşar’inki gibi cinayetlerin namus cinayetleri olarak görülmesi gerektiğine inanıyor. Koşar’ın öldüğü gece gerçekten ne olduğu hiçbir zaman bilinmeyebilir. Fakat, bu iki hikaye de adli ceza alanında çalışan görevlilerinin “namus” kavramını iki anlamda algıladığını düşündürüyor. Ancak bu algıların ikisi de, Başeskioglu ve Koşar gibi, diğer erkeklerle seks peşinde olan erkeklerin de kanunun tam koruması altında olduğunu inkar eğilimindedir.

Diğer taraftan, kendini “gey” olarak tanımlayan bir erkek “namussuz” ya “toplum dışı” olarak görülüyor, aynen polislin Başeskioglu’na hissettirdiği gibi. Öbür yandan da, eşcinsel

---

³¹ TCK, Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler, Haksız tahrik. MADDE 29. - (1) Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on sekiz yıldan yirmi dört yıla ve müebbet hapis cezası yerine on iki yıldan on sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hâllerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir (“Haksız Tahrik”).

³² TCK’nın 62.maddesi uyarınca “ İyi hal müebbet hapis cezasının 25 yıla inmesini sağlayabilir. Diğer suçların ise 1/5’i kadar indirim yapılmıştır. 2) Suçunun geçmiş, önceki sosyal ilişkileri ve tutuklandıktan sonraki davranışları ceza indirimi incelenirken göz önüne alınacaktır.”

³³ Gülşen Tunç ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul. 14 Kasım 2007.

³⁴ A.g.e.

³⁵ A.g.e.

bir arzunun—özellikle de olası bir duhulün— nesnesi olan bir erkeğin “namusunun” tehdit edildiğini hissetmesi, karşılığında 17 veya 31 bıçak darbesi vahşetini haklı kılıyor hatta gerektiriyor ve nefsi müdafaa olarak kabul ediliyor.

Her iki durumda da, erkek olmanın ne anlama geldiği konusundaki fikirler cinayeti hafifletebiliyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün konuştuğu her travesti ve transseksüel birey ve hemen hemen her eşcinsel erkek cinsel yönelimleri veya cinsel kimlikleri esaslı bir şiddet içeren suçun—bazen birden fazla suçun—kurbanı olduklarını söylüyorlar. Bu suçlar çark alanlarındaki dayaklardan, kurbanlarıyla internet yoluyla buluşma ayarlayan erkeklerce veya çetelerce yapılan soygunlara hatta cinayet girişimlerine kadar uzanıyor.³⁶

Homofobik cinayetler özellikle tartışılan bir konu haline geldi. Aktivistler polisin eşcinsel erkeklerin ve transseksüellerin cinayetlerini yeterince araştırmadığını ve olası nefret sebeplerini göz önüne almadıklarını ileri sürüyor. KAOS-GL’ye göre Ocak ve Ekim 2007 tarihleri arasında en az 15 eşcinsel erkek, travesti ve transseksüel cinayet kurbanı oldu.³⁷ Halil Yılmaz, İstanbul eski emniyet müdür yardımcısı, hem kamuya hem de Lambda İstanbul’a 2003’ten önceki sekiz senede İstanbul’da bilinen otuz altı gay cinayeti olduğunu ve bunlardan otuz dördünün çözüldüğünü iddia etti.³⁸ Yılmaz’ın kurbanların cinsel kimliğini ortaya koyan kriterleri hem homoseksüeller konusunda ısrarlı klişeleri hala etkili olduğunu hem de bu türden olan birçok suçun gerçek ve doğru bir şekilde sınıflandırılmamış olduğunu düşündürüyor. Yılmaz, gay kurbanların “evlerinde bulunan çıplak fotoğraflar, vazelin, porno videolar ve çoğu kurbanın kırmızı tanga iç çamaşırı giymesiyle” tespit edilebileceğini ileri sürdü.³⁹ Yılmaz aynı zamanda homoseksüelliği “cinsel sapıklıklar” arasında sayıyor.⁴⁰ Ve “Ülkemizde, homoseksüel cinayetler ayrımcılıktan kaynaklanmıyor. Şiddet homoseksüellere *karşı* değil, fakat homoseksüeller *arasında*” diye belirtiyor.⁴¹

³⁶ “Çark alanları ‘ eşcinsel erkeklerin ve erkeklerle seks yapan erkeklerin başka erkeklerle tanıştıkları yerler için kullanılan bir terimdir. Bu mekanlar genellikle belli bir derecede gizlilik sağlayan açık hava alanları ya da park ve tren istasyonları gibi yakınlaşmanın fazla dikkat çekmeyeceği yerlerdir.

³⁷ “Nefret cinayetleri sürüyor” Birgün gazetesi, 28 Kasım 2007, http://www.birgun.net/bolum-56-haber-54065.html#haber_basi 20 Nisan 2008 tarihinde erişildi).

³⁸ Cihan, Lambda İstanbul ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 4 Ekim 2003. Rakamlar aynı zamanda “Homoseksüel Cem Başeskiöğlu nasıl 17 kez bıçaklandı?” Pazar Hürriyet, 5 Ekim 2003, yukarıda anlatılan panel üzerine yazılan bir makalede de belirtildi. Açıkça belli ki rakamlar transseksüelleri ve travestileri kapsamıyor. Halil Yılmaz’ın ofisi İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacısıyla faksla yapılan görüşme talebini Ekim 2003’te reddetti.

³⁹ “Tales from the Turkish Crypt,” (Türk Mahzenmezarından Masallar)’dan alıntı Xtra Dergisi, 1 Temmuz 2004—Douglas Victor Janoff tarafından yazılmış bir makale, homofobik şiddeti inceleyen Kanadalı bir araştırmacı, kendisi aynı zamanda Yılmaz ile birlikte bir paneldeydi. İfadelerin esasları Hürriyet Pazar’daki makalede teyit ediliyor. Homoseksüellerin renkli iç çamaşırlarından belirlenebileceği yolundaki efsane aynı zamanda Mısır’daki polisler arasında da geçerli. Bakınız: Human Rights Watch, In a Time of Torture: The Assault on Justice In Egypt’s Crackdown on Homosexual Conduct, March 2004 (İşkence Zamanında: Mısır’ın Homoseksüel Davranışları Üzerindeki Sıkı Önlemleri Adaletle Yönelik Bir Saldırı, Mart 2004) <http://www.hrw.org/reports/2004/egypt0304/>.

⁴⁰ Hürriyet Pazar’te “Homoseksüel Cem Başeskiöğlu Nasıl On Yedi Kez Bıçaklandı?” makalesinden alıntı, 5 Ekim 2003.

⁴¹ Janoff’un “Tales from the Turkish Crypt,” (Türk Mahzenmezarından Masallar) Xtra Dergisi, 1 Temmuz 2004 Vurgu eklenmiş, <http://archives.xtra.ca/Story.aspx?s=3130209> (21 Nisan’da erişildi 2008).

Yılmaz'ın savı diğer ülkelerde homofobik suçlara karşı kampanya yapanlara tanıdık bir taktik—kurbanı utançla damgalamak, ve kimliğini ve topluluğunu suçlamak. Bu sav homofobik şiddetin önemli bir kısmının niteliğini tehlikeli bir şekilde yanlış yorumluyor. Cem Başeskioglu İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne onu bıçaklayan adam için “Kendinden aşırı nefret ediyordu. Ve bu duyguyu beni öldürerek içinden atmaya karar verdi” diyor.⁴²

Bu raporun özetinde belirtildiği gibi, homofobik şiddet görmezlikten gelinmemesi gereken bir problem ve şiddeti uygulayan kişinin eşcinsel bir arzu duyan ya da duymayan biri olmasının hesaba katılmaması gerekmektedir. Bu tür bir şiddet arzudan değil, önyargıdan kaynaklanır.

Ayrıca, mahkeme, Baki Koşar'ın katilinin cezasına indirim uyguladığında bir erkeğin diğer bir erkeğe cinsel “yaklaşımını” (sadece bir “saldırı” değil) kendi içinde hafifletici bir “tahrik sebebi” olarak görmeyi seçti. Bu “homoseksüel panik savunması” olarak adlandırılmış durumun bir çeşididir. Mahkeme'nin “başka birinin homoseksüel duygularının nesnesi haline getirilerek aşağılanmasının” bir insanı öldürmeye itebileceğine inanabilme eğilimi, bir yazarın yazdığı gibi, “bir hukuk sisteminin—ve de yansıttığı ve sözüm ona koruduğu toplum—geyler için, önyargıya göz yummaya ve şiddeti hoş görmeye istekli olduğunun bir işaretidir.”⁴³

Öbür yandan, gey, lezbiyen, biseksüel, travesti ve transseksüel bireylerin gelişen politik açıklıkları nedeniyle görülebilir olmaları onları şiddete karşı korumasız kolay hedefler haline getirdi. Royan, dövülüp soyulan bir eşcinsel erkek, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne geyleri “avlayan” birçok tür insan var” dedi.

Bir grup köktendinci var. Onlar geyleri ve solcuları kovalamanın benzer ve Tanrı tarafından onaylanan şeyler olduğunu düşünüyorlar. İkinci grup bir tür milliyetçi olan, MHP gibi faşist hareketler tarafından yüzeysel bir biçimde beyni yıkanan işçi sınıfına ait adamlar. Geylerin zengin ve ahlak düzeyi düşük insanlar olduğunu düşünüyorlar. Bu yüzden onları soyuyorlar ve direnirlerse onları öldürüyorlar. Ve üçüncü grup bir ideoloji olmaksızın sadece para için bunu yapanlar.⁴⁴

Kenan gittikçe artan sosyal eşitsizliğin etkisine dikkat çekiyor:

---

⁴² Cem Başeskioglu ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 3 Ekim 2003.

⁴³ Kara S. Suffredini, “Pride and Prejudice: The Homosexual Panic Defense,” (Gurur ve Önyargı: Homoseksüel Panik Savunması) *B.C. Third World L.J.* 279, 287-88 (2001); Gary David Comstock, “Dismantling the Homosexual Panic Defense,” (Homoseksüel Panik Savunmasını Çözmek) 2 *Tul. J.L. & Sexuality* 81, 81 (1992).

⁴⁴ Royan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2003.

Babalar işsiz kalıyor, aileler fakir. Oğullarına “Git, kendi paranı kazan, sana bakmam” diyor. Ve onlar da çeteler oluşturuyor. Taksim [İstanbul’un bir semti] özellikle tehlikeli. Taksim işsizler için para kazanma potansiyeli haline geliyor. ... Taksim’de kurban arayarak etrafı kolaçan eden heteroseksüeller var. Herhangi bir kurban. Ama eğer farklı görünüyorsanız—efemine veya gey duruyorsanız—bu sizi ideal bir kurban haline getiriyor, çünkü polise gitmeyeceksiniz. ... Eşcinsel erkekler ve travestiler bu tehlikle karşı karşıya kalıyor, görünürlüklerinden dolayı: sokaklarda, barlardalar. Biz paraya ihtiyacı olan insanların gözleri önündeyiz. Ve ben şimdi eğer bu devam ederse, çöken ülkelerde olduğu gibi, bu ülkenin de bir çeteler dünyası haline geleceğinden korkuyorum. Kimse dışarı çıkmayacak, herkes çok korkacak. Ayrım eşcinsel ve heteroseksüel arasında değil, zengin ve yoksul arasında olacak, ya paranı ya canını.⁴⁵

İnternet Türklerin hayatında giderek artan bir öneme sahip oldukça, eşcinsel erkekler bu yolla hedef haline getiriliyor. Baki Koşar sadece bir örnek—ama İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacıları çok daha fazlasını duydular. Otuz yaşındaki Can 2005 kışında, biriyle sohbet odasında tanıştığı iki erkek tarafından dövüldü.⁴⁶ Volkan, yirmi üç yaşında bir öğrenci, Nisan 2002’de bir internet sohbet odasında “konuştuğu” bir erkekle yazıyor, ve sonra bir gece Ankara’daki mahallesinde bir buluşma ayarlıyorlar. Fakat, randevuda onlara—Volkan’ı yakınlardaki bir parktaki karanlığa çeken yedi başka adam daha katılıyor.

“Bu ibne mi?” diye sordular. “Götünü mü veriyor?” Bana vurup durdular: yüzüme, ve kafamı kanayana kadar bir çitin demir parmaklarına vurdular. Bana soru sormaya devam ettiler, eğer kendi kelimelerimle cevaplarsam bana vuracaklardı. “Sen nasıl bir erkeksin?” “Bu erkeklik mi bire karşı sekiz?” Erkekliklerini sorguladığımda daha da kızdılar, ve bana daha sert vurmaya başladılar. Kan içindeydim ve onların kıyafetlerine de kan bulaştırdığımda, çok sinirlendiler: “Kıyafetlerimizi berbat ediyorsun.” Birbirlerine “Neden bunu s..miyorsun? Neden onu becermiyorsun?” diye soruyorlardı. Tecavüze uğramaktan korkuyordum. Sonra beni hadım etmekle tehdit ettiler. “Transeksüel misin? Biz seni yapacağız.” Bana soyunmamı söylemeye başladılar. İçlerinde biri bir taşın üzerinde bir şişe kırdı ve keskin ucuyla bana doğru yürümeye başladı.⁴⁷

⁴⁵ Kenan ile (isim değiştirilmiştir) İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2003.

⁴⁶ Can ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 16 Kasım 2007.

⁴⁷ Volkan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 12 Ekim 2003.

Başka bir eşcinsel erkeğin—ve potansiyel kurban—parka girdiğini görünce adamların dikkati dağıldı, ve Volkan kaçtı.

Diğer çeteler hala eşcinsel erkeklerin sık uğradığı bilinen alanları hedef alıyorlar. Cenk bize İzmir’de bir sinemaya gidişini anlatıyor, “Eşcinsel sineması değil, ama hafta sonları ve geceleri eşcinsel erkeklerle ve kendilerine eşcinsel demeyen ama eşcinsellerle seks yapan erkeklerle dolu oluyor.” Bir adam ona yanaşır gibi gözükür: “Sonra birden çığlık atmaya başladı, ‘Ne yapıyorsun, ibne, seni öldürecekim!’ Lobiye yer göstericiyi bulmak için koştum—ve adam yüzüme vurdu, gözlüklerim uçtu. Aniden diğer iki kişi beni engellemek için dışarı çıktı. Birden ne olduğu açıkça belli oldu: bu ufak çete sinemaya eşcinsel ve bela aramak için gelmişti. Koşabileceğim kadar hızlı koştum. Bu psikopatların bunu planlı bir şekilde yaptıklarına, ve buraya gruplar halinde geldiklerine eminim”⁴⁸

Sadece çeteler değil ama tek tek kişiler de çark alanlarına eşcinsel erkekleri soymak veya saldırmak için geliyorlar. Murat bize, Haziran 2003’te, nasıl Ankara’da “özellikle akşamları, eşcinsel buluşma yeri” olan bir parka gittiğini anlatıyor. Orada bir adamla tanıştı. Birlikte yürüdüler ve adam elini tuttu. “Sonra adam, ‘sana caddenin ortasında bir mezar kazacağım ve seni içine koyacağım. Yanlış bir şey yaptın’ dedi” Bıçakla tehdit ederek 25 milyon Türk lirasını aldı—o zaman 20\$ USD değerinde bir tutar. Murat aynı adamın başka bir eşcinsel arkadaşını da soyduğunu ifade etti:

Geyler böyle bir adam için kolay hedefdir, ellerinde ne varsa hemen verirler. Sosyal nedenlerle, başlarına gelebileceklerden dolayı. Eğer polise giderseniz size objektif davranmayacaklardır. Sonra aile faktörü var, eşcinselliklerini saklama ihtiyacı. Artı sistematik baskılar var, cinselliğiniz yüzünden zaten kendinizi suçlu hissediyorsunuz, eşcinsel erkeğin, heteroseksüel erkeğin güçlü ve kontrolü elinde tutan imajının aksine, kolaylıkla korkan, zayıf imajından etkileniyorsunuz. Sizin bu role otomatik olarak uymanızı bekliyorlar.⁴⁹

Gerçekten de, polise güvensizlik Türkiye’nin lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel vatandaşları arasında çok yaygın. İzmir’de, Deniz, gey bir öğrenci, “Hepimiz Ülker Sokak’ın hikayesini duyduk [polisin travesti ve transseksüel sakinlerini kovduğu İstanbul sokağı] dedi. Polisin cinsel farklılıklara karşı nasıl davrandığına dair fikir vermesi için ekstra bir şeye ihtiyacınız yok. Gerçeklere dayanarak fikir yürütebilirsiniz.”⁵⁰ Ve Kenan’ın ifadesi de aynı derin güvensizliği yansıtıyordu:

---

⁴⁸ Cenk ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İzmir, 19 Ekim 2003.

⁴⁹ Murat ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 12 Ekim 2003.

⁵⁰ Deniz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İzmir, 19 Ekim 2003.

Polis yardım etmeyecektir: polis kurbana, sen hak ettin diyecektir. Bu yüzden geyler ve travestiler hukuka hiçbir şekilde başvuruyorlar. Çünkü bizimle dalga geçeceklerdir: çoğu “Nerdeydin?” “Barda” “Ne zaman?” “Gece” “Sen bir *ibnesin*. Sen kendin kaşınmışsın” diyeceklerdir. Bir erkeğin belli bir yaşta, sadece gece dışarıda olması bile onlara gey olduğunuzu düşündürüyor! Ve bazı polisler çetelerden para alıyor. Bütün polisler bunu inkar edeceklerdir, fakat bu açık. Mafyanın ve çetelerin çoğu sadece polislerin izniyle değil, polislerin yüzünden varlar.

“Türkiye’deki polis temizlenmeli” diyor Kenan. Cinsel yönelim ve *toplumsal cinsiyet* kimliği esaslı şiddetin yayılmasını yönetmekteki anahtar bir adım, adalet sisteminin hem dilini hem de düşünce şeklini değiştirmek.

C. Emre’nin Hikayesi

2003’te onunla konuştuğumuzda yirmili yaşlarının ortasında olan Emre 1990’ların sonunda okumak için İstanbul’a taşınan orta sınıf bir çalışan. O da polisten korkmayı öğrenmiş. 2001’deki bir olay onu hala 2007’de etkiliyor. “Ondan sonra psikologa gitmeye başladım. Sanırım kendine güven eksikliğim bundan kaynaklanıyor” dedi.⁵¹ Olay, 30 Aralık 2001’de erken saatlerde oldu. Geceyi bir gey barda içerek ve eğlenerek geçirmişti. Eve yürürken, bir adam onu arabayla bırakmayı teklif etti.

İyi, çok güzel giyimli duruyordu. Bir risk gibi görünmüyordu. Arabaya bindim. Bana nereden geldiğimi sordu ve barın ismini söyledim. “Orası gey bar değil mi?” dedi. Bana öğrenci mi olduğumu ve nereli olduğumu sordu. Ona hayatım hakkında bir sürü şey anlattım. Apartmanın önünde, hangi katta yaşadığımı sordu. Ona daire penceresini gösterdim. “Merdivenleri kendin çıkabilecek misin?” diye sordu. Ve aşağıya adım attığımda “Dur. Dışarı çıkmıyorsun” dedi. Motoru çalıştırdı ve hareket etmeye başladık. Bana hakaret etmeye başladı. “İbnelik yapmaktan utanmıyor musun? Kendinin s..tirmeye utanmıyor musun?” Sonra kimliğini gösterdi, gerçek bir polis kimliğiydi. Benim nüfus cüzdanımı ve cep telefonumu aldı. Bana kağıt verdi ve annemin babamın adlarını ve numaralarını yazmamı istedi. ...

Bana fiziksel olarak saldırdı—başımı saçlarımdan yakaladı ve cama vurdu. “Seni Vatan Caddesi’ndeki ana polis merkezine götüreceğim ve seni oradaki polislere yılbaşı hediyesi yapacağım. Ailene anlatacağım—senin ne olduğunu öğrenecekler. Bakalım bir daha evine gidebilecek misin” dedi.

⁵¹ Emre ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 1 Ekim 2007.

Sanırım yüksek rütbeli biriydi—yolda polis arabalarıyla karşılaştığımızda içindeki memurlar onu saygıyla selamlıyorlardı. Sonra” Kurtulabilirsin eğer...” demeye başladı” Para vermem gerektiğini ima ediyordu. Bana cüzdanımda ne kadar para olduğunu sordu. Çok yoktu. Bana telefonumu verdi ve “Parayı bul” dedi.⁵²

Emre'nin bir arkadaşıyla buluşmak için gittiler ve parayı ondan aldılar (hepsi 80 milyon TL, o zaman 100\$ USD kadar). Artık arkadaşıyla beraber olduğu için, memurun arabaya geri binmesi yolundaki isteklerini reddetti. “Cep telefonum ve nüfus cüzdanımla beraber gitti” Hikayeye Emre'nin ev arkadaşı devam ediyor.

Sabah 3 civarlarıydı. Hala uyanıktım; bizimle birlikte evde bir kız arkadaşımızı misafirimizdi ve uyuyordu. Zil çaldı. Otomatikteki ses “Polis” dedi.

Adam yukarı çıktı. “Emre’yi tutukladık” dedi. Kimliğini görmek istedim: Gösterdi, gerçektir. Emre'nin cep telefonunun şarjını istedi. Ne cüret! Ne cesaret! Ve telefon şarj aletleri o kadar ucuz ki!

“Emre neden tutuklandı?” diye sordum. Önce cevap vermedi, sonra “Fuhuş” dedi.

Kız uyandığı zaman onun ve benim kimliklerimizi istedi. Bizi korkutmak için etrafta öfkeli öfkeli dolaştı. Ufak tefekti ama huysuz, eşkıya kılıklı bir yüzü vardı. ...Emre'nin nerede olduğunu sordum: bilmediğini, polis nezarethanesine götürülmüş olabileceğini söyledi. Giderken, “Sabahtan önce çıkmış olur, merak etmeyin” dedi.

Kesinlikle uyuyamadık. Emre’yi aramaya çalıştık. Sonra bir saatten az bir zaman sonra telefon çaldı, arayan polis memuruydu. Benim aşağıya inmemi istiyordu. Üzerimde 80 milyon kadar para vardı. Para isteyeceğini biliyordum. Çoğunu kıza verdim ve yanıma 30 milyon aldım. Bir cebime 20 milyon ve 10 milyon da ötekine koydum—birazını saklamak istiyordum. Beni arabaya bindirdi ve gitmeye başladık—çok karanlık sokaklarda, ani dönüşlerle, benim yönümü şaşırمامı sağlamaya çalışarak, beni psikolojik olarak kaybolmuş hissettirerek. Emre'nin ne yaptığını sorup durdum, o da “Fahişelik” deyip durdu.

---

⁵² Emre ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 1Ekim 2003.

Onun için fahişeliği tanımladım—para karşılığı seks.“Senden para istedi mi?” Sinirlendi— “Hayır, öyle değil! Eğer biri senden seks yapmanı isterse, bu fahişeliktir!”

Kabalaştı. Sonunda direkt olarak ona ne kadar para istediğini sordum. ...Ona 10 milyon teklif ettim. Bu kadar param var. Güldü— “Bu çok az.” Bana beni de nezarethaneye götürdüğünü söyledi.

Oraya gittiğimizi düşünmem için bir U-dönüşü yaptı. Sonra, “Eve gideceğiz ve kız arkadaşını da nezarethaneye götüreceğiz. Onu sattığından eminim. Eminim onunla yatıyorsun. Hapishaneye gittikten sonra seni birçok şeyle suçlayabilirim”⁵³ dedi.

Emre'nin ev arkadaşı ona üzerindeki bütün parayı verdi ve serbest bırakıldı. Emre, “O polis memuru bu konuda profesyonel olmalı. Eşcinsellerin nelerden korktuğunu biliyor— beni detaylar vermem, dairemi göstermem için kandırma şekli. Nüfus kağıdım, anne babamın numaraları— her şeye sahipti. Korku içinde yaşadım. Eğer onları ararsa anne babama anlatacağım hikayeleri uydurmaya başladım. Düpedüz dehşet içindeydim” diyor.⁵⁴ Emre hala polisle doğrudan temasa girmenin tehlikeli olduğuna inanıyor ve bundan kaçınıyor.

D. Polis Tacizi: “Problem Sensin!”

Haziran 2007'de bir cumartesi gecesi, polis, İstanbul'da eşcinsel erkekler için bir kulüp olan, Tekyön'ü bastı. 27 yaşındaki Bawer ve arkadaşları oraya gece yarısı dolaylarında varmışlardı.

Oraya gireli daha 10 dakika kadar olmuştu ki müzik birden sustu. Her zamanki kimlik kontrolünü bekliyorduk. 10 dakika sonra şüphelenmeye başladık. Birkaç kişiyi topladım ve gidelim dedim. Kapıya vardığımızda iki polis memurunun girişin önünü kestiklerini gördük. Sonra içeriden bağırtilar duymaya başladık. Polis küfrediyor ve insanlara hakaret ediyordu. .... Sonra arkadaşlarımızdan birisi polise gidip sorunun ne olduğunu sordu. Polis ona “Problem sizsiniz!” dedi.⁵⁵

Bu tavır yaygın gözüküyor. Eren Keskin, bir avukat ve İstanbul'daki İnsan Hakları Derneğinin eski başkanı, “Türk yasalarında homoseksüelliğin suç olduğunu söyleyen

⁵³ Uğur ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 1 Ekim 2003.

⁵⁴ Emre ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 18 Ekim 2007.

⁵⁵ Bawer ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 20 Ekim 2007.

hiçbir şey yoktur” diye belirtiyor. Fakat hukukun üstünlüğü toplumsal damgalamanın ve denetlenmeyen polis otoritesi söz konusu olduğunda geçerli olmadığına dikkat çekiyor. “Polis gücünün çok güçlü olduğu militarist bir toplumda yaşıyoruz. Polis ve askeriye—ikisi de, toplum onaylamadığı için eşcinselliği bir bozukluk olarak görüyorlar. Bu yüzden eşcinseller yoğun bir şekilde şiddetle karşı karşıya kalıyorlar.”⁵⁶

Emre'nin hikayesi bu kesişimi ve bu şiddeti tanımlıyor. Polisin, eşcinsel davranışlara vurulan utanç damgasını rant için, zorbalık yoluyla nasıl kötüye kullanabileceğini gösteriyor. Eşcinsel erkekler ve lezbiyenler, polis tacizine travesti ve transseksüellerden daha az maruz kalıyorlar çünkü daha az görünürler: görünümleri kimliklerini her zaman açığa vurmuyor; fakat eşcinsel erkekler de polisin kimliklerini açığa çıkarma çabalarından, ve şehirleri ve kasabaları “sapkınlıktan” kurtarma uğraşlarından muaf değiller. Eşcinselliğe bağlanan utanç ve gizlenme eğilimi onları polisin tacizi için hazır hedefler haline getiriyor.

Otuz yaşındaki Bulut, bir polis arabası onu durdurduğunda bir arkadaşını bekliyordu.

Polis benden kimliğimi istedi. Neden diye sordum— “Sorma, *ibne*, sadece uzat.” Beni arabaya aldı. İçinde iki adam vardı, biri buluşacağım arkadaşım. Diğerinin kim olduğunu bilmiyorum ama o da geydi. Polis bana onları nereden tanıdığımı sordu. Aynı zamanda başka iki polis daha vardı. Hepsini üniforma giyiyordu normal polis memuruydular. “Koç gibi adamsın: neden *ibnelik* yapıyorsun?” Polislerden biri “Ankara’da ibnelere yer yok” dedi. Yüzüme vurdu, ve diğeri de yüzüme tükürdü. Bana başka eşcinsel arkadaşım olup olmadığını sordular, ve onların telefon numaralarını ve ev adreslerini istediler. Sadece arabada tuttukları arkadaşını tanıdığımı ve başka gey tanımadığımı söyledim. Beni arabaya koydular ve etrafta dolaştık. “Yolda görürsen bize homoseksüelleri söyle” diyorlardı.⁵⁷

Sonunda, üç adam ıssız bir sokağa götürüldü. Polis Bulut’un parasını aldı; bir memur yüzüne vurdu ve “Seni tekrar *ibnelik* yaparken görürsem öldürürüm” dedi. Sonra diğerleri devam ederken Bulut’u orada bıraktılar.

Şantaj işinin ötesinde, polis, İstanbul’da Taksim Meydanı gibi, bilinen çark alanlarını iyice inceliyor ve erkekleri (fahişeliğe karşı yürüttükleri kampanyalar gibi) bölgeyi “temizlemek” çabalarının bir parçası olarak taciz ediyorlar. Deniz bir gece başına gelenleri bize anlattı: “Taksim’de erkek arkadaşımınla birlikteydik. Güle güle demek üzereydik ve sarıldık. Bir polis bize dik dik bakıyordu. Birden yanımıza geldi, ve hem beni hem onu kelepçeledi.”

⁵⁶ Eren Keskin ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İnsan Hakları Derneği, İstanbul, Ekim 2003.

⁵⁷ Bulut ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 13 Ekim 2003.

“Ne yapıyorsunuz? İkiniz de erkeksiniz! Neden birbirinize bunu yapıyorsunuz?” dedi. Çok kızgındım ve korkmuştum. Ama ona karşı çıktım. “Eşcinsel olmak utanılacak bir şey değildir. Vedalaşıyorduk. Neden birbirimize kelepçelendik?”

Bizi minibüse bindirdi. Bu sırada, kim olduğumuzu ve ne yaptığımızı sorup durdu. Ben niye tutuklandığımızı ve nereye götürüldüğümüzü söylemelerini talep ettim. Polisler “Zührevi Hastalıklar Hastanesi’ne gideceksiniz” dediler.

Onun yerine, bizi Beyoğlu karakoluna götürdüler. Bizim “şüpheli” olduğumuzu söylediler—bizden ne konuda şüphelendikleri hakkında hiçbir fikrim yok. Avukatımı, ve İstanbul’da yaşayan teyzemi çağırmak istedim. “Görevli memur burada yok, telefon etmeye izniniz yok” dediler.”⁵⁸

Ayakkabı bağlarımızı ve kemerlerimizi aldılar. Ve bize kağıtlar verdiler: bu evrakta güvenlik yüzünden gözaltına alındığımız yazıyordu. ...İmzalamayı reddettim. Fakat bunu söylemek imzalamak zorunda olduğumuz gerçeğini değiştirmedii. Bu yüzden imzaladık! ...İmzalamamızı yoksa hiç dışarı çıkamayacağımızı söylediler.

Deniz ve arkadaşı bir sonraki öğleden sonra bırakıldı.“Bizi bulaşıcı hastalıklar hastanesinde test etmek fikrinden vazgeçtiler: Neden bilmiyorum.” Dava açılmadı. “Bizi korkutmak, toplum içinde gözükmek konusunda cesaretimizi kırmak içindi.”⁵⁹

Orduda görev yapmaları yasaklanan eşcinsel erkeklere verilen evrak (bir sonraki bölümde tartışılacağı gibi) aynı zamanda eşcinsel erkekleri taciz etmek için bir bahane de olabiliyor. 2005’te şu anda transseksüel bir kadın olarak ama o zaman eşcinsel bir erkek olarak tanımlanan Şule, sokakta polis tarafından durdurulduğunu ifade ediyor ve “Polis gey olduğumu biliyordu” diyor.

Askerlikten muafiyet için gereken süreçten yeni geçmiştim, fakat bir sebepten bunu kayıtlarıma koymamışlardı. Bu bahaneyle polis tarafından durduruldum ve karakola götürüldüm. Polislerden biri beni tartakladı.

---

⁵⁸ Ceza muhakemesi kanununa göre (CMK), bir suç işlediği şüphesiyle tutuklananların tutuklama anından itibaren bir avukatla görüşmeye hakları vardır. 2005 CMK düzeltmesininin 150.maddesi reşit olmayanlara ve şüphelenildikleri suçun en üst ceza limiti beş seneden az olanlara otomatik olarak yerel baro tarafından yasal yardım sağlanmasını şart koşuyor. Bu şart Aralık 2006’da değiştirildi: şimdi yasal yardım sadece cezaları en az beş yıl olan suçlardan şüphelenilerek tutuklananlara veriliyor. 1 Haziran 2005’te yürürlüğe konan 5271 nolu yasa <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5271.htm> adresinden okunabilir (25 Nisan 2008’de ulaşılmıştır).

⁵⁹ Deniz Yıldız ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 1 Ekim 2003.

Beni dövdü, giysilerimi çıkarttırdı ve banyoyu çıplak temizlettirdi. Şikayetçi olmak istiyordum. Daha yüksek rütbeli memura şikayet ettim. İlgileneceğini söyledi, ama sonra durumla dalga geçti. Benden beni taciz eden memurdan özür dilememi istedi!⁶⁰

Sivil polis de eşcinsel erkekleri taciz ediyor. Atilla, onunla 2003'te konuştuğumuzda otuz üç yaşındaydı. Orta sınıf bir çevreden geliyor ve Ankara'da özel bir şirkette çalışıyor. Bize Ankara'da bir gey barda bir aralık gecesine nasıl arkadaşlarıyla dans ederek başladığını anlattı. Yirmilerinde flörtçü bir adam bütün akşam ısrarcı bir şekilde ona yanaştı.

Atilla bütün gece ondan kaçındı. Ama gece yarısından sonra iki adam kollarından tuttu ve onu kapıya doğru sürüklediler. Atilla direndiği zaman, biri polis kimliği gösterdi.

Dışarıda, “Kelepçeleri getirin” diye bağıldılar. Hala polis olduklarına inanmıyordum. ... Beni kelepçelediler ve kafamı arabadan içeri ittiler. İki araba vardı, resmi değil. Deliler gibi korkmuştum. Hiçbir suç işlemediğimi biliyordum, ama her şey olabilirdi.

Arabada, bir polis, “Şimdi anan s..ildi, orospu çocuğu” dedi. Dört polis arabayı doldurdu, dört veya beş de öbür arabayı, “bana yanaşan adam” da dahil—o da sivil polismiş.

Ağızlarından çıkan her kelime bir küfürdü. “Orospu çocuğu, seni s..eceğiz.” ve bunun gibi. Arabayı süren adam iyi polisi oynuyordu. “Ne yaptın güzelim” diye soruyordu. Sorun çıkarma, işleri bizim için kolaylaştır.” “Eğer suçumun ne olduğunu bilseydim, kolay olabilirdi” dedim. Ağzım korkudan kurumuştu, dişlerim birbirine çarpıyordu. Narkotikten olduklarını söylediler, ve bardaki adam benim uyuşturucu sattığımı söylemişti.

Bana hakaret etmeye devam ettiler: *ibne*, *götveren*, ve bunun gibi. Ramazan ayıydı—bu yüzden, “Ramazan'da evde oturmuyorsun, buraya götürünü s..tırmeye geliyorsun. Ve bizim evli arkadaşımızı suçluyorsun”—bana yanaşan adamı—“senin sapıklığın için” ... Aynı soruları üst üste soruyorlardı. Uyuşturucu satmak konusunda ama aynı zamanda tanıdığım bütün geyleyler hakkında. Ve beni fiziksel olarak iteliyor ve tokatlıyorlardı, ve hala aynı isimleri takarak— *ibne*, *ibne*. Delirdiğimi hissettim.

---

⁶⁰ Şule ile (isim değiştirildi) İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2007.

Sonunda, “Şimdi karakola gidiyoruz” dediler. Hiç oraya gidip gitmediğimi sordular, orada anamın a..nı görebileceğimi söylediler.

Ankara Emniyet Müdürlüğü’nün İkinci Şubesine doğru sürdüler—şehrin 1980’lerden beri işkenceleriyle kötü ün yapan şehir polis merkezine.“‘‘Uta Binasi’ adı verilmişti diye Atilla hatırlıyor.

1980’lerdeki “olaylar” sırasında, anneler o binaya bakıp ağlarlardı. Beni oraya götürdüler. Girişte, diğer arabadan bir adam bana doğru geldi ve beni kulaklarımdan tutarak kafamı duvara vurdu. Kpelerim vardı ve canımı acıtmak için onları çekti. Kfrediyor ve bana konuşmamı söylüyordu. Polis beni saımdan tutuyor ve bacaklarıma vuruyordu. Ellerim kelepeliydi ve beni saçlarımdan tutarak eviriyorlardı. Diziyle karnıma ve testislerime vuruyordu. İki büklüm oldum ve bayılmak üzereydim. Kulaklarımdan tutarak beni duvara vurdu... *İbne!* Düştüm. Sonrasını hatırlamıyorum.

Sonra yüzüme su döktüler. Kpelerimle, giyinme şeklimle alay ediyorlardı. “Canın acıdı mı?” diye soruyorlardı. “Yarak yerken acı hissetmiyorsun, ama şimdi acı çekiyorsun.Buna alışık olmalısın, ibne” dediler. Bu korkunçtu.

Atilla ağlamaya başlıyor.

Ve sonra, “Bu bir şey değil. Seni yukarıya götürüp gtrmemeye karar verebiliriz. Eğer götürürsek sen Ankaralısın, bu binayı biliyorsun: herkes burada ne olduğunu bilir” dediler. Kulaklarım kanıyordu, dudaklarım kanıyordu. Kadın bir polis vardı, “Utanmıyor musun? Erkekliğe bir lekesin. Kendine bir bak. Erkek gibi değilsin, ama kadın gibi de değilsin” dedi. Bana olabilecek her şeyin olduğunu düşünerek ona cevap vermeye çalıştım, ama konuşamadığımı farkettim. Gülüyor ve bana hakaret etmeye devam ediyordu, iğrenç olduğumu söylüyordu. Bağırmaya alıştım— “Erkekleri bir yere kadar anlayabiliyorum, ama bir kadın nasıl böyle davranır?” dedim. “Ben senden daha erkeğim. Bunu anlamıyor musun?” dedi.

Arabaya döndüler ve tekrar yola ıktılar. Polisle işbirliği yapması istendi ve bunu reddettiğinde polis “Siz ibneler iyiyi kötüden ayıramıyorsunuz. Hepiniz aynısınız, orospu çocukları” dedi. şimdi çok kızgındı. “Sana ne yapmamızı istiyorsun? Seni ldrmemizi mi istiyorsun?”

Nihayet, Atilla yol kenarında bırakıldı: “Beni dışarı bırakmadan önce bir süre arabada bana vurmaya devam ettiler.”

Ve arabalarına binip gittiler. ... Yürümeye gücüm yoktu. Kirlili ve aşığlanmış hissediyordum. .... Uzun bir süre yürüdüm. Çok soğuktu. Sonunda, bir taksi tuttum ve eve gittim. Zili çaldım ve kapıyı annem açtı. Sarhoş numarası yaptım ve ona ışıkları kapamasını söyledim, ama bir şeylerin yanlış olduğunu gördü. Banyoda kendimi aynada tanıyamadım. Onların beni böyle kullanmalarına nasıl izin verdim? diye düşündüm.

Polislerden çok korkuyorum. Çok uzun süre ne zaman bir polis görsem karşıya geçerdim. İçim korkunun yanı sıra nefretle de dolu. ... Başka insanların hikayelerini dinlemek iyileşmeme yardım etti. Çünkü tanıdığım birçok eşcinsel insanın polisle korku dolu hikayeleri var.⁶¹

Son on yılda, Türkiye’deki polislik, şüphe götürmez bir şekilde pozitif değişiklikler geçirdi; BM ve AB mekanizmalarının ikisi de ilerlemeleri fark etti. Bir 2005 raporunda, Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Alçaltıcı Davranışlar veya Cezaları Önleme Komitesi (CPT), “Kolluk kuvvetleri tarafından yapılan gözaltılar, artık işkence ve başka kötü muameleyi önleyebilecek kapasiteye sahip mevzuat ve denetlemeden oluşan bir sisteme tabidir” görüşündedir.⁶² 2006 yılındaki Türkiye’ye ziyaretinde BM Keyfi Tutuklamalarla ilgilene Çalışma Grubu “polis tarafından yapılan işkence ve kötü davranışların son birkaç yılda ciddi derecede azaldığını” tespit etti ve “Hükümet’in işkenceye ‘sıfır tolerans’ politikasının çok başarılı olduğu konusunda hiç şüphe yoktur” sonucuna vardı.⁶³

Fakat, ne mevzuat ne de sıfır tolerans politikası gerçek uygulamada tam etki sağlayamadı. 2006’da, mesela, Türkiye görevinde, BM Keyfi Tutuklamalarla ilgilene Çalışma Grubu polis merkezlerinde “sözel tacizin yanı sıra... fiziksel kötü muamele tehditleri gibi psikolojik esaslı kötü muamele” vakaları buldu.⁶⁴ Polisin kötü muamele vakaları hala

⁶¹ Atilla ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 13 Ekim 2003.

⁶² Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Ceza veya Muamelelerin Önlenmesi Komitesi (CPT), “Türk Hükümetine, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Ceza veya Muamelelerin Önlenmesi Komitesi (CPT) tarafından yapılan Türkiye görevindeki rapor 7’den 14 Aralık’a 2005” CPT/Inf (2006) 30, Strasbourg, 6 Eylül 2006, para. 12, www.cpt.coe.int/documents/tur/2006-30-inf-eng.pdf (12 Şubat’ta erişildi 2008). Türk polisi kamu polisi ve askerî polis (jandarma) olmak üzere ikiye ayrılır. Güvenlik ve kamu düzeniyle ilgili olan meselelerde ikisinden de İç İşleri bakanlığı sorumludur. Jandarma komutanı Silahlı Kuvvetler ile bağlantılı eğitimle ilgili her şeyden sorumludur ve İç İşleri Bakanlığı’na hesap verir. Benzer olarak kamu polisinin başı Emniyet Müdürlüğüdür. İç İşleri Bakanlığı tarafından tayin edilir ve o mevkiye hesap verir. Emniyet Genel Müdürlüğü (80 vilayetten oluşan) ulusal bölge birimlerini yönetir ve hepsinin başında dört yıldızlı bir yönetici bulunur. Her il ilçe ve kasabalara bölünmüştür. Jandarma kamu polisinin bulunmadığı yerlerde, genelde kırsal kesimde yetki sahibidir.

⁶³ BM Keyfi Tutuklamalarla ilgilene Çalışma Grubu, “Türkiye Görevi,” A/HRC/4/40/Ek.5, 7 Şubat 2007, para. 68, www2.ohchr.org/english/bodies/chr/special/sp_reportshrc.htm (12 Şubat’ta erişildi 2008).

⁶⁴ A.g.e., para. 18.

düzenli olarak rapor ediliyor, ve bu iddialar özellikle resmi gözaltı yerlerinin dışında yapılan ihlalleri tarif ediyor.⁶⁵

Ayrıca, BM İşkenceye Karşı Özel Raportörü, lezbiyen, gey, biseksüel, ve transseksüel kişilerin dünya çapında “orantısız bir şekilde işkenceye ve kötü muamelenin diğer biçimlerine, toplumsal olarak oluşturulmuş cinsiyet beklentilerine uymadıkları için maruz kaldıklarına”, ve bu ihlallerin rapor edilebilmesinde özel zorluklar olduğunu ısrar ediyor:

... durumları [cinsel yönelimleri] aynı zamanda gördükleri kötü muamelenin sonuçlarını da etkileyebilir—özellikle devlet hastanelerinde tıbbi bakıma veya şikayet yollarına ulaşmaları bağlamında. Her iki alanda daha çok kurban konumuna düşmekten korkabilirler. Özel Raportör şuna da dikkat çekmek istiyor: cinsel azınlık üyeleri, haklarını istemek ve uygulamak için gerekli araçlardan mahrum kalmaktadır. Bu durum, bir ölçüde bu grupların ayrımcı yasalar ve tavırlar tarafından ağırlaştırılmış ekonomik ve eğitim durumlarından kaynaklanabilir... Cinsel azınlıklara karşı olan ayrımcı tavırlar sonucunda kolluk kuvvetlerini bu grupların üyeleri daha az inanılır olarak algılamaktadır. Üstelik yasa uygulayıcılar, bu grupların üyelerinin şiddete karşı (devlet dışı bireyler veya gruplar tarafından uygulanan şiddet dahil) eşit bir korunma standardını hak etmediklerine inanabilir.⁶⁶

Türkiye’deki çoğu eşcinsel erkek polise karşı olan güvensizliklerini vurguluyor. Cenk, öğrenci ve gey aktivist “Çoğu gey arkadaşım polis memurları tarafından taciz edildi. Polis ataerkil bir kurumdur; erkeklik hakkında bir fikri koruyorlar. ... Polis eşcinsel bireylere, travestilere ve transseksüellere karşı suç işliyor, bu bütün kurumun zihniyetinin bir parçası.”⁶⁷

Polislerin LGBTT vatandaşların güvenini kazanmaları için ne gerektiğini sorduk, bir eşcinsel erkek bize şöyle dedi:

---

⁶⁵ HRW (İnsan Hakları İzleme Örgütü) Dünya Raporu 2008, Türkiye üzerine giriş, <http://hrw.org/englishwr2k8/docs/2008/01/31/turkey17727.htm> (18 Nisan’da erişildi 2008).

⁶⁶ BM İşkenceye ve diğer zalimane, insanlıkdışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya karşı Özel Raportörü’nün Genel Kurula Raporu, ara rapor elli altıncı oturum, A/56/156, 3 Temmuz 2001, para. 19, www.un.org/documents/ga/docs/56/a56156.pdf (4 Mart 2008’de erişildi). Aynı zamanda örneğin bakınız: İnsan Hakları Komitesi, BM yasadışı, yargısız ve keyfi infazlar ile ilgilenen Özel Raportörü, E/CN.4/2001/9, 11 Ocak 2001, para. 50; E/CN.4/2000/3, 25 Ocak 2000, para. 57; E/CN.4/2000/3/Add.3, 25 Kasım 1999, paras. 90-92; E/CN.4/1999/39, January 6 1999, para. 77, Bütün bunlar aşağıdaki linkte bulundu <http://www.extrajudicialexecutions.org/reports/> (12 Şubat’ta erişildi 2008). BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlıkdışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya karşı Özel Raportörü’nün Raporu, E/CN.4/2002/76, 27 Aralık 2001, <http://domino.un.org/UNISPAL.NSF/9a798adb322aff38525617b006d88d7/4ed9d19648bc882d85256c4f006245eb!OpenDocument> (12 Şubat 2008’te erişildi); A/56/156, 3 Temmuz 2001, para. 21, [www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.56.156.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/A.56.156.En?Opendocument) (accessed on February 12 2008).

⁶⁷ Cenk ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İzmir, 19 Ekim 2003.

Çok basit. Sokaklarda travestilere ve geylere adilce davransınlar. Eğer bir otelde bir adam cüzdanımdan para çalarsa ve polise gidersem, birinin bununla düzgün bir şekilde ilgilenmesini isterim. Bu ülkede herkes üniformalı adamlardan çok korkar. ... Fakat ince sesli bir adam olarak bu ülkede sıfırsınız. Eşcinsel insanlar ve üniformalı adamlar arasında soğuk savaş var. Bizi s..mek için, psikolojik ve ruhsal olarak mahvetmek için her şeyi yaparlar.⁶⁸

---

⁶⁸ Mustafa ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 20 Ekim 2003.

IV. Sessizlik ve Şiddet: Lezbiyen Ve Biseksüel Kadınların ve Kızların Durumu

A. Cuci ve Gia'nın Hikâyesi

Cuci ve Gia, her ikisi de, onlarla konuştuğumuz 2003 yılında, 21 yaşındaydı. Lezbiyenlerdi ve âşıklardı. Gia İzmir'de büyümüş; İstanbullu olan Cuci ile internet üzerinden ikisi de 20 yaşındayken tanışmıştı. Gia aile evini, birkaç günlüğüne Cuci ile birlikte İzmir'e yakın bir kasabada kalmak için terk etti. Fakat şans eseri orada sokakta Gia'nın ailesi ile karşılaştılar. "Ailem neden evi terk ettiğimi sordu. Sonra annem dedi ki 'Domuzlar gibi, sapıklar gibi yaşamak için mi kaçtın?' Bana sokağın ortasında vurmaya başladı."

Gia o gece eve geri döndü. Ailesi odasını aramıştı: "Cuci'ye yazdığım aşk mektuplarını ve birbirimize verdiğimiz fotoğrafları bulmuşlar. Beni sabah yediye kadar tuttular ve konuştular. Annem böyle bir şeyin gerçekleştiğine inanmak istemediğini söyledi. "Böyle şeyleri bir kadına yazmış olamazsın" ..."bir daha asla onunla buluşmayacaksınız".

Gizlice, Cuci İzmir'e geldi ve bir apartman dairesi kiraladı. Böylelikle günde birkaç saat birlikte olabileceklerdi. Evde, Gia "Beni takip ettiler... Casuslar gibi. Eğer onun şehirde olduğunu bilselerdi, onlardan şiddet göreceğimi biliyordum o yüzden çok dikkatli olmalıydım" diyor. Gia'nın annesi sonunda Cuci ile buluştuğunu keşfetti. "Küfür etmeye, beni tehdit etmeye başladı. Cuci'ye eve gidemeyeceğimi söyledim... Ve şehri terk etmek zorunda kaldık. Arkadaşlarımızın olduğu Bursa'ya gittik. Bir arkadaşın evinde bir ay kadar kaldık."

Gia devam ediyor,

Orada görüntümü değiştirmek zorunda kaldım – annem bazı gazetelere fotoğraflarımı vermiş ve 'kayıp' demişti. Böylelikle dazlak oldum. Bursa'daki insanlar bize sokakta 'lezbiyenler' diye bağırıyorlardı. Odanın sahibi, Cuci'nin erkeksi görüntüsünden, bizim lezbiyen olduğumuzu anlamıştı, onu orada istemiyordu. Benim kalabileceğimi fakat Cuci'nin gitmesi gerektiğini söyledi. Bir gün eve geldik ve kilidin değişmiş olduğunu gördük. Böylece İstanbul'a gitmek ve Cuci'nin ailesi ile birlikte kalmak zorunda kaldık. Bizimle sorunları yoktu, sorunu olan benim ailemdi.

Gia'nın ailesi Cuci'nin ailesini İstanbul'da buldu. "Annem devamlı Cuci'nin ailesini arıyor ve onları tehdit ediyordu. 'Sizin yüzünüzden, kızım lezbiyen oldu—yerinizde olsam, kızımın bacalarını kırardım ki dışarı çıkamasın' şeklinde"

Sonunda, üvey babam İstanbul'a geldi, Cuci'lerin evine... Ve onunla geri dönmem konusunda baskı yaptı. Reddettim, ama güç kullandı. Eğer geri dönmezsem İstanbul'daki tüm polisleri anlatacağımı, Cuci'yi sapıklıktan tutuklatacağımı söyledi. Cuci'ye sarıldım ve ağladım. Babam ise bana "kes zırlamayı" dedi.

Beni zorla bir arabaya bindirdi. Cuci yerde oturuyor ve ağlıyordu. Babam kapıyı kilitleti ve ona, "Eğer İzmir'e tekrar gelersen, kemiklerini kırarım, seni öldürürüm" diye bağırdı.

Gia arabadan çıkmayı başardı ve Cuci ile kaçtı. "Cuci'nin kız kardeşinde saklandık. Babam Cuci'nin ailesini arıyor ve onları tehdit ediyordu. Polise gidip kızının kaçırıldığını söylemiş."

Gia ve Cuci: "[Gia'nın ailesinin] bizi tehdit ettiği suçlamasıyla dava açmaya çalıştık" 2003'ün 12 Mayıs'ında, Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı'na gittiler ve Gia'nın "6 aydır yetişkin olmamıza rağmen, rahatsız ediliyoruz... Ben özgürce yaşamak istiyorum ve bu benim hakkım: Eğer aileme dönersem şiddetle karşılaşacağım. Annemin ve babamın beni yalnız bırakmasını ve gitmeme izin vermesini istiyorum. Türk hukukuna güveniyorum. Lütfen ailemin bana şantaj yapmasına engel olun" şeklinde ifadesi yer alan dilekçesini sundular.

Savcı tehdit edilen kadınlar için birkaç tedbir önerebilirdi. Mesela, TCK hükümleri aile fertleri tarafından uygulanan şiddete daha ağır cezalar öngörür.⁶⁹ Ancak önermedi. "Savcı bizim lezbiyen olduğumuzu anladı" diye açıklıyor Cuci. "Savcı 'Yanlış bir şeyler yapıyorsunuz. İleride çocuk sahibi olmayı düşünmüyor musunuz?' dedi. 'Bize nasıl seviştiğimizi sordu ve ben 'Yeter' dedim. Bizim korkularımız hakkında hiçbir şey söylemedi, sormadı. Biz de çıktık, gittik."⁷⁰

B. Ailenin Gücü

Türkiye'de lezbiyenlere ve biseksüel kadınlara karşı yapılan insan hakları ihlalleri, kadınların Türk toplumu içinde karşılaştıkları tacizlerden ayrı tutulamaz. İnsan Haklarını İzleme Örgütü 2003 ve 2007 arasında 24 lezbiyen ve biseksüel kadın ile görüşme yaptı.

⁶⁹ TCK, Kasten öldürme, MADDE 81. — (1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. Nitelikli hâller; MADDE 82. — (1) Kasten öldürme suçunun; d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı, kasten yaralama; MADDE 86. — (1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır... (3) Kasten yaralama suçunun; a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı.

⁷⁰ Gia ve Cuci (isimler değiştirilmiştir) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 21 Ekim 2003. İnsan Hakları İzleme Örgütü aynı zamanda Üsküdar Mahkemesine verilen belgeleri de incelemiştir. Taciz devam etti: 2003'ün sonlarında, çift bir televizyon programının seyircileri arasında görününce, Gia'nın annesi programı aradı. "Onu yayına bağladılar ve üvey babam telefonu eline alıp 'Kızımı kaçırdılar!' diye konuştu. Stüdyo'nun güvenlik görevlileri bizim ayrılmamıza izin vermedi ve hatta biz akşam haberlerine bile çıktık o gün." Gia ve Cuci şimdi birlikte yaşıyorlar. Olay devam ediyor, "Gelecekte ne olacağını bilmiyoruz. Rahat değiliz: sokakta bazı insanlar bağırıyor, "Siz lezbiyenler!" Birlikte kalmayı tercih ediyoruz. Ama ülkeyi terk etmek istemiyoruz."

İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne belirttikleri faktörlerin arasında büyük çoğunluk kadınların ve cinselliklerinin aileye ve—namus ve törenin de dahil olduğu—değerlere tabii olduğuydu. Kadın ve kızların cinsellikleri hetroseksüel norm ve beklentilerin dışına çıktıkça lezbiyenler ile biseksüel kadınlar ve kızlar bu baskıları akut şekillerde hissediyorlar ve aileden şiddet görme ihtimallerini hissedip bundan sürekli korkuyorlar.

Son yıllarda Türk hükümeti, kadın ve kızları kötü davranışlardan korumak adına atılımlar gerçekleştirdi. Ailenin Korunması Kanunu 1998 yılında meclisten geçerek, aile içi şiddete maruz kalan herhangi bir aile bireyi için, faile karşı “koruma kararı” çıkarılmasını sağladı.⁷¹ İlk başta bu yasa, sadece eşler arasındaki şiddeti kapsadığı yolunda yorumlandı. Çünkü yaptırımlar kısmı sadece eşlere yönelikti. Mayıs 2007’de Yasa’nın tanımı “ev içi şiddet kurbanları” olarak genişletildi ve böylelikle ailenin her bireyini, aynı evde yaşayıp yaşamadıklarına bakılmaksızın, koruma altına aldı.⁷² Aynı zamanda 2004 tarihinde çıkan bir yasa ile 50.000 nüfustan daha fazla nüfusu olan her belediyenin, şiddetin kurbanı olan kadınlar ve çocuklar için bir sığınak kurmaları zorunlu koşuldu.⁷³

Fakat bu kanunların çoğunun kadın için işleyip işlemediği endişesi devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (CEDAW) 2005’deki Türkiye raporuna göre ki bu rapor devletlerin Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Antlaşması’na uyumluluğunu denetler, “Ailenin Korunması Kanunu’nun ve ilgili uygulamaların kadına karşı şiddeti önlemek için, kurbanlara karşı koruma ve destek hizmetlerinin ve failere karşı cezalandırma ve rehabilitasyon uygulamalarının, tamamen işlerlik kazanması ve işlevselliğinin kontrol edilmesi gerekliliğinin” altını çizer.⁷⁴ Hâkimlerin ve kolluk kuvvetlerinin rolü hakkında bazı halledilmesi gereken sorunlar var. Bilgi Üniversitesi’nden Prof. Dr. Sevinç Eryılmaz, şöyle açıklamış: “Pratikte yasa iyi işlemiyor. Karar [koruma kararı verilmesi] anında verilmesi gereken bir karar iken, onlar [hâkimler] bu kararı hemen vermiyorlar. Bazı vakalarda polis karakoluna giden kadın evine geri gönderildi ve daha sonra polis kocaya durumu bildirdi.⁷⁵

Ne Ailenin Korunması Kanunu’nda ne de Türk hukukunun herhangi bir yerinde, kadınların cinsel eğilimleri yüzünden maruz kaldıkları şiddete yönelik bir referans vardır. CEDAW 2005 yılında Türkiye’den, “hükümetin sonraki raporunda: adalet sisteminde bulunan kadınlar; kadın ve kız ticareti kurbanı olan kadınlar; Kürt kadınlar ve çeşitli

⁷¹ Ailenin Korunması Kanunu, No. 4320 (1998).

⁷² İbid. Bu yasa 2006 yılında elden geçirildi, revizyon sonrasında orijinal 5636 numaralı yasanın 1 ve 2. Maddeleri değiştirildi.

⁷³ Belediyeler Yasası, No. 5272 (2004).

⁷⁴ CEDAW, “Concluding Comments: Turkey,” (Sonuç Yorumları: Türkiye) CEDAW/C/TUR/CC/4—5, January 15 2005, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw32/conclude—comments/Turkey/CEDAW—CC—TUR—0523813E.pdf>, para. 27, www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw32/conclude—comments/Turkey/CEDAW—CC—TUR—0523813E.pdf (Şubat 12 2008 de erişildi).

⁷⁵ Profesör Sevinç Eryılmaz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 19 Ekim 2007.

ayrımcılığa maruz kalan diğer kadın toplulukları, bunların sağlık hizmetleri, istihdam ve eğitime erişme oranları, ve bu gruplara karşı uygulanan çeşitli şiddet türleri hakkında bilgi, cinsiyetlere göre ayrılmış istatistikler ve veriler” istedi.⁷⁶ Fakat Birleşmiş Milletler mekanizmalarına sunulan cinsiyet esaslı şiddet konusundaki raporlar, lezbiyen ve biseksüel kadınlara yönelik şiddet uygulamaları hakkında bilgi içermemiştir.⁷⁷

Umursamazlık kasıtlı olmayabilir, ama tehlikesiz de değil. Şiddet kurbanı kadınlarla çalışan Türk örgütleri-bunlara lezbiyen ve biseksüel kadınlar da dahil-ailelerinden gelen bir şiddetle karşılaştıklarında lezbiyen ve biseksüel kadınların cinsel yönelimlerini açıklamak zorunda kalıp karşılığında daha da fazla ayrımcılık ve şiddetle karşılaşacaklarından korktukları için yardım aramadıklarını düşündüklerini söyledi. Kadın şiddet kurbanlarıyla çalışmış Seçin İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne “Lezbiyenlerin [şiddet kurbanı olduklarında] sessiz kalıp bir şey söylememeleri bekleniyor” dedi. İstanbul Kadın Araştırmaları Merkezi Genel Koordinatörü İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne şöyle ifade etti: “Bir lezbiyen kadının kolaylıkla cinsel kimliğini açıklayarak otoritelere başvurabilecek ya da başka bir koruma isteyebileceğini düşünemiyorum bile.”⁷⁸

1 Haziran 2005 tarihinde, kadın hareketleri tarafından yürütülen başarılı bir kampanya sonucunda yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu (TCK), kadınların cinsel ve bedensel haklarının tanınmasına dayalı olumlu değişiklikler sunuyordu.⁷⁹ Cinsel suçlar artık daha yüksek cezalar alıyor ve namus cinayetlerine verilen cezalara indirimler getiren hükümler kaldırıldı. Fakat kadın hakları örgütlerine göre reformlar yeterli değildi.⁸⁰

Adı geçen yasanın 82/k maddesi uyarınca, suçun ağırlaştırılmış durumları netleştirilerek, töre adı altında işlenecek cinayetler, ağırlaştırılmış insan öldürme olarak düzenlendi ve failin ömür boyu hapsine hükmedildi. Fakat namus adı altında işlenen cinayetlere hiç değinilmedi—ki bu ihmal töre cinayetlerinin yüksek cezalarından kurtulmak için kullanılabilir. Bu endişe Birleşmiş milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi tarafından dile getirildi: 2005 yılındaki Türkiye incelemesinde, Ceza Kanunu’nda “töre cinayeti” teriminin “namus cinayeti” yerine kullanılması, daha az etkili soruşturmalara ve bunun sonucunda suçların faillerine daha hafif cezaların verilmesine

---

⁷⁶ Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önleme komitesinin gözlemlerini içerir, Türkiye, 60. Oturum, BM doc. A/6/38, Ocak 2005, paragraf. 381.

⁷⁷ Örnek için bakınız, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Genel Kurul Kararı Uygulaması 60/251, Mart 2006, “İnsan Hakları Konseyi”, Zeyil, “Kadınlara Karşı Şiddet, Nedenleri ve Neticeleri” başlıklı, Özel Raportör Bayan Yakın Ertürk’ün raporu hakkında Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin görüşleri ve İnsan Hakları Konseyi, “Kadına karşı şiddetle savaşa yönelik Türkiye’nin adımları hakkında enformasyon notu” A/HRC/4/G/10, 14 Mart 2007.

http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/4/G/10 (12 Şubat 2008’de erişildi).

⁷⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü ile İstanbul Kadın Araştırmaları Merkezi Genel Koordinatörü (adı verilmemiş) görüşmesi, New York, 4 Mart 2008.

⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürürlüğe konan Ceza Kanunu, 26 Eylül 2004.

⁸⁰ Kadın İnsan Hakları için Kadınlar: Türk Medeni ve Ceza Kanunu reformları, Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Türk Medeni ve Ceza Kanunu Reformları: İki Ulusal Kampanyanın Başarısı, İstanbul, Şubat 2005, sayfa. 63.

yol açacaktır” şeklinde bir ifade bulunmaktadır.⁸¹ Birleşmiş Milletler Özel Raportörü, Yakın Ertürk, Kadınlara Karşı Şiddet konusunda, bu görüşe şöyle katılır, “Töre adı altındaki yasa hala yoruma açık.”⁸²

Namus kavramı, suçun ağır olma halleri içinde belirtilmediği için, Ceza Kanunu’nun dâhilindeki diğer hükümler içerisinde, hala namus adına işlenen suçların cezalarına indirim getirmek için kullanılabilir. Madde 29’da provokasyona dayalı ceza indirimi şöyle anlatılıyor: “Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 18 yıldan 24 yıla ve müebbet hapis cezası yerine 12 yıldan 18 yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hâllerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.”⁸³ Türkiye’deki kadın hakları gruplarına göre, bu maddenin “namus cinayetlerini cezasız bırakarak, kadın katliamlarına neden olan töreleri adeta yasa eli ile meşru kılmaktadır.”⁸⁴

“Namus cinayetleri” geleneğin dayattığı cinsel davranış sınırlarının dışına çıktığından şüphelenilen kadınlara karşı işleniyor. Kadınlar ve kızlar arasındaki eşcinsel ilişki ise, geleneksel heteroseksüel normların ve beklentilerin dışına çıktığı için kabul edilemez sayılıyor. Lezbiyen ve biseksüel kadınlar, İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacılarına devamlı olarak, ailelerin onların cinsel yönelimlerini utanç kaynağı olarak gördüklerini belirtiyorlar.⁸⁵

Bir vaka bu bakış açısının yasal neticesini belirtiyor. 4 Ocak 2005’te, bir İstanbul mahkemesi, bir adamı, karısının sevgilisi olduğunu düşündüğü bir kadını bıçaklayarak öldürmekten suçlu buldu. Lezbiyen ilişkinin adamı provoke ettiği yönünde düşünen mahkeme, adamın cezasını 24 yıldan altı yıl ve sekiz aya düşürdü.⁸⁶ Mahkeme, suçu töre kaynaklı bulup 82. Maddeye göre ağırlaştırmayı düşünmedi bile.

Bu vaka Gia ve Cuci’nin çektiği zorlukları da açık bir şekilde gösteriyor: kadınların ve kızların kendi özerk cinselliklerini, ailelerinin kontrolü dışında tutmanın zorluğunu. Gia ve Cuci’nin hikâyesinde olduğu gibi, vaka aynı zamanda devletin onları etkin bir şekilde savunmaya gönülsüz olduğunu da gösteriyor. Devletin memurları bazen onların karşılaştıkları taciz ve şiddetten ziyade şehvetli fantezilerle daha çok ilgileniyorlar. Bu anlatımlar mevzuattaki değişime rağmen, lezbiyen ve biseksüel kadınların ve kızların özel korumaya ihtiyaçları olduğunu doğruluyor.

---

⁸¹ Yukarıya bakın, dipnot 86. Paragraf. 363.

⁸² Yakın Ertürk ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 6 Kasım 2007

⁸³ TCK madde 29.

⁸⁴ Kadın İnsan Hakları için Kadınlar: Türk Ceza Kanununda Cinsiyet Ayrımı, Özet Rapor, İstanbul 2003 sayfa 7.

⁸⁵ Örnek için bakınız, Emel görüşmesi, İstanbul, 9 Kasım 2007.

⁸⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü ile KAOS—GL arasındaki iletişim, 23 Ocak 2005; “Erkek gibiydi ama kadın değildi” *Sabah*, 25 Ocak 2004; “Lezbiyen cinayete ağır tahrik indirimi” *Sabah*, 5 Ocak 2005

Bir biseksüel ve feminist aktivist olan Okyanus, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, kadınların ve kızların yapılan yasal değişikliklere rağmen hala namus nesnesi olarak görüldüğünü söylüyor. “Özerk cinsel istekleri olan kadınlar, kendilerinin “mal” olarak gören zihniyeti tehdit ediyor. Ve bu, namusu da tehdit ediyor—ki namus bir ailenin, bir grubun, bir aşiretin şerefi sayılıyor. Eğer bir adam sokakta kız kardeşi ile yürürken, başka bir adam kıza bakarsa, namusu zedeleniyor ve ağabey o adamı öldürmek için geçerli bir nedene sahip olabiliyor.” Türkiye'nin hızlı gelişen yirminci yüzyıl modernizasyonu, namus kavramını ve bu kavramın kadınların cinselliği üzerindeki kontrolünü değiştirmede. 30 yaşındaki lezbiyen aktivist Yeşim “Türkiye’de bu çağdaşlaşma bir Potemkin çağdaşlaşması” diyor. “Eski durum ısrarla devam ediyor”:

“Kadınlar erkeklere çok bağlılar. Ve bu değişiyor ama hala babasının kızı olmak ile kocasının karısı olmak arasında hiçbir güvenli bölge yok. Bizim ‘Bir kız babasının sözünden ancak ya koca evinde ya da mezarda çıkar’ gibi söylemlerimiz var.”⁸⁷

26 yaşındaki Ayşe'nin ailesine durumunu açıklamamasının nedeni de bu. “Hiçbir zaman bir şey söylemeyi planlamıyorum. Bu ailemde cinayete neden olabilecek bir şey. Babam ‘Çocuklarımın fahişe olmasını, hırsız olmasını affedebilirim, ama bir şeyi affetmem, o da eşcinsel olmaları’ diyor.”⁸⁸

Okyanus'un dediğine göre, bu baskıların neticesinde, Türkiye’de lezbiyen bir kadının yaşamı “zor, hatta neredeyse imkânsız”. Okyanus bize “Türkiye’de çoğu insan ailesi nedeniyle sessiz kalmak zorunda. Eğer bilseydiler ailem beni görmek istemezdi” diye konuştu. Okyanus’un 15 yaşında bir erkek çocuğu var. “Bilmiyor. Bir keresinde bana ‘Eğer lezbiyen olduğumu öğrenirsem, bir daha yüzüne asla bakmam’ dedi.”⁸⁹

Konuşmalarında belirttiği tecrit ise temel bir gerçek:

Kadınlar, kendileri gibi başka kadınların da var olduğu konusunda bir işaret görmüyorlar. Eşcinsel erkekler şöyle derlerdi, “Hiç değilse Zeki Müren ve ben varız.” Kadınlar için bir Zeki Müren yok. Türk toplumunda aleni hiçbir lezbiyen yok.⁹⁰

⁸⁷ Yeşim ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, Ekim 2003. İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacıları Yeşim’le 2007 de yine görüştüler ve Yeşim açıklamasını değiştirmede.

⁸⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü ile Ayşe görüşmesi, İstanbul, 23 Ekim 2007.

⁸⁹ 1996 yılında Yargıtay, bir lezbiyen tarafından yetiştirilen bir çocuğun ahlaki gelişiminin tehlike altında olacağına hükmetti. Lezbiyen bir annenin kızının velayetini almasını reddetti ve cinsel eğilimini “hastalık” olarak değerlendirdi. Yargıtay’ın başka benzer bir kararı da var. 2. Yasa Bölümü, 21 Haziran, 1982.

⁹⁰ Cinsel eğilimlerinin nasıl farkına vardıkları konusunda kadınlara sorulduğunda, görüşme yapılan lezbiyen kadınlar, dünyadaki yegâne lezbiyenlerin kendileri olduklarını düşündüklerini söylediler. Yasemin ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 10 Kasım 2007; Ödül (isim değiştirilmiştir) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 2 Kasım 2008.

Bu sorunların şiddeti evlilik söz konusu olduğunda artıyor. Heteroseksüel kadınların özgür seçimleri ile evlilik yapmalarının zorlukları lezbiyen ve biseksüel kadınlara yabancı gelmiyor. Okyanus durumu “Baskı, toplumun nihayetinde feodal ve ataerkil yapısından kaynaklanıyor. Anadolu’da kadınların (ve kızların) evlenmeye zorlandığı birçok yeri gezdim. Hâlihazırda Türkiye’de kadın olmak zor. Ama lezbiyenseniz—hayal bile edemeyeceğiniz kadar zor.”⁹¹

Birleşmiş Milletler’in CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) ve ICCPR (Uluslararası Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi) evliliğe dair tüm hususlarda devletlerin eşit davranma yükümlülüğünden bahseder.⁹² Bu standartları takip eden, 1 Ocak 2002’de yürürlüğe giren, Yeni Türk Medeni Kanunu’nun 126. Ve 127. Maddelerinde, evliliğe iştirak edecek çiftlerin, mutlak rızasını, çocuklar ve yetişkinler için evlenmenin temel koşullarından biri olarak görür.⁹³ Madde 124 ise erkek ve kadın için asgari evlenme yaşınının 18 olduğunu belirtir.

Ama gerçeklik normları yansıtmıyor ve heteroseksüel evlilik yapmayı cinsellikleri yüzünden reddeden kadınlar için, baskı tacize dönüşebiliyor. Eğitimli ve entelektüel bir yazar olan 30 yaşındaki Zeynep, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne “Kadının cinselliği erkeklere bağlı gibi gözüküyor. Evlenmeleri yolundaki baskı yoğun. Çoğu insan, eğer 30’larınızda bir kadınsanız, sizden evlenmenizi ve çocuk çocuğa karışmanızı bekliyor. Başka bir seçenek yok,”⁹⁴ şeklinde konuştu. Yasemin ise bize “17 yaşında intihar etmeye kalktım. Düşündüm ki evlenmem gerekecek,”⁹⁵ dedi.

Bazı durumlarda öneri, zorlamaya dönüşüyor. 31 yaşındaki Toprak’ın memleketi Malatya. Kendini şu anda bir transseksüel erkek olarak görse de, 16 yaşında, ailesini terk ettiğinde, lezbiyen bir kadın olarak görüldü. Toprak ailesinden ayrılması kolay olmadı:

52 yaşındaki bir adamla evlenmeye zorlandım. Beni evlendirmek istediler çünkü kız arkadaşımınla sevişirken bizi yakaladılar. Bunu anladıklarında beni garaja kapadılar ve günlerce dayak yedim.

⁹¹ Okyanus (isim değiştirilmiştir) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 30 Eylül 2003.

⁹² CEDAW’ın 16. Maddesinde “Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın—erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki bazı haklar: (a) evlilik yapmak için aynı haklar; (b) kocayı özgürce seçmek için aynı haklar ve özgür ve hür iradesi ile evlilik yapma hakkı. ICCPR’nin 23. Maddesinde ise hükümetlere “Bu sözleşmeye taraf devletler, eşlerin evlilik konusunda, evliliğin devam ettiği sürece ve boşanmada eşit hak ve yükümlülükler sahip olmaları için gerekli önlemleri alır. Boşanma halinde çocukların korunması için gerekli hükümler konur” denir.

⁹³ Uluslararası Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nin (ICESCR) 10(1). Maddesi “Evlilik niyetli tarafların özgür iradesi altında yapılmalıdır”. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (CEDAW) 16.(1) maddesi “Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın—erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır: Evlenmede erkeklerle eşit hak ve özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı”

⁹⁴ Zeynep ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 2 Ekim 2004.

⁹⁵ Yasemin ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 10 Kasım 2007.

Ve sonra evlendim. O adamla yaşamak gerçekten kötüydü. Felaketti. Öyle şeyleri hatırladığımda çıldırıyorum. Adam öldüğünde özgür kaldım. Neredeyse 22 yaşındaydım.⁹⁶

Evlenme tehdidi olmasa bile, ebeveynler lezbiyen kadın ve kızlara sosyal baskıyla birlikte maddi baskı da uygulayabiliyorlar. 21 yaşındaki lezbiyen Esra bize şu şekilde konuştu:

Ailem benim üzerimde çok büyük bir baskı kurmuştu. Eğer onlara anlatsam, evden atılacağımı düşünüyorum. Çünkü anneme biraz durumu çıtlattığımda annemin verdiği tepki, benim ailenin bir parçası olamayacağım yolundaydı. Bunun büyük bir günah olduğunu ve ahlaken çok yanlış olduğunu söylüyordu. Ve tüm eşcinsellerden nefret ediyordu.”⁹⁷

Nehir bize şöyle anlattı, “Ekonomik olarak ailenizden bağımsız veya bağımlı olmanız arasında bir fark var. Ne zaman ki çalışabileceğinizi, kirayı ödeyebileceğinizi biliyorlar, o zaman daha az şiddetle karşılaşıyorsunuz. Ama ne zaman ki onlara bağımlısınız, baskı artıyor. Ve bunun ötesinde bazı aileler aşırı muhafazakâr, çocuklarını dövüyorlar, onlara gaddarca hükmediyorlar”⁹⁸

Lezbiyen kadınlar devamlı olarak ailenin gücünün kaynağının, kadınların ve kızların ekonomik bağımlılığı olduğunu belirtiyorlar. 19 yaşındaki Ecem, 17 yaşında ailesine lezbiyen olduğunu açıkladı. Ecem “Annem beni birkaç kere evden attı” diyor. “Son seferi geçen yılın bahar başındaydı. Ben de babamın evine gitmeye karar verdim. Annem ‘Eğer gidersen sana verdiğim parayı keserim’ dedi.” Okuldan ayrılmak zorunda kalacağından endişe duyan Ecem, evde kalmak zorunda kalır. Ve hala “aile içinde hiçbir şey yapamazsın” diye hissediyor.⁹⁹

Fakat bağımsızlık bazen suistimalleri önlemeye yetmiyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü ile konuşan 23 yaşındaki Tansu, evi terk ettikten sonra bile devam eden aile baskısının şiddetli gücünden bahsediyor. Tansu lezbiyen olduğunu ortaokulda fark etti ama kimseye anlatmadı. “Babam çok sert bir adamdı. Bana ilk defa vurduğunda 13 yaşındaydım. Erkek çocuklarla futbol oynadığım için bana vurmuştu” diye açıklıyor. Ailesinin çok muhafazakâr olduğunu ve asla cinsel yönelimini kabullenemeyeceklerini de ekliyor. Baskı sadece ebeveynlerinden değil, ablasından da gelmiş. Tansu “Ablam benden devamlı şüphelendi. Hiçbir zaman bana net sorular sormadı ama şüpheleri vardı. Dinlediğim

---

⁹⁶ Toprak ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 6 Kasım 2007.

⁹⁷ Esra ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 4 Ekim 2004.

⁹⁸ Nehir ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 7 Ekim 2004.

⁹⁹ Ecem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 23 Ekim 2007.

müziği soruyor, sapık hisleri olmayan hiçbir kızın öyle şeyler dinlemeyeceğini söylüyordu” diye durumu anlatıyor.

Tansu, ailesinin evlenmesini istediği adamla evlenmeyi reddedince, evi terk etti. Baskı bitmemiştir.

Tansu şöyle anlatıyor:

Bir ay önce evi terk ettim ve bir kız arkadaşımın yanına taşındım.

Sonra benim lezbiyen olduğumu bilen arkadaşlarımdan biri aileme telefon açmış ve nerede olduğumu onlara söylemiş. Babam geldi. İçeriye giremedi ama dışarıdan bağırıyor ve tehditler savurdu. Böylelikle orada daha fazla kalamadım. Başka bir arkadaşımın yanına taşındım.

Babam cep telefonumdan beni devamlı aradı, ama hiçbir zaman cevap vermedim... Tehdit edilmiş hissediyorum, hem de çok. Onun şans eseri bile olsa yanıma gelmesini istemiyorum. Kuzenlerimden birisi evden kaçmıştı ve babam onu bulmuştu. Büyük bir vahşilikle, ailesi onun istemediği birisiyle onu evlendirmişti. Aileme geri dönemem ta ki babamın ölümüne veya kaybolmasına kadar. Ondan korkuyorum”¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Tansu (isim değiştirilmiştir) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 7 Ekim 2003. Lezbiyenler sıklıkla vahşi aile şiddeti ile karşılaşmakta yalnız değiller. Lambda İstanbul’dan Cihan, LGTT toplunun durumu hakkında “En büyük problem siz çocukken, karakterinizi geliştirirken, bir şey olmak isterken var oluyor. Homofobide asıl vahşet orda ortaya çıkıyor. Şiddetin diğer türleri— açık, adli vahşet—sadece kendinizin bir açılımı. En kötüsü sizin kendinize ne yaptığınız. Kendinizi değiştirmek istemeniz ve değiştirememeniz, bu en kötüsü” Cihan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Lambda İstanbul, 15 Ekim 2003.

Birçok eşcinsel erkek, aile içindeki suistimalden bahsediyor. 2007 yılında 18 yaşında olan Göksel, araştırmacılarına “Ekim’in başında bir gün makyaj yapmışım. Biraz abartmışım ki böylelikle ailem makyajın izlerini fark edebilecekti. Ağabeyim, bir polistir, beni dövmeye başladı. Sonra babam beni gördü ve o da dövdü. Bileziklerimi, küpelerimi, giysilerimi aldılar ve attılar. Babam saçımı kestirdi ve beni oduncu gömleği giymeye zorladı.” Göksel (isim değiştirilmiştir) ile görüşmesi, İstanbul, 24 Ekim 2007.

Transseksüel bireyler—ki çoğunun aileleri ilişkilerini ameliyattan sonra veya önce bile kesti—daha çarpıcı ve rahatsız edici hikâyeler anlatıyorlar. Türkiye’nin doğusunda bir Kürt köyünde yetişen Esmeray, ergenliğe girdiğinde kız gibi görülmeye başladığında, abisinin onu bir ahıra kapatmayı ve onu taşların altına gömmeyi önerdiğinden bahsediyor. “Yoksa gelecekte daha büyük problemlere neden olabilirdim.” Esmeray ile görüşmesi, İstanbul, 1 Ekim 2003.

26 yaşındaki transseksüel erkek Sinan ise bize “Annem bana elbiseler giydirmeye çalıştı. 12 ile 18 yaş arasında saçlarımı kesmeme izin vermedi. Beni sözle taciz ederdi ve benim cevap vermem gerekirdi. Karşılıklı bir işkenceydi. Ailem düşünüyordu ki, eğer onların “oğlu” olacaksam bunu sessiz yapmalıydım” şeklinde konuştu. Sinan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 20 Ekim 2007.

Ebru: “Ailem benimle tüm ilişkisini kesti. Kültürlüydüler, 15 yıl boyunca Almanya’da yaşamışlardı ama buna katlanamadılar. Yıllar sonra, bir keresinde, ailemi çok fena özledim ve onlara telefon açtım, telefonu yüzüme kapadılar. Bir keresinde daha, yine onları çok özlerken buldum kendimi. Bir arkadaşımın arabasıyla yanlarına gittim ve onlar eve girmeme izin vermediler. Beni bir daha görmek istemediklerini söylediler. Ve o günden sonra bir daha onları görmedim. Ebru ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 24 Ekim 2003.

C. Yalnızlığın Üstesinden Gelmek: Toplumsal Taciz ve Dayanışmanın Tehlikeleri

İfade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü Türk Anayasası'nda tanımlanmış haklardır.¹⁰¹ Fakat sosyal, ekonomik ve bazı durumlardaki yasal kısıtlamalar lezbiyen ve biseksüel kadınların bu haklarını tam olarak kullanmalarına mani oluyor. En basit olarak, Didem bize “Türkiye’de bir lezbiyen topluluğu yok” diyor: “Sadece birkaç arkadaş grubu var.”¹⁰² Yeşim şöyle diyor:

Geylerin birbirlerine destek oldukları sosyal platformları var. Lezbiyenlerin cılız bir tane var—bir arkadaş çevresi bile değil, birkaç gölge... Bu görünmezliği kırmak çok zor. Bunda bir kısırdöngü var. Yıllarca yaptığım gözlemlere dayanarak söylüyorum, bizim karşılaştığımız en büyük engel bu. Eğer bu engeli çözersek diğerlerini de çözeriz. Ama şimdilik birbirimizden ayrıyız.¹⁰³

Ekonomik güçsüzlük kendilerine bir kamusal alan açmaya ve kamusal kimlik yaratmaya çalışan kadınlar için durumu daha da zorlaştırıyor. “Kadınların parası yok” diye özetliyor Yeşim basitçe. “Ve onlar, bağımsız şeyler yapmaktan korkuyorlar çünkü tüm hayatları erkekler tarafından sınırlandırılmış bir alanda geçiyor.”¹⁰⁴

Birçok lezbiyen müşterisi olan küçük bir kafeyi işleten Nehir, bize “Sessiz kalmak zorunda. Eğer lezbiyen bir kafe olduğumuzu polis öğrense bizi kapatmaya çalışırlar. Lezbiyenlerin gittiği diğer bir kafe polisler yüzünden kapatıldı mesela. Oraya gittiler ve kafeye sadece kadınların geldiğini gördüler. Rüşvet istediler “Erkekler nerede?” diye sordular. Ziyaretlerini sıklaştırdılar gün be gün. Sadece gelip etrafta dolaşıyorlardı. İnsanların rahatsız olmalarını sağlıyorlardı” şeklinde durumu anlattı.¹⁰⁵

Aynı zamanda, Yeşim “Kendi sosyal çevremizi inşa etmeye başlıyoruz şimdi. Bu bizim çabalarımızla gerçekleşmeli ama yaptığımız şey erkekler için olduğundan daha zor—dışarı çıkıp lezbiyen arayamazsınız, onları bulup katılamazsınız.”¹⁰⁶ Ne zaman halihazırda, çoğunlukla erkeklerin bulunduğu gruplara katılmak isteseler, kendi ailelerinden kaynaklı birçok zorlukla karşılaşıyorlar. “Annem benim Lambda’ya (İstanbul) gittiğimi keşfetti.

---

¹⁰¹ 26. Madde şöyle “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.” 33. Madde ise “Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.”

¹⁰² Didem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 4 Ekim 2004.

¹⁰³ Yeşim ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 11 Kasım 2007.

¹⁰⁴ Yeşim ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 4 Ekim 2003.

¹⁰⁵ Nehir ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 7 Ekim 2003.

¹⁰⁶ Yeşim ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 4 Ekim 2003.

Bana dedi ki: ‘Oraya gidemezsin, 18 yaşının altındasın ve polis gelir seni götürür. Senin yüzünden kapatılırlar’” diyor Ecem.¹⁰⁷

Lezbiyenler yavaş yavaş da olsa Türk toplumu içerisinde daha görünür hale geliyorlar ama kamuoyundaki imajları genelde tehlikeli bir şekilde çarpıtılıyor. Zeynep, basının lezbiyenleri “katiller, diğer kadınları kaçıranlar, cinsi sapıklar” olarak gösterdiğini söylüyor. “... Genelde lezbiyenler, bir suçun içinde olduklarında, bir trajediye veya bir ünlünün ‘güzel vücudunu gösterebileceği’ bir skandala karıştıklarında haber yapılıyorlar. Türkiye’de lezbiyenler hakkında pozitif bir şeyin basılması mümkün değil.”¹⁰⁸ Çalıştığı ilerici gazetede bile böyle hadiselerin olduğunu ekliyor. “Lezbiyenlikle ilgili haberlerin ‘cinsel problemler’ başlığı altında arşivlendiğini keşfettim”¹⁰⁹

Sonuç olarak Türkiye’de lezbiyenlerin görünürlüğü artarken onlara karşı cinsel içerikli bir merak da artıyor—ki bu durum sokakta ve evde tacizin boyutlarını da arttırıyor. Didem bize kendisi ve kız arkadaşı hakkında şöyle diyor:

Genelde fiziksel anlamda suistimale veya şiddete maruz kalmıyoruz. Aynı zamanda sözlü saldırıya da uğruyoruz. Geçen gece, birlikte yan bir sokakta yürürken ve sadece yürüyüp konuşurken, el ele bile değilken, iki adam arkamızdan bize “Lezbiyenler!” diye bağırdı. İlk başta alçak sesle söylediler. Tepki vermeyince seslerini yükselttiler. Ben “S..tir git” diye bağırdımca durdular. Ve birkaç gün önce sokakta yürürken, bir adam “Pis Seviciler” diye bağırdı. Yani orada olduğumuzu biliyorlar.¹¹⁰

Ankara’da daha çok geylerin gittiği bir kulüpte garson olarak çalışan Seçin 2006 yılının Mart ayında bir gece, bir kız arkadaşının başka bir lezbiyenle birlikte oraya geldiğinde karşılaştığı durumu anlatıyor:

Dans ediyorlardı. İki adam onlarla birlikte dans etmek için ısrar etti. Onlar ise “Hayır!” deyip kulübün korumalarına söylediler. Adamlar kulüpten atıldılar. Birkaç saat sonra kızlar kulüpten ayrıldılar. Park yerine giderlerken bir araba yanlarından geçti. Arabadan üç veya dört adam inerek kızlara tekme ve yumruk atmaya başladılar. Bu adamlardan ikisi kulüpte dans teklif eden adamlardı. Kızlar barın yöneticisine durumu

¹⁰⁷ Ecem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 23 Ekim 2007.

¹⁰⁸ Tipik bir örneği için bakınız, “Lezbiyen cinayetler,” Sabah gazetesi, 16 Temmuz 2000. Makale 2 cinayeti gösteriyor: birisinde kadın, diğer bir lezbiyenden gelen “ahlaksız teklif”in konusu ve bıçaklanarak öldürülüyor; diğerinde ise, lezbiyen âşık diğerini bir tartışma sonrasında öldürüyor.

¹⁰⁹ Zeynep ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 2 Ekim 2003.

¹¹⁰ Didem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 4 Ekim 2003. Emel benzer bir durumla Ankara’da karşılaştı. “Kız arkadaşımın beraber sokakta yürüyordum ve ağlıyordum. Bana sarıldı. Yürüyen bir adam “Ne yapıyorsunuz? Seviyorsunuz musunuz?” diye bağırdı. Ve bizim üzerimize saldırarak bize vurmaya çalıştı.” Emel ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 2 Kasım 2007.

anlattılar. Yönetici de kızları hastaneye götürdü. Fakat polise şikâyet edemediler çünkü açık lezbiyenlerdi.¹¹¹

Lezbiyen bir işkadını olan Ferda, onun cinsel yönelimi hakkındaki söylentilerin iş yaşamında giderek sorun yarattığını söylüyor. “Bazen bir işadamı geliyor ve bana şöyle diyor: ‘Eğer benimle yatarsan seninle iş yaparız.’ Lezbiyen olmama rağmen değil, lezbiyen olduğum için öyle diyor. Israr etmeye devam ediyorlar çünkü beni ‘iyileştirebileceklerini’ düşünüyorlar. Beni taciz ediyorlar. Bazıları ‘Hem kız arkadaşınla hem de benimle seviş’ diyor.¹¹²

19 yaşında bir lezbiyen olan Devrim bize 2007 yılında müzik bölümünde okuduğu konservatuardaki koro öğretmeninin, kendisine kırık not verdiğini söyledi. “Biliyorum ki o beni MorEl’in (Öğrencilerin oluşturduğu bir LGBTT topluluğu) bildireceğini dağıtırken gördü.” Daha sonra öğretmen “anneme beni lezbiyen olduğum için bıraktığını itiraf etmiş.”¹¹³ 17 yaşındaki Esmey, bize insanların kafasındaki eşcinsellikle ilgili kalıpların ve şüphelerin, onun saygın bir özel okuldan atılmasına ve aile şiddeti görmesine yol açtığını anlattı:

Geçen sene, 16 yaşındayken, dedim ki ben lezbiyenim ve bunu açıklayacağım. Okuldaki arkadaşlarıma bunu anlattım. İlk sömestrin bitmesine sadece bir hafta vardı. Sonra tüm okul bunu duydu. Ve okuldaki tüm ebeveynler bunu öğrendi. Sokağımızdaki insanlar ve onların aileleri bunu duydu.

Ve müdür yardımcısı kız kardeşimi arayarak beni okuldan atmak istediklerini söyledi. “Gençleri rahatsız ediyor” diye beyan etmişler. Demişler ki ben kızları cinsel olarak taciz ediyormuşum! Ve onları erkeklere satmak istiyormuşum! Arkadaşlarımla hiçbir sorunum yoktu. Yalan söylüyordun!

Genelde gördüm ki, beni okuldan atmak isteyenler, çocukların aileleri. Kızların kendileri değil. Okuldan uzaklaştırıldım. Bana bir kâğıt verdiler. Bana tasdiknameyi almam gerektiği söylendi.

Tasdikname almak zorunda kaldığımı bilmiyordum bile. Ama ebeveynlerim bana kâğıdı gösterdiler ve okulda kızları korkuttuğumu söylediler. Ailem beni dövdü. Odamı aradılar. Dediler ki “Biz müdürün

---

¹¹¹ Seçin ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 2 Kasım 2007.

¹¹² Ferda (isim değiştirilmiş) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2003.

¹¹³ Devrim ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 1 Kasım 2007.

seni suçladığı şeyleri yaptığını düşünüyoruz.” Bana inanmadılar. Beni iki hafta evde tuttular ve ayrılmama izin vermediler. Sonra beni bir psikologa tedavi olmam için gönderdiler. Bir sene boyunca okula gitmedim.

Bir yıllık eğitim kesintisinden sonra, “Şimdi başka bir okuldayım. Öğrenciler ve onlarla ilişkim iyi” diye anlatıyor Esmе. “Ailemle ilişkilerim şu anda yolunda. Alıştılar. Ama kız kardeşim eşcinselleri şeytan olarak adlandırıyor.” Esmе ekliyor, “Ben sadece dürüst olmak istemişim. Bir çevrem yok, lezbiyen arkadaşlarım yok. Yalnızım. Maalesef, şansım yok.”¹¹⁴

Bu vakada Esmе'nin BM Çocuk Hakları Sözleşmesi garantisini altındaki eğitim hakkı çiğneniyor. Ama bu raporda zaten belirtildiği gibi, polis ve diğer devlet otoriteleri, başka alanlarda da kadınlara ve kızlara karşı yapılan suistimalleri göz ardı etmekle suçlanıyor.¹¹⁵

Ferda'nın hikâyesi, otoritelerin aslında problemi hala kabul etmediğini, polisle karşı karşıya gelindiğinde sorunlar ve gerginlikler yaşandığını gösteriyor. 1990'larda bir gazeteci tarafından deşifre edilen Ferda, komşularından gelen düzenli tacizlerle karşılaştı: “Polis çağırıp, lezbiyen olduğum için terörist olduğumu veya başka kadınları sattığımı söylüyorlardı.” Ferda polise şikayette bulundu. Anlattığına göre, konuyla ilgilenen polis memuru gazeteci Metin Göktepe'nin işkence altında öldürülmesiyle ilişkiliydi.¹¹⁶

Evime geldi. Hiçbir şey bulamadı. Aslında vakaya karşı gayet anlayışlıydı. Fakat bundan sonra üzerimde yıllarca cinsel bir baskı kurdu. Dedi ki “Eğer bir aşığım olursa, geleceğim ve ikinizle birlikte sevişeceğim.” Bu onun fantezisiydi. Bu yolla bana yıllarca tacizde bulundu. Haftada bir geliyordu ve hiçbir zaman bir aşığım olmadığı için benden para aldı. Milyonlarca Türk lirası. Hepsi lezbiyen olduğum içindi.¹¹⁷

D. Örgütlenme: Politika ve Kadın Cinselliği

Lezbiyen ve biseksüel kadınlar feminist ve gey hareketleri içerisinde kendilerine politik alan bulmakta hep zorlandılar. Bir feminist aktivist olan Okyanus, bize kadın örgütlenmeleri içinde eşcinsellere bakışı şöyle anlatıyor “Çoğunluğunda olumsuz bir bakış var”

---

¹¹⁴ Esmе ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 20 Ekim 2003

¹¹⁵ Çocuk Hakları Konvansiyonu (CRC), kabul ediliş: 20 Kasım, 1989, G.A. Res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. (No. 49) 167, U.N. Doc A/44/49 (1989), yürürlüğe giriş: 2 Eylül 1990, madde 28.

¹¹⁶ Metin Göktepe, solcu bir gazete olan Evrensel'de çalışan 27 yaşında bir adamdı. 8 Ocak 1996 tarihinde, polis tarafından, İstanbul'un Eyüp ilçesinde, hapisneden kaçarken gardiyanlar tarafından öldürülen iki mahkûmun cenazesini haber yaparken, gözaltına alındı. Aynı gün ölesiye dövüldü. 19 Mart 2008 de, suçlanan 11 polis memurundan 5'i, yedi buçuk yıl mahkûm edildi. Diğer altı polis ise beraat etti. <http://www.ifex.org/fr/content/view/full/6097> (23 Mart, 2008 de erişildi).

¹¹⁷ Ferda ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2003.

İçlerinden bazıları heteroseksizmi sorgulamaya başladı. Fakat bir yıl kadar önce, insanların özürsüz olmak veya eşcinsellik hakkında konuştukları bir kadın konferansında, bazıları bizim kadın hareketini böldüğümüzü söylediler. Görülüyor ki genel görüş bu yönde. Hareketi bölüyorsunuz demek bir saldırıdır. Fiziksel bir saldırı değil ama aşağılamadır.¹¹⁸

2003 yılında kadın grupları, CEDAW'a bir gölge rapor sunmak için bir toplantı organize ettiler. 27 yaşında ve Türkiye'deki LGBTT hareketi içerisinde 1999 yılından beri aktif olan Burcu, "KAOS-GL'den bir açık lezbiyen olarak oradaydım. Kadınlardan birisi bana 'Çok tatlı bir kızsın, lezbiyen olmana gerek yok' dedi... Hissettim ki onlar sadece benim cinsel yönelimimle ilgileniyorlardı. Bazıları benim yüzüme bile bakmadı. Gerçekten rahatsız ediciydi."¹¹⁹

Didem, "1970'lerde batıdaki feminizm buralarda hala baskın. Ve cinsellik konusunda rahat değiller. Deniyor ki kadınlar cinselliklerine karşı savaşmalılar. Cinselliklerini bastırmalılar. Ve sonuç olarak biz, lezbiyenler, bastırılıyor."¹²⁰

Buna rağmen, Hasbiye, feminist hareket içerisinde artan kabullenişten bahsediyor:

Kadın örgütleri bizim hakkımızda bir şey bilmiyorlardı. LGBTT bireyler, oraya gidiyorlar, temsilci gönderiyorlar, katılımcı oluyorlar. Onların toplantılarına katılıyor ve kimliğimizi açıklıyoruz. O zaman kadın hareketi fark ediyor ki lezbiyenler uzak bir görüntüden ibaret değiller, onların yakınındalar. Onların homofobilerini yenmelerini ve bizimle birlikte çalışmalarını sağlıyoruz. Önce biz onlara gittik sonra zamanla onlar bize gelmeye başladı. Türkiye'de kadınlar ve LGBTT bireyler omuz omuza yol alacaklar.¹²¹

Lezbiyen ve biseksüel kadınlar aynı zamanda gey ve (sözde) lezbiyen örgütlenmelerinin cinsiyetçilerinden de dert yanıyorlar. Okyanus'a göre, "Eşcinsel erkekler Türk toplumunun ataerkil yapısından besleniyorlar. Kadınlara karşı ayrımcılığı kanıksıyorlar. Kadınların kendi ihtiyaçları için kendi alanlarına sahip olması konusunda toleranslı değiller."¹²²

---

¹¹⁸ Okyanus ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 30 Eylül 2003.

¹¹⁹ Burcu ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 1 Kasım 2007.

¹²⁰ Didem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 4 Ekim 2003

¹²¹ Hasbiye ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 9 Kasım 2007.

¹²² Okyanus ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 30 Eylül 2003.

Bunun aksine Ankara’da faaliyet gösteren ve hem geyler hem de lezbiyenlerden oluşan, KAOS-GL’ye katılmadan önceki duygularını Yeşim şöyle aktarıyor:

Kendimi yalnız hissediyordum, lezbiyen değil de çok farklı biriymişim gibi geliyordu bana. En önemlisi ise, bir topluluk olabileceğimizi düşünemiyor olmamdı. Bu seslerin bir örgütlenmeye dönüştürebileceğine inanamıyordum. Cinselliğimin kendi içimde saf bir kişisel hadise olduğunu sanıyordum—çünkü öyle duymuştum.

İki yıl evvel, Lambda İstanbul ve KAOS-GL birlikte bir toplantı düzenlediler—kadınların oturumunda 24 kadın vardı. Asla unutamam çünkü en fazla lezbiyeni bir arada, aynı yerde o zaman görmüştüm.

Gün içindeki toplantılardan sonra, arkadaşlarımızdan birinin evine gittik ve konuştuk. Benim için o gece hayal etmesi bile zor bir geceydi. Birçok kadın beraberdik ve yaşamlarımız hakkında konuşuyorduk!... İçimizi döktük, tartıştık ve güldük. İnanılmaz şeylerdi.

Ve ekledi:

Lezbiyenler için bu tür küçük aktivist eylemler—gösterilerde kendi bayraklarımızla ve sloganlarımızla yer almak, afişler asmak—sadece bir araç değil, sonucun ta kendisi. Lezbiyenler diyorlar ki “Bunu yapmaya hakkım var. Hayatımı kendi ellerime almaya.” Aynı zamanda daha fazla görünür olmalıyız. Üniversitelerde, sokaklarda, her yerde. Kendi duygularımızı keşfetmeye devam etmeli ama aynı zamanda prensiplerimizi oluşturmalı ve onları güçlü kılmalıyız. Ve kendi kanunumuzu yapmalıyız. Orada bir yazılı kanun var ama kendi kanunumuzu oluşturmalıyız. Kurtuluşumuz için bize bir yasa gerek.¹²³

---

¹²³ Yeşim ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 1 Ekim 2003.

V. Toplumsal Cehennem: Devletin Travesti ve Transseksüel Vatandaşlara Karşı Uyguladığı Şiddeti ve Taciz

A. Hülya'nın Hikayesi

Hülya artık kendi ülkesinde yaşamıyor. Travesti ve seks işçisi olarak Türkiye’de on yıldan uzun bir süre yaşamış ve polis tacizine sık sık maruz kalmış. Bize şunları söyledi: “İnsanlar Türkiye’de travestiler yokmuş gibi davranır, buna rağmen bizi yok etmeye çalışırlar.”¹²⁴ Örneğin, Kasım 2004’te müşterilerinden biri silahını çıkarır, polis olduğunu söyler ve Hülya istemediği halde kendisiyle cinsel ilişkiye girmesini ister. Daha sonra Hülya’yı kollarına ve ayaklarına vurarak döven diğer polise teslim eder. Bu polisler Hülya’yı toplum ahlakını bozmakla suçlayarak tutuklar.¹²⁵

Hülya’yla 2003 yılında İstanbul’da konuştuğumuzda, o yılın ağustos ayında başına gelen olayın sonucu omuzlarında ve ayaklarında oluşan yaraları bize gösterdi. Bir gece Kadıköy’de bir sokakta müşteri beklerken,

Müşteri gibi davranan birtakım kişiler yanıma geldi. Önce arabada bir kişinin olduğunu sandım ama arabaya binince iki kişi olduklarını gördüm. Bana polis olduklarını söylediler ve paltolarının altında kalan üniformalarını gösterdiler. Araba hareket ettiğinde beni polis karakoluna götürdüklerini zannettiğimden nereye gittiğimizi sordum. Ama bana: “Kes sesini ve bizim dediklerimizi yap. Eğer yapmazsan, seni öldürürüz” diye tehdit ettiler ve kafama bir silah dayadılar.

Bana soyunmamı söylediler... ve içlerinden daha rütbeli olanı, “Kes sesini, hepinizin kökünü kazıyacağız”, dedi. Ben soyunmayı reddettim. O da eline bir bıçak aldı ve bacağımı bıçaklamak üzere hamle yaptı. Bunun üzerine soyundum.

Şehrin kenarlarında karanlık bir yola geldiğimizde arabayı durdurdular. Beni arabanın ön koltuğundan arka koltuğa geçirdiler ve kendilerine oral seks yaptırıldılar. Sonra da bana arkadan sırayla tecavüz ettiler. Daha tecavüz devam ederken işkence başladı. Arabanın önünde oturan diğerine paşa¹²⁶ diye sesleniyordu—arka koltukta oturan ise beni dövüyordu.

¹²⁴ Hülya ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, Türkiye, 23 Ekim 2003.

¹²⁵ KAOS-GL ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 30 Mart 2005.

¹²⁶ Kişinin rütbe yüksekliğini ifade eden bir hitap.

Önce bu polis bana eliyle vuruyor, tokatlıyor ve saçımı çekiyordu. Daha sonra sigara içip, sigaralarını ayak parmaklarımda söndürmeye başladı. Sonra da beni yumruklamaya başladı. Her ses çıkardığımda daha da sert vuruyordu. Her seferinde hepimizin kökünü kazıyacıklarını söylüyordu. Ben hiçbir şey söyleyemedim çünkü başıma silah dayamışlardı. Arkadaki polis ayakkabımı aldı ve topuğuyla yüzüme vurmaya başladı. Dudaklarım, yanaklarım, bütün yüzüm yara bere içinde kalmıştı ve bu iki adam sırayla bana tecavüz ediyorlardı. “Lütfen durun” dedim. Bu sırada yüzüm artık tanınacak halde değildi. Ama beni dinlemedi. Arabanın her tarafı kana bulanmıştı.

Sonra arabayı sürdüler... ve bu iki adam benimle ne yapacaklarını tartışmaya başladılar. Biri “Daha fazla yakalım” derken, diğeri “Hayır, o zaman bağırır ve birisi duyabilir” diyordu. Birisi beni bıçaklamak istiyordu, diğeriye beynimi parçalamak...

İnşaat halinde olan bir binanın önünde arabadan indik. Beni yüzüm duvara dönük bir halde ayakta durdurdular. Sonra kafama tuğlalarla vurmaya başladılar. Yere düştüm; başım dönüyordu, onlarsa beni tekmeliyorlardı. Karnıma çok sert vurdular. Sonra bayılmışım; belki öldüğümü ya da ölmek üzere olduğumu düşündüler. Çırlıçıplaktım ve çok fazla kan kaybediyordum.

Beni kaçırdıklarında saat sabahın ikisi veya üçüydü. Gözlerimi açtığımda, yüzüme güneş vuruyordu. Çırlıçıplaktım. Yanımda bana ait olan hiçbir şey yoktu. Profesyonel oldukları arkalarında hiçbir şey bırakmamalarından belliydi. Nereden geldiklerine dair bana hiçbir şey söylememişlerdi— aralarında geçen tek konuşma da benimle ne yapacakları olmuştu.

Ayağa kalktım ve cinsel organımı ellerimle kapatarak yürümeye başladım. Bir araba gördüm, onlardan polis çağırılmalarını istedim. Arabadakiler bana bir tişört ve bir etek verdiler.

Polis Hülya’yı İstanbul’un dışında, Tuzla taraflarında bir karakola götürdü,

Ben oraya gittiğimde sabahtı ama saatlerce bekledim, bekledim, ancak akşama doğru beni hastaneye götürdüler. Karakolda bana durmadan “Yüzünü yıka, yüzünü yıka” dediler. Galiba kanıtları yok etmemi istiyorlardı. Bu yüzden beni hastaneye götürmeden önce uzun bir süre

beklettiler. Belki bu sayede kanıtların yok olacağını düşündüler. Önce Çapa Devlet Hastane'sine, sonra da Tuzla Hastanesi'ne gittik.

Doktorlardan sperm testi yapmalarını istedim ama yapmadılar. Doktorlar bu testi yapmak istemediler, bunun kendi işleri olmadığını söylediler— aynı şeyi hem Çapa'da hem de Tuzla'da söylediler. Günlerden ya cumaydı ya da cumartesi ve bana tekrar gelmem için salı gününe randevu verdiler.

Doktorlar travestilerin hastaneye girmesine yaralı oldukları zamanlarda bile çoğunlukla izin vermezler. Bu doktorların beni ciddiye almadıklarını hissettim. Yazdıkları raporda sadece yüzümde ve vücudumda yara izleri olduğunu belirtmişlerdi ve bu kadarı onlar için yeterliydi... Omuzlarımdaki, ayaklarımdaki ya da dudaklarımdaki yaralar için ilaç bile vermediler.

İnsan Hakları Derneği'ne ve Lambda İstanbul'a gittim. Salı günü hastaneye gittiğimde, yanımda Lambda İstanbul'dan birisi vardı. Hastanedeki doktorlar olayın üzerinden iki gün geçtiğini ve bütün sperm kaybolduğunu söylediler. Bana bu kişileri bulmak için DNA testi yapamayacaklarını, ancak mesela tırnaklarımda et parçası bulunursa yapabileceklerini söylediler.

Hülya bize, "Türkiye'de benim gibi hikâyesi olan birçok insan var fakat konuşmaya korkuyorlar" dedi. "Türkiye'de travestilerin başına bunun gibi bir sürü olay geliyor."¹²⁷

B. "Polisin Bizi Koruması lazım, Dövmesi Değil"

Türkiye'de travesti ve transseksüellere düzenli bir şekilde uygulanan bir polis şiddeti var ve bu hiç azalmıyor. Birçok travesti ve transseksüel başka türde bir iş edinmeleri imkânsız olduğu için seks işçisi olarak çalışıyorlar. Konuştuğumuz travesti ve transseksüeller bizimle sayısız miktarda taciz hikâyesi paylaştı.

Erkekten kadına bir transseksüel olan Ayla 2007'de konuştuğumuzda hala aklından çıkaramadığı bir olayı anlatıyor:

---

¹²⁷ Hülya ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, Türkiye, 23 Ekim 2003. Hülya'nın anlattığına göre, 17 Kasım 2004'te, tekrar polis tacizine maruz kalır: müşterilerinden biri Hülya'ya silah çeker, kendisini polis olarak tanır ve Hülya istemediği halde zorla cinsel ilişkiye girmesini ister. Hülya, bu kişinin daha sonra kendisini diğer polise teslim ettiğini söylüyor. Bu kişi de kollarına ve ayaklarına vurur. Hülya toplum ahlakını tehdit etmekle suçlanarak tutuklandı. Lambda İstanbul ve diğer insan hakları örgütlerinin desteğiyle polise karşı Kadıköy Başsavcılığında karşı işkence davası açtı. Her iki dava da [hem eski hem de yeni dava] halen devam ediyor. KAOS-GL'den İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne ileti, 30 Mart 2005.

2005 yazında Tarlabası'nda [Beyoğlu'nda Taksim Meydanı'na yakın bir cadde] çalışıyordum, akşam 8:30 civarıydı. Birkaç kız bir polis arabasının camını kırmişti. Baktım herks koşuyordu ben de koşmaya başladım. O sırada ayağım takıldı ve düştüm. Kalktığımda bir baktım etrafımı coplarıyla polisler sarmış.

Bana vurmaya başladılar; kelepçelediler ve karakola götürdüler. Bana bir şey söyleme fırsatı bile vermediler. Konuşmaya çalıştığımda ise bana bağırıyorlar ve konuşmama izin vermediler. Avukatım gelene kadar o gece nezarethanede tutuldum. Bana saldıran polislerden bazılarını tanıyordum o yüzden dördüyle ilgili şikayette bulundum.¹²⁸

Savcılık bu memurlara karşı dava açtı ama Ayla suçlamada bulunduğu polisler tarafından tehdit almaya devam etti. 2005 yılında Ayla iki kez mahkemeye çıktı. Her iki seferde de davalı polis memurları mahkemeye gelmedi. Haziran 2006'da görülen üçüncü duruşmada Savcılık memurların mahkemeye zorla getirilmesini talep etti ama dava ertelendi. Hemen ardından haziran ayında polislerin davası devam ediyor olmasına rağmen Türkiye'nin güneydoğusundaki Mardin'e tayini çıktı.¹²⁹

Ayla devam ediyor:

Üçüncü duruşmadan sonra Beyoğlu polisinden başka memurlar beni tehdit etmeye başladı. Bir gece beni Kasımpaşa'daki bir mezarlığa götürdüler. Gece 11 civarıydı ve yine Tarlabası'nda çalışıyordum. [Polisler] beni sivil bir polis arabasına soktular. Ev arkadaşım beni aldıklarını görmüş ve arkadaşlarıma haber vermiş.

Arkadaşlarım polise telefon edip beni aramaya başlamışlar. Sonunda [polisler] beni salıverdi. Bu olaydan sonra beni tehdit ettiklerine dair bir dava açtım. Onlar da bana karşı devlet malına ziyan vermek suçlamasıyla dava açtı.

Transseksüel olmasaydım tabii ki bana böyle davranmazlardı. İki yıl boyunca onlardan saklandım, karşılaşmamak için düzensiz bir şekilde çalıştım. ... Hala korkuyorum.¹³⁰

---

¹²⁸ Ayla ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 26 Ekim 2007.

¹²⁹ Ayla'nın polise karşı açtığı davanın son duruşması 23 Ekim 2007'de gerçekleşti. Duruşma Haziran 2008'e ertelendi. Ayla'nın tacizi gören şahitler getirmesi istendi. Bu arada Ayla'nın avukatı, polisin başka memurları davayla ilgili olsun ya da olmasın şahit olarak gösterdiğini söylüyor. Avukat İlkur Batit ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 16 Kasım 2007.

¹³⁰ Ayla ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 26 Ekim 2007.

Beş yıldan daha uzun süredir ceza mahkemelerinde travesti ve transseksüelleri temsil eden Eren Keskin “Polise karşı hiçbir [cezai] dava kazanmadık” diyor.¹³¹

Son yıllarda yapılan yasama değişiklikleri polise kendi algıları ya da önyargılarına dayanarak insanları tutuklama konusunda ek bir güç verdi. 2005’te Kabahatler Kanunu yürürlüğe girdi.¹³² Bu kanun bir dizi kabahat para cezasına tabi suçlar olarak listeleniyor: dilencilik, kumar oynamak, sarhoşluk, gürültü yapmak, huzuru bozmak, sokağı işgal etmek, kapalı yerlerde sigara içmek, bir devlet yetkilisine kimlik göstermeyi reddetmek, çevreyi kirletmek, halka açık alanlarda afiş asmak ve ruhsatsız silah taşımak. Kanunun amacı “toplum düzenini, genel ahlakı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak” olarak ifade ediliyor.¹³³

Yasaklanan davranışlardan bazıları net olarak belirtilmiş ancak bazılarında genel bir belirsizlik söz konusu; muğlak olan maddeler önyargıya dayalı bir güç uygulama konusunda geniş bir yetki veriyor. Dahası Haziran 2007’de Polis Vazife ve Salahiyet Yasası yürürlüğe girdi.¹³⁴ 4. madde polise ilk kez şu nedenlerle polise keyfi olarak vatandaşları durdurup kimlik sorma hakkını resmi olarak veriyordu: “Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek”, “suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek”, “hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek”, “kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek”¹³⁵ Bu yasa polise aynı zamanda insanları ve araçları arama yetkisi de veriyordu.

Bu keyfi yetkiler büyük ölçüde polisin yargıya başvurmadan yapabildiği işlerin kapsamını arttırıyor. Dahası bu yasaların ikisinde de yer alan anahtar terimlerin yorumu —neyin “ahlaka aykırı” olduğu, “toplum düzeni”nin tanımı ve yerine getiriliş şekli—polise bırakılıyor.

Travesti ve transseksüeller hiçbir yasal dayanağı olmayan kayıt dışı polis uygulamaları ve emirlerinin tacize katkıda bulunduğunu söylüyor. Örneğin transseksüel bir kadın ve insan hakları aktivisti olan Esmeray “[İstanbul’da] travesti ve transseksüellerin önlerinden

---

¹³¹ Eren Keskin İle İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 27 Ekim 2007.

¹³² Kabahatler Kanunu, Madde No. 5326 (2005), <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5326.htm> (25 Nisan 2008’de erişilmiştir).

¹³³ İbid. madde 1.

¹³⁴ 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Yasası, (1934) Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 5681 sayılı Kanunla değiştirilmiştir, Haziran 2007. Değişiklik madde 4’ün de dahil olduğu yeni şartlar getiriyor. Bunların arasında durdurup kimlik sorma hakkı da var. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5681.html> (25 Nisan 2008’de erişilmiştir).

¹³⁵ İbid. [Polis Vazife, madde 4: “A. Polis, kişileri ve araçları; a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek; b) Suç işlendikten sonra kaçan failerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek; c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek; d) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek, amacıyla durdurabilir].

geçmesini yasaklayan iki polis merkezi var” diyor. 10 Ekim 2007’de yaptığımız görüşmede Filiz bize birinin önünden geçme hatasını yaptığını söylüyor:

Tarlabaşı’ndaki karakolun [Beyoğlu Bölgesi Polis Merkezi] önünde bulunan fırındaydım. ... Beni tanıyan bir polis memuru beni gördü ve yaklaştı. Beni karakolda görmek istediklerini söyledi. Neden diye sordum ve diş hekiminden yeni geldiğimi söyledim. Bana şefin beni görmek istediğini söyledi ben de gittim. Karakola geldiğimde baş komiser oraya gelmemin yasak olduğu halde neden orada olduğumu sordu ve ben bir kez daha açıkladım. Dedi ki “Buraya bir daha gelirsen dışlerini eline veririm.”¹³⁶

Esmeray bu kurala uymadığında daha doğrudan bir şiddetle karşılaştı. Gündüzleri Esmeray yarı zamanlı olarak bir feminist dernekte çalışıyor. Evine gitmek için geçebileceği en kısa yol Tarlabaşı Polis Karakolu’nun önünden geçiyor. Burada baş komiser travesti ve transseksüellerin geçmesini resmi olmayan emirlerle yasaklamış durumda. Esmeray 2007 haziranında bir akşam geç vakit başına gelenleri anlatıyor:

Bu “kural”ı biliyordum ama polis beni her zaman aklı başında makul biri olarak tanırdı. ... Oradan geçerken tanımadığım bir polis bana durmamı söyledi. İk başta durmadım. Bir kez daha seslendi: “Sana söylüyorum dursana!” Karakoldaki [Tarlabaşı Karakolu] nöbetçi memur üzerime doğru öfkeli bir tavırla yürüdü. Ve gözüme bir yumruk attı. Başka arkadaşları da geldi ve birlikte vurmaya başladılar. Beni çok fena dövdüler.

Esmeray şikayette bulundu ve kendisine saldıran polisler iki hafta sonra özür diledi: “Bölge karakolunun baş komiserinin memurlara daha önce ‘[Travesti ve transseksüellere] saldırmadığınız için hala karakolun önünden geçebiliyorlar’ dediğini söyledi.”¹³⁷

Esmeray bir feminist ve insan hakları aktivisti olarak yaptığı çalışmaların kendisine karşı çıkma cesareti verdiğini söylüyor. Ancak görüştüğümüz travesti ve transseksüellerin çok azı uğradıkları taciz konusunda şikayetçi olacaklarını ifade ediyor. “Arkasını aramayacağım” diyor Filiz. “Zaten kuralı [karakolun önünden geçmeme emri] biliyoruz. Gerisini sormuyoruz bile. Bu işlerin nasıl yürüdüğünü biliyoruz.”¹³⁸

---

¹³⁶ Filiz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 19 Ekim 2007.

¹³⁷ Esmeray ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 22 Ekim 2007.

¹³⁸ Filiz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 19 Ekim 2007.

9 Nisan 2007’de Lambda İstanbul, İstanbul Valiliği’ne bağlı İl İnsan Hakları Kurulu’na travesti transseksüellere karşı polisin uyguladığı taciz ve şiddet vakalarını belgeleyen bir dosya sundu. Aylar sonra Valilik şöyle yanıt verdi:

Konunun 03.09.2007 tarihli İl Kurulu toplantısında değerlendirilmesi sonucunda; ilimizde özellikle Beyoğlu ilçesinde emniyet görevlileri tarafından travesti ve transseksüellere yönelik ihbar ve şikayetler üzerine kamunun huzur sükun ve düzenini sağlamak amacıyla asayiş görevinin ifası sırasında bir hak ihlali tespit edilmemiş olmakla birlikte; görevlilerin bundan böyle yapılan işlem ve uygulamalarda ulusal ve ulusalüstü mevzuatta öngörülen prosedüre titizlikle uymaları; hak ihlallerine neden olabilecek uygulamalara fırsat verilmemesi konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi görüşüne varılmış olup, İl Kurulu kararımız 13.09.2007 tarih ve 36028 sayılı yazımız ile İl Emniyet Müdürlüğü’ne bildirilmiştir.¹³⁹

Ancak İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacıları valiye polisin LGBTT vatandaşlara uyguladığı taciz iddialarından haberdar olup olmadığını sorduklarında “Bize bir bilgi ulaşmadı. Eğer bir şikayet varsa bunlar Savcılığa ve bize yapılmalı ama bize bir başvuru olmadı” yanıtını aldılar.

İnsan Hakları İzleme Örgütü Lambda’nın başvurusunu ve aldıkları yanıtı gösterdiğinde ise Vali

Siz belgeyi yanlış anlamışınız. Bizden böyle bir yanıt gelmiş olamaz. Yapılan araştırma ve soruşturma sonucu [polis tarafından yapıldığı iddia edilen ihlallerle ilgili] ve böyle olayların olmadığına karar verildi. Soruşturmadan böyle bir sonuç çıktıysa böyle şeyler [ihlaller] hiç olmamıştır.

C. Balyoz Timi

Ankara’da yaşayan birçok travesti ve transseksüel İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne verdikleri ifadelerde kendilerini “*Balyoz Timi*” adındaki gizemli birlikten olduğunu söyleyen sivil polislerle yaşadıkları deneyimleri anlattılar. Alınan bilgilere göre bu tim Ankara’daki farklı bölgeleri, özellikle merkezi seks işçilerinden olduğu gibi travesti ve transseksüellerden de temizlemek üzere emir almış. Bu timin elemanları travesti ve transseksüelleri kurban olarak seçmiş ve hakaret ederek gözdağı vermiş—Transseksüel bir seks işçisi olan Bahar bize şöyle iade verdi: “Bize sürekli ‘ibne’, ‘top’ diye hitap

¹³⁹ İstanbul Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu Başkanlığı’nın Lambda İstanbul’un başvurusuna yanıt olarak yazdığı mektup, 18 Eylül 2007 [İstanbul Valiliği, Sayı B054VLK4340300/521/37648, Konu: Başvurunuz].

ediyorlar; 'g..verensiniz' diyorlar.¹⁴⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 2001 yılına kadar giden, bu tim tarafından yapılan tacizler rapor edildi. Kurbanların hikayeleri ise şehirdeki travesti ve transseksüel vatandaşları bugün hala taciz etmeye devam ettiklerini gösteriyor.

Bir transseksüel olan Fulden 2002'de bir gün,

Arabamı satmıştım ve oradan gelen parayla yaşıyordum. O dönem fuhuş yapmıyordum, gündüz sokaktan geçiyordum. Yanımda bir taksi durdu ama şoförün tipini beğenmedim, yanımda da çok fazla nakit vardı. Bu yüzden tereddüt ettim. Yakınımda sivil polisler vardı, şoförle konuştuğumu gördüler— ve beni durdurdular. Telsizleriyle konuşuyorlardı ve *Balyoç* adı geçiyordu. Bir grup polis üzerime geldi, kaç tane olduklarını bilmiyorum. Kafama ve vücuduma coplarla vurdular, arabaya atıp karakoldaki 'Ahlak Masası'na götürdüler. Kayıtlarında adım yoktu—çünkü pembe nüfus cüzdanı almadan önceki adımla kayıtlarım vardı. Yeni adımla, fotoğrafımla ve parmak izlerimle beni fahişe olarak kaydettiler.¹⁴¹

Deniz, *Balyoç* kuvvetlerinin yerel çetelerle nasıl işbirliği içinde çalıştığını anlatıyor:

2003 yazının başlarıydı. Kendisi de bir travesti olan ev arkadaşımla sokakta müşteri bekliyorduk. Önümüzde içi erkekle dolu bir araba durdu. Psikopat gibiydiler, yüzlerinde yara izleri vardı. Dört kişiydiler, MHP'li gibi gözüküyorlardı. 20'li yaşlarının başlarındaydılar. Ellerinde bıçakları vardı ve bize arabaya binmemizi söylediler.

Balyoç timini yirmi metre kadar ötemizde gördük. Bu adamlara da bize davrandıkları gibi davranacaklarını düşünüyorduk. Ama yaklaşmadılar bile. Arabaya binmek zorunda kaldık. Ama 400 metre kadar bile gitmeden *Balyoç* yolumuzu kesti. Bizi karakola götüreceklerini düşünüp sevindik. Bu adamların bize yapabileceklerinden daha iyi gözüküyordu.

Ama polis bu adamlarla selamlaştı, tek tek öpüştü. Takma isimlerle birbirlerine hitap ediyorlardı, birbirlerini tanıyorlardı. Bizi aynen bu adamlara geri teslim ettiler. Adamlar bizi Ankara'nın dışında ıssız bir yere götürdü. Bize tecavüz ettiler, soydular, tüm paramızı aldılar. Ve biz orada bırakıp gittiler.¹⁴²

¹⁴⁰ Bahar ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 5 Kasım 2007.

¹⁴¹ Fulden ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 12 Ekim 2003.

¹⁴² Deniz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İzmir, 19 Ekim 2003.

Deniz ifadesinde şöyle dedi: “genelde oral seks istiyorlar ve zorla yaptırıyorlar. Ama bu kez oral değildi istediği. *Balyoz* timi beni arabamdan çıkarıp bir arka sokağa götürdü ve burada her yerime dokundu. Bir yıl önceydi. Ama aynı şey hala oluyor—her yerime, hatta içime dokunuyorlar.”¹⁴³

Fulden anlatıyor,

Bir gece arabamda çalışıyordum ve beni [*Balyoz*'dan bahsediyor] durdurdular. Çankaya karakolu'nda üçüncü kata götürdüler ve gözlerimi siyah bir bantla bağladılar. Beni nereye götürdüklerini bilmiyorum ama başka bir binaya geçmiştik. Soyunmamı ama gözlerimi açmamamı söylediler—üzerime kalın hortumlarla tazyikli su sıktılar. Bacaklarımı açtırdılar ve ameliyatsız bir transseksüel olduğum için vajinama basınçlı su sıktılar. Büyük bir acıydı.

Giray'la 2007'de konuştuğumuzda 27 yaşındaydı ve uğradığı bir saldırıyı şöyle anlatıyordu:

Eve gidiyordum. Yanımda içinde dört kişi olan sivil bir araba belirdi. Arabadan inip bana saldırdılar. Tokatladılar beni. Dediler ki “Biz *Balyoz*'danız—ne yapıyorsun sen?” O sırada bir minibüs geldi ve bu dört adam beni minibüse bindirip ‘Ahlak Polisi’ne götürdü. Beni iki gün karakolda tuttular. Hücrede benimle birlikte üç transseksüel daha vardı. Karakolda hiçbir kayıt almamışlardı. İsimlerimizi bile sormamışlardı.

İki gün sonra beş polis memuru beni çıkardı ve minibüse bindirdi. Minibüste bana tokat atmaya devam ettiler ve sabahın 3'ünde Mamak'ta [Ankara'nın bir ilçesi] bir çöplüğe attılar. Oradaki Askeriye'ye [28. Mekanize Piyade Birliği] gittim, onlar beni eve bıraktı.

Bununla ilgili Kavaklıdere polis karakolunda şikayette bulundum. İfade verdim. Beni arayacaklarını söylediler. Dört yıl oldu, hala aramadılar.¹⁴⁴

2005 yılının yazında, Selay sokakta evinin yakınında yürürken dört adam ona yaklaşıp, *Balyoz* timinden olduklarını söylediler. Onu yakaladılar, bir arabaya bindirdiler ve Ankara'nın Gölbaşı ilçesine götürdüler. “Burada bana coplarla saldırdılar. Karnıma tekme atıp suratıma yumruk attılar” diye anlatıyor. Selay, dayak yerken cep telefonuyla partnerini aramayı başarır.

¹⁴³ Deniz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 12 Ekim 2003.

¹⁴⁴ Giray ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 6 Kasım 2007.

Dedim ki “*Bahyo*z timin elindeyim, beni öldürüyorlar! Bunun üzerine [*Bahyo*z tim üyeleri] paniklediler. Birini aradığımı görünce üstümü temizlemeye çalıştılar. Sonra beni arabaya bindirdiler. Beni Gasp Büro Amirliği’ne götürdüler. *Bahyo*z timin şefi—adını hatırlamıyorum—beni odasına çağırdı. Arkadaşlarımın ve avukatımın beni aradığını biliyordu ve şikayetçi olmamamı istedi. “Şikayetçi olursan Ankara’da yaşayamazsın” dedi. Bir saat boyunca konuştuk ve çok korktum. “Arkadaşlarını ve avukatı ara, gelmemelerini söyle” dedi bana. Ona sadece bir tek şey istediğimi söyledim. *Bahyo*z timinden bana saldıranlarla konuşmama izin vermesini. Adamları çağırdı. Onları karşımda görünce “Bu yaptıklarınızdan sadece Allah’ın ve benim haberim var. Ben bir annenin kızıyım ve siz bunun cezasını çekeceksiniz. Onlara küfür ettim: “Allah belanızı versin.”

Şikayetçi olmamaya karar verdim. ... Bir ifade yazdılar. Okudum. Arabaya kendi rızamla bindiğimi, kafamdaki yaranın başımı kazara cama vurduğum için olduğunu yazdılar. *Bahyo*z timindekiler travesti ve transseksüellere yaptıkları saldırılarla ünlü. Sürekli beni tekrar alacakları korkusuyla yaşadım.¹⁴⁵

2003’te Başbakanlık İnsan hakları Başkanlığı İnsan Hakları İzleme Örgütüne yaptığı açıklamada “Tüm ülkedeki emniyet güçleri dahilinde *Bahyo*z adında bir tim bulunmamaktadır. İnsanlar gayri resmi olarak gruplaşabilir, bir tim oluşturabilir. Ama böyle yapsalar bile adına *Bahyo*z diyeceklerini sanmıyorum” diyerek *Bahyo*z timin varlığını inkar etti.¹⁴⁶

D. Para cezaları, Keyfi Tutuklama ve İstismar

Türkiye’deki travesti ve transseksüeller polisin kendilerine yaptığı şu muameleye alışıklar: “Bizi yakalayıp döverler, sonra da bir süre ‘istirahat etmemiz’ için ya karakola ya da zührevi hastalıklar hastanelerine götürürler.”¹⁴⁷ Bunun yanında polis, travestileri tutuklayıp cezalandırmak için, tekrar düzenlenmiş polis kanunu ve Kabahatler

---

¹⁴⁵ Selay 2006’da bir kez daha *Bahyo*z timin saldırısına uğradı. Bu saldırıya arkadaşı Buse de şahit oldu. “Gece saat 11 sıralarında Selay’ın eve gitmek için bindiği taksiyi *Bahyo*z tim üyeleri durdurdu. ‘İbne, in arabadan’ diye bağırıldılar’ ve kızı tekmelemeye başladılar.” Selay karakola götürüldü ve başkomiser şikayetçi olmamasını istedi. Onu tehdit ederek “Yarın yine sokağa çıkarsın biz de seni alınız” dedi. Selay ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 7 Kasım 2007; Buse ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 4 Kasım 2007.

¹⁴⁶ Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Müdürü Dr. Vahit Bıçak İle İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, Ekim 2003.

¹⁴⁷ Buse ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 11 Ekim 2003. Tanıkların açıklamalarına göre 2005’ten beri tutuklama sırasında zorunlu yapılan CYBH (Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar) testlerinin sayısının azaldığı ya da tamamen ortadan kalktığı saptanmış olmasına rağmen, diğer gözaltılar ve suistimaller devam etmektedir.

Kanunundaki gürültü, rahatsızlık verme ve emirlere uymamaya dair maddeleri onların aleyhine kullanmaya çalışıyor.¹⁴⁸

Lambda İstanbul'dan bir insan hakları aktivisti olan Belgin şöyle diyor, “Bu yeni kanunlar [polise] onlara daha fazla yetki veriyor. Poliste o kadar büyük bir yetki var ki bu kanunlar sayesinde, ne isterlerse yapabileceklerini düşünüyorlar.”¹⁴⁹ Avukatlar da bu konuda hemfikir. Ankara’da travesti ve transseksüellerin haklarını savunan Pembe Hayat adlı bir derneğin avukatlığını yapan Senem “Kabahatler Kanunu’yla karşımıza yeni sorunlar çıkıyor. Travestiler sokakta tutuklandıklarında karakollara alınıyorlar, 117 YTL para cezası kesiliyor ve beş altı saat gözlem atında tutuluyorlar” diye anlatıyor. Örneğin polis Ayla’yı 2007 yılı içinde iki kez karakola götürmüş. Ortada suçlama olmamasına rağmen para cezası ödemek zorunda bırakılmış. “Her defasında serbest bırakılmak için 20 [Türk] lira[sı] [15 USD] ödemek zorunda kaldım.”¹⁵⁰

İstanbul’a Şule adlı yirmi altı yaşındaki bir transseksüel kadın Mayıs ayı içinde en azından dört kez Pınarbaşı polis karakoluna götürülerek tutuklanmış. “Her defasında bir rapor imzalamak zorunda bırakıldık ve ahlaksızlık gerekçesiyle 117 YTL [88 USD] ceza ödemek zorunda bırakıldık. Eğer bu cezayı vermezseniz miktarı artmaya devam ediyor, hatta en sonunda sizi tutuklayabiliyorlar bile.” Kabahatler Kanunu’na göre cezalandırılan kişinin parayı *maliye vergi dairesine* ödemek için 15 günü var. Eğer bu 15 gün içinde ödeme yapılmazsa üzerine faiz eklenmeye başlıyor.¹⁵¹ Şule İstanbul’a taşınmadan önce İzmir’de yaşamış. “İzmir’de tanıdığım herkes karakola götürüldü ve ceza aldı. [İzmir’deyken] bizi diğer insanların önünde azarlayıp, taciz edip, fiziksel tacizde buldular.”¹⁵²

Birçok travesti ve transseksüel, seks işçisi olsunlar ya da olmasınlar, ceza ve polis istismarına hedef olmaktan yakınıyor. Ankara’da Fulden bize şunları anlattı: “ Bir travesti ya da transseksüel hava karardıktan sonra, sosyal bir nedenle de olsa, sokağa çıkarsa fahişelik gerekçesiyle tutuklanabiliyor. Bu nedenle akşamları erkek arkadaşlarımızla çıkamıyoruz—gerçek bir ilişki bile yaşayamıyoruz—çünkü işlerimizi kaybedebiliriz ya da polisle başımız derde girebilir.”¹⁵³

---

¹⁴⁸ Kabahatler Kanunu, madde 32: “(1) Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye yüz Türk Lirası idari para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir.” Madde 36: “(1) Başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde gürültüye neden olan kişiye, 50 YTL idari para cezası verilir.... (3) Bu kabahat dolayısıyla idari para cezasına kolluk veya belediye zabıta görevlileri karar verir.” Madde 37: “Mal veya hizmet satmak için başkalarını rahatsız eden kişi, elli Türk Lirası idari para cezası ile cezalandırılır. (2) Bu kabahat dolayısıyla idari para cezası vermeye kolluk veya belediye zabıta görevlileri yetkilidir.”

¹⁴⁹ Belgin ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 20 Ekim 2007.

¹⁵⁰ Ayla ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 26 Ekim 2007.

¹⁵¹ Şule ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 5 Kasım 2007.

¹⁵² Şule ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, 5 Kasım 2007.

¹⁵³ Fulden ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 12 Ekim 2003.

Örneğin Ceren 2007 yazında evine giderken başına gelen bir olayı şöyle anlatıyor: “*Babyoç* tim arabama gelip kimliğimi sordu. Kimliğimi gösterince suratıma fırlatıp ‘İbne, sen burada çalışamazsın’ dedi. Bir ay önce 325 YTL [247USD] daha ceza aldım. Beni yakaladılar, karakola götürdüler ve ceza kestiler. Bir hücreye hapsedildim. Benim dışımda başka transseksüeller de vardı. Ben oraya giren yedinci kişiydim. Dört saat sonra serbest bırakıldım. [2007 yazından beri] toplam 678 YTL [515 USD] ödedim.”

Taciz caddelerin ötesine geçip evlere taşıyor. Ebru İstanbul’da bir akşam yemeği toplantısını hatırlıyor:

2007’nin başında bir arkadaşın evinde akşam yemeğine oturmak üzereydik. Eve üç dört polis gelip kimliklerimizi görmek istedi. Kimliklerimizi polis arabasına götürüp GBT’den [Genel Bilgi Tarama] geçirdi. (Genel polis veri bankasına bağlantısı olan bir bilgisayar aracılığıyla polis arabasından). Hepimiz temiz çıkmıştık fakat ev sahibi olan arkadaşımızla başka bir arkadaşımızı erkek arkadaşıyla beraber götürdüler. Hepsisi polis merkezine götürülüp fuhuş için ortam sağlamak gerekçesiyle suçlandılar. Geceyi orada geçirmek zorunda bırakıldılar. Bir sonraki gün ceza almadan serbest bırakıldılar.¹⁵⁴

Ebru’nun avukatına göre, “Travestilere karşı açılan davalarda polis, bulunan kondomları fuhuş yapıldığına dair kanıt olarak gösteriyor”.

Meşhur transseksüel aktivist Demet Demir polisin travesti ve transseksüellere karşı çok açık bir biçimde ayrımcılık yaptığını belirtiyor. “Sadece görünüşümüze bakarak bizi cezalandırıyorlar” diye anlatıyor.¹⁵⁵ Filiz bunlara şöyle ekliyor: “Polis kadın seks işçilerine travestilerden daha iyi davranıyor. Seks işçiliği yapan travestilere gerçekten çok kötü muamele ediyorlar.”¹⁵⁶ İstanbul İl İnsan Hakları Kurulu Başkanlığı üyelerinden Vildan Yirmibeşoğlu seks işçiliği yapan travestilere adaletsizlik yapıldığı iddiasını onaylıyor. “Travestilere iş verilmiyor. İş bulamadıkları için de seks işçiliği yapıyorlar. Tutucu olmayan birçok kimse bile hala travestilerle çalışmak ya da aynı ortamda bulunmak istemediklerini belirtiyorlar. Toplum onları istemiyor.”¹⁵⁷

---

¹⁵⁴ Ebru ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 12 Kasım 2007. Ebrunun kendisinin de bir yasal savaşı var. 2007 yazında Fuhuş ve Zührevi Hastalıklarla Mücadele Komisyonu’nun emriyle, fuhuş yapıldığı gerekçesiyle evi kapatılmış. Kapatılma kararı, 1961 tarihli ‘Genel kadınlar ve genelevlerin tabi olacakları hükümler ve fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıklarla mücadele tüzüğü’nün 104. maddesi uyarınca verilmiş.

¹⁵⁵ Demet Demir ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 19 Ekim 2007.

¹⁵⁶ Filiz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 19 Ekim 2007.

¹⁵⁷ Vildan Yirmibeşoğlu ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 13 Kasım 2007.

E. Müşteri Şiddeti, Çeteler ve Cezasız Kalan Suçlar

6 Ekim 2007'de yayınlanan *Hürriyet* gazetesi haberine göre iki adam Feriköy'de bir sitede iki travestiyi bıçaklamıştı. Boğazı kesilen Simge ölmüş; Funda ise aşırı yaralı bir şekilde kurtulmuştu. Gazetenin haberine göre, travestiler Tarlabası Caddesi'nde fiyatta anlaştıktan sonra adamları evlerine getirmişlerdi. Bu adamlar onlara kendi dairelerinde saldırmıştı.¹⁵⁸ Lambda İstanbul'dan alınan bilgiye göre, Funda yaşadıklarını anlatmaktan korktuğundan halen saklanıyor.¹⁵⁹ Lambda bu soruşturmanın nasıl geliştiğine dair herhangi bir bilgi alamadığı gibi hiç kimsenin ne tutuklandığı ne de yargılandığına dair bilgi alabilirdi.

Türkiye'deki travesti ve transseksüel vatandaşlar daimi olarak çevreleri ve—seks işçiliği yapanların—müşterileri tarafından istismar edildiklerini bildiriyorlar. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün edindiği bilgiye göre hem bireysel hem de çete halinde gerçekleşen saldırılardan ve yetkili kişilerin bu tip ihlalleri soruşturmadaki başarısızlıkları söz konusu.

Ankara'da Eryaman ve Dikmen mahallelerinde 2004 ile 2007 yılları arasında çeteler sistematik olarak travesti ve transseksüel kadınlara saldırdı. Her iki mahallede de saldırılar benzerdi: özel araçlarda kimliği belirsiz adamlar o bölgede seks işçiliği yapan travesti ve transseksüel kadınları taciz etti, dövdü ve onlara tecavüz etti. Dikmen'deki saldırılar 2004 ile 2005 yılları arasında gerçekleşti; Eryaman'da olanlar ise Nisan 2006'da başladı ve Aralık 2007'ye kadar devam etti. Bu mahallelerdeki travesti ve transseksüeller ne zaman yeşil bir Ford Taurus veya beyaz bir araba görseler kaçmaları gerektiğini öğrendiler. Ayrıca Eryaman'daki saldırganların Ocak 2007'de Esat mahallesinde saldırılar düzenlemeye başladıklarına dair haber aldık.

Deniz 2004 yazında Dikmen'de başına gelenleri anlattı; hikayesini anlatırken titriyordu:

Otostop çekiyordum. İki adam yürüyerek yanıma geldi. Beyaz bir araba arkamdan gelerek yanımda durdu. Kaçmaya çalıştım, ama bana doğru yürüyerek gelen adamlar tarafından durduruldum. Bir tanesinin elinde ustura vardı, diğerinde ise metal bir çubuk. Elinde bıçak olan adam bir eliyle saçımı tutarken diğer eliyle de bıçağı boğazıma dayadı. Elinde metal çubuk olan adam bana vurmaya başladı; omuzlarıma vurdu. Beni zorla arabaya soktular.

Donakalmıştım. Adamlar [toplam üç adam] beni Dikmen'de ıssız bir otoparka götürdüler. Adamlardan bir tanesi usturasıyla yüzümü

¹⁵⁸ Eray Erollu, "Simge öldürüldü Funda ağır yaralı", *Hürriyet* gazetesi, 6 Ekim 2007.

¹⁵⁹ Belgin ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 19 Ekim 2007.

okşuyordu, sonra bir tutam saçımı aldı ve kesti. Adamlardan ikisi—usturalı olan ve metal çubuk taşıyan—benimle seks yapmak istediler, ama arabayı kullanan, “Ona dokunmayın” dedi. O adam [şoför] beni 100 metre ileriye götürdü ve diğerleri arabada beklerken bana tecavüz etti. Orada dört ya da beş saat kaldık. Bir sürü hap yuttuklarından hapların etkisini bekliyorlardı. Beni öldüreceklerini sanıyordum. Ölmek istemediğimden otostop çektiğim yere beni geri götürsünler diye içlerinden bir tanesiyle aşk oyunları oynamaya başladım. Gerçekten de beni oraya geri bıraktılar.¹⁶⁰

Eryaman’da olan olaylar da buna benzer. Ceren, 37, ve Bahar, 40, diğerleriyle beraber taciz ve saldırılara maruz kaldılar. Bahar, “Sürekli ‘İbne, seni öldüreceğiz; burada çalışamazsın, ibne, öleceksin,’ dediler” diye anlatıyor.¹⁶¹ Ceren Nisan 2006’da ilk kez saldırıya uğradığında “Kaçtım ve evime gittim. Bunun normal olduğunu düşündüm” diye ifade etti.¹⁶² İlkinden hemen hemen iki hafta sonra başına ikinci saldırı geldi: “Bahar’la birlikte arabada yeşil ışığın yanmasını bekliyorduk. Yanımızda yine aynı adamların olduğu bir araba durdu, havaya ateş açtılar ve bize taş attılar. Bu kez Şehit Osman Aycı polis karakoluna gittim. İfademle birlikte kullandıkları arabanın plaka numarasını verdim. Bu konuyu araştıracaklarını söyleyip beni eve yolladılar.”¹⁶³ Polis bu konuda Ceren’i şimdiye kadar hiç aramadı.

Bahar o zamanı şöyle aktarıyor, “[durum] öyle bir noktaya geldi ki sürekli taciz edildiğimizden gruplar halinde arabalarda dolaşmaya başladık. Saldırıya uğradığımızda [polise] şikayetçi oluyorduk ve araba plaka numaralarını veriyorduk—ama sonra polis konuyu araştırıyordu.” “Sonunda bu saldırganlarla yüzleşmeye karar verdik” diyor Ceren. “Bize oradan gitmemiz gerektiğini ve kendilerine 5 milyon Türk Lirası vermemizi söylediler.”¹⁶⁴

Ocak 2007’de, Deniz, 41, Mine, 26, ve Selay, 34, Ankara’nın Esat Mahallesi’nde bir çetenin saldırılarına maruz kaldılar.

Bağlar’da otostop çekiyorduk [Esat Mahallesi’nde birçok travesti ve transseksüel seks işçisinin çalıştığı bir cadde]. Önümüzde yeşil bir Ford durdu—gri bir Opel Vectra bizi takip ediyordu. Aniden dokuz on adam

¹⁶⁰ Deniz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 7 Kasım 2007.

¹⁶¹ Bahar ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 5 Kasım 2007.

¹⁶² Ceren ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 5 Kasım 2007.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid. Yeni Türk Lirası 1 Ocak 2005 tarihinde Türk Lirasının yerine yürürlüğe girdi. Fakat konuştuğumuz birçok kişi halen Türk Lirası’ndan “milyon” olarak bahsediyor. Yeni Türk Lirası eskinin 1,000,000 lirasına eşit.

arabalardan çıktı. Ellerinde bıçaklar vardı ve bize saldırmaya başladılar. Biz [Deniz ve Mine] yakınlardaki bir restorana koştuk; Selay diğer tarafa kaçtı. Benim peşimde iki adam vardı. Omzuma sopa gibi bir şeyle vurdular. Yere düştüm ve arkamı döndüğümde bir copun üzerime savrulmakta olduğunu gördüm. Bir kere de kafama vurduktan sonra kaçtılar. Ayağa kalktım ve Mine'yle Selay'ı aramaya koyuldum. Mine'yi gördüğümde bacağı kanıyordu. Bacağını makasla kesmişlerdi.¹⁶⁵

Pembe Hayat'ın avukatlarından olan Senem bize şöyle dedi: "Telefon hep çalıyor, telefonun hep çalması her zaman kötü haber demektir".¹⁶⁶ 2007'nin başında Dikmen çetesinin üyesi olmaktan ve birkaç polis memurunu öldürmekten dört kişi tutuklandı. Buna rağmen, travesti ve transseksüellere yaptıkları saldırılar konusunda kendilerine soruşturma açılmadı. Bu dava, travesti ve transseksüelleri kaçıran, paralarını çalan, yaralayan ve tehdit eden adamlara karşı açılan Esat davası gibi halen devam etmektedir. Pembe Hayat Nisan 2006'da Bahar'ın arabasına zarar vermekle suçlanan bir grup adama karşı dava açtı. Bu dava Bahar'ın lehine sonuçlandı. Fakat Ceren'e yapılan saldırılarla ilgili olarak yetkililer hiçbir dava açmadılar. "Yeni saldırılar devam ediyor," diye anlatıyor Senem.¹⁶⁷

Anlatımlara göre, şikâyetlerden çok azı suç duyurusuyla veya mahkûmiyetle sonuçlanıyor. Deniz 2004'te tecavüze uğradıktan sonra Esat polis karakolunda şikâyette bulundu. Polis dört adamı tutuklasa da hepsini iki saat sonra serbest bıraktı; bu kişilere karşı hiçbir cezai işlem uygulanmadı. "Ben daha karakoldan çıkmadan hepsi serbest bırakılmıştı. Polis bana onları suçlamak için ellerinde yeteri kadar kanıt bulunmadığını söyledi" diye anlatıyor Deniz.¹⁶⁸ Ayrıca bıçaklandıktan sonra da Şehit Osman Aycı karakolunda şikâyette bulundu; polis memurlarının cevabı "Eryaman'dan git" oldu.¹⁶⁹ Deniz çok korktuğundan Temmuz 2006'da Türkiye'nin doğu Akdeniz kıyısındaki Mersin şehrine taşındı ve orada bir sene yaşadı. Mine ise bıçaklandıktan bir hafta sonra, Çankaya karakoluna gidip ifadesini verdi. Saldırganlar halen yakalanmadı.

Travesti ve transseksüeller şiddete uğradıktan sonra adaletin yerini bulmasının çok az olduğunu savunuyorlar ve bazen kurbanların sanık haline düştüklerini belirtiyorlar. Giray, İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacılarına 2005'in sonlarına doğru Hoşdere Caddesi'nden iki müşteri alıp evine götürdükten sonra, bu kişilerin saldırısına uğradığını anlattı. "Yatağa yatmamı söylediler. Yatakta olan adam göğüslerimi okşamaya başladı; sonra boğazımı sıktı ve ağzımı tıkadı. Diğer beni zaptedip, 'Keselim bunu,' dedi. Beni

¹⁶⁵ Deniz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 7 Kasım 2007.

¹⁶⁶ Senem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 7 Kasım 2007.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Deniz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 7 Kasım 2007.

¹⁶⁹ Ceren ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 5 Kasım 2007.

karnımdan bıçakladılar.” Giray’ın ev arkadaşı Daria boğuşma sesleri duyunca yardım etmek üzere içeri girdi: Giray yaralarının iyileşmesi için ameliyat olduktan sonra dört gün hastanede kaldı.

Olaydan üç gün sonra polis şüphelileri yakaladı ve Giray içlerinden bir tanesini tanıdı. İlk duruşma Kasım 2006’da gerçekleşti. Giray duruşma sırasında saldırganın kendini Giray’ın kadın olduğunu sanmasıyla savunduğunu anlattı; ayrıca Giray’ı kendisine saldırmakla suçlamıştı. Hakim Giray hakkında kovuşturma açmaya karar verdi ve onu sanığa saldırmakla suçladı. Her ikisi de dava sürecinde serbest bırakıldılar. Dördüncü ve son duruşmanın gerçekleştiği 24 Mayıs 2007’de, “Ben [kasten adam yaralamadan] bir yıl hapse mahkûm edildim, o ise altı ay aldı” dedi tamamen hayal kırıklığına uğramış Giray.¹⁷⁰ Sanığın cezası ertelendi ama Giray’ınki ertelenmedi. Giray’ın avukatı Senem, “Temyize gittik fakat bu konuda kötümseriz: Galiba müvekkilimize inanmadılar,” dedi. Ve şunları ekledi, “Sonradan öğrendik ki ellerinde bulunan parmak izlerini kaybetmişler. Kanıtlar da olması gerektiği şekilde kayıtlara geçmemiş.”¹⁷¹ Temyiz aşaması halen devam ediyor.

---

¹⁷⁰ Giray ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 6 Kasım 2007.

¹⁷¹ Ibid.

VI. Diğer Alanlarda Ayrımcılık ve Kötü Muamele

A. Ordu

Türkiye'nin ordusu kendisini Atatürkçü prensiplerin savunucusu olarak görüyor. 15 aylık askerlik hizmeti, 20 ile 40 yaş arasındaki her erkek için zorunludur.¹⁷² Türkiye Anayasası'nın 72. maddesi durumu, "Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir" şeklinde açıklar.

Bazıları hariç. Türkiye, eşcinsel erkekleri askeri görevden men eder; Kuzey Atlantik Paktı'nın (NATO) Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra böyle bir uygulamaya sahip yegâne üyesidir ve bu men edilme Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) benzer şekilde yasak uygulayan İngiltere'ye karşı vermiş olduğu karardan sonra bile varlığını dokuz senedir ısrarla sürdürmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği "yüksek seviyede psikolojik bozukluğu olan (homoseksüalite, transseksüalite, travestilik)"¹⁷³ vatandaşların askerlik yapmasını engeller. Yönetmeliğin açıklayıcı metninde "cinsel davranıştaki bozukluğun aleni olduğu ve askeri bir ortamda kendini gösterdiğinde sorun çıkaracağı belgelenmelidir" denilir. "Aleni bozukluğun" ne olduğu ve nasıl "bir sorun çıkaracağı" açıklanmıyor.

Yönetmeliğin ve açıklayıcı metin böyle iken muafiyet isteyen eşcinsel erkekler, eşcinselliğe ilişkin mitler üzerine kurulu psikolojik muayeneler ve bazen aşağılayıcı anal muayenelere katılmak zorunda bırakılıyor. Ayrıca bazen, pasif partner olarak anal ilişkide çekilmiş fotoğraflarını sunmaya zorlanıyorlar.

Askerlikten muafiyet, "psikososyal hastalık"tan kaynaklırsa, ileride olabilecek muhtemel bir devlet işi durumunun da yolunu kapıyor. Potansiyel çalışanı için bilgi edinmek isteyen özel işveren, genelde sadece potansiyel çalışanın "askerlikten muaf" olduğunu bilecek ama bu tabir bile eşcinsellik (veyahut "psikolojik hastalık") şüphesi "" yaratacağından işe alınma zorlaşıyor.¹⁷⁴

Yasağa rağmen, orduda görev yapmaya çalışan eşcinsel erkekler, hem "Türk erkekliğinin temeli" hem de "en güçlü devlet kurumu" olan bir kurumda kendilerine nasıl

¹⁷² Madde 2. 1111 Sayılı Askerlik Yasası (1927).

¹⁷³ Ek: Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği, Madde 17.D.3.

¹⁷⁴ Askeri Yargıtay'ın 2005 yılında Mehmet Tarhan'ın davasında verdiği kesin kararda, eşcinselliğe "fleri derecede psikoseksüel bozukluk" olarak tarif edildi. Karar, Tarhan'ın mahkûmiyet cezasını bozarken, cinsel yöneliminin "uygun bir muayene ile" tespit edilmesini öneriyordu. Tarhan reddetti. Yargıtay, zorla yapılan fiziksel muayenenin insan haklarına ve insanın vücut bütünlüğüne bir ihlal olduğuna karar verse de muayeneler devam etti. Vicdani retçi Mehmet Tarhan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 2 Ekim 2003, İstanbul, 18 Ekim 2007. Ayrıca Bakınız: Tolga Korkut, "Askeri Mahkeme Tıp Bilimini Reddediyor" *Bia Haber*, 4 Mayıs 2006, http://www.bianet.org/2006/05/01_eng/news78618.htm (31 Ocak 2008'de erişildi).

davranılacağından endişe duyuyorlar.¹⁷⁵ Kerem bize askerlikte gördüğü şiddetli tacizi anlatıyor:

Askerliğim başladı... İlk 15 gün içerisinde bile bir şeylerin yanlış gittiğini anladım. İnsanlar benim farklı olduğumu düşünüyordu. Farklı görünüyor ve konuşuyordum. İlk başta bunun İstanbullu olduğum için olduğunu düşündüler. Ama sonradan bunun başka bir şey olduğunu fark ettiler. Yakın olduğum bir arkadaşım vardı ve ona gey olduğumu söyledim... Ve kâbus başladı. Öğrenenler benimle alay etmeye ve bana bağırılmaya başladılar. Bir dolu sözel şiddete maruz kaldım. Ama bu çabucak, daha saldırgan olmaya başladı, farklı bir seviyeye taşındı. Dövüldüm. Üstlerime anlattım. Bana daha üstteki birisine bunu anlatamayacağımı, eğer öğrenirlerse bana daha kötü şiddet uygulayacaklarını, belki aç bırakacaklarını ve öldüreceklerini söylediler.

İşler gittikçe daha da zorlaştı. Hayatım için endişeleniyordum. Ve bundan sonra, bir askerın yapabileceği en kötü şeyi yaptım. Askerden kaçtım...

Askeri hapisanede, Kerem diğer mahkûmlar ve gardiyanların tacizlerine de maruz kaldı. Gardiyanlar “Hapisanede beni duşlara götürmeye çalıştılar ki orada askerler bana toplu tecavüzde bulunsunlar. Askerler bana tecavüz etmek istiyorlardı; diyorlardı ki ‘Biraz eğlenebiliriz. Kadın yüzü görmedik. Sen bir kadın gibisin, değil misin?’ Sonunda tecride konuldu. “Askerler diğer mahkûmlara gey olduğumu söylemişlerdi —bana bir takma ad vermişlerdi, pembe. Tüm gün boyunca bana bağırıyorlardı. Tek bir tuvalet vardı ve benim

---

¹⁷⁵ Vicdani retçi Mehmet Tarhan, ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 2 Ekim 2003. Askeriyenin erkekliğin oluşumundaki rolü hakkındaki bir tartışma için, bakınız Emma Sinclair-Webb “Bizim Bülent, şimdi bir komando”: Türkiye’de Askerlik ve Erkeklik.” Mai Ghousoub ve Emma Sinclair- Webb, *Muhayyel Erkeklikler: Modern Orta Doğu’da Erkek Kimliği ve Kültürü* (Londra: Saqi Books 2000), sf. 65-69. Türkiye vicdani ret hakkını tanımiyor. Dini veya felsefi inançları esasında vicdani ret durumlarını açıklamaya çalışan insanlar, hem çok ciddi devlet baskısı hem de sosyal marjinalleştirme ile karşı karşıya kaldılar. Solcu aktivist ve gey erkek Mehmet Tarhan vicdani ret kararını pasifistliğinin bir açıklaması olarak halka sundu. Şimdi Mehmet Tarhan diyor ki: “Yurt dışına gidemiyorum. Pasaport alamıyorum. Vergilerimi verebileceğim normal bir işe giremiyorum; devlet bu yolla askerlikten kaçanları işe alan bir işyerini kapatabiliyor. Oy kullanamıyorum. Duvarlarını göremediğim bir hapisteyim.” (Vicdani retçi Mehmet Tarhan, ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 2 Ekim 2003) Avukatları Askeri Savcılığa, Tarhan’ın maruz kaldığı aşağılanmalar için bir şikâyet dilekçesi sundular. Gardiyanların ona “(Uzun) saçınla, kanyu benziyorsun: seni hücre cezasının karısı yaparız” derken tokatladıklarını ileri sürdüler.

Tarhan zorunlu askerliğe direnişin bir sembolü haline geldi. 8 Nisan 2005’te, İzmir’de polis tarafından tutuklanarak, Sivas Askeri Cezaevi’ne gönderildi. Oradayken, eşcinsellik temeline dayalı bir terhis reddetti; bunu ayrımcılık olarak adlandırdı. Eşcinselliği yüzünden diğer mahkûmlar tarafından kötü bir şekilde dövüldüğünü, hapisane yöneticilerinin buna karışmadıklarını, aslında aktif olarak aşağılamaya teşvik ettiklerini belirtti. Tarhan 28 günlüğüne açlık grevine gitti. Onu şiddetten koruyacak ayrı bir hücre istedi. 9 Haziran’daki salıverilmesi emreden mahkeme kararına rağmen, ordu onu tutmaya devam etti. 12 Ağustos 2005’deki davasında, Türk Askeri Ceza Yasası’nın 88. Maddesine dayanarak “emre itaatsizlikte ısrar” suçundan 4 yıl hapis cezası aldı.

Askeri Yargıtay’ın kararı ile 9 Mart 2006’da salıverildi. Askeri Yargıtay, Ceza Kanunu’nun 75. Maddesine göre askeri hizmetten muaf tutulup tutulmayacağına tayin edilmesi için tıbbi bir muayeneye tabi tutulmasını kararlaştırdı. Yargıtay aynı zamanda cezanın orantısız olduğuna karar verdi. Alt mahkeme orantılı bir ceza vermesini istedi. Sivas’taki Askeri Mahkeme, muayenenin gerekli olmadığına, zira suçun bu konu ile alakalı olmadığına karar verse de ceza konusunda sessiz kaldı. Tarhan hiçbir zaman muayene edilmedi. Ekim 2006’da, Sivas mahkemesi 25 aylık bir ceza daha verdi. Avukatı temize başvurdu ve karar bekleniyor. Bakınız “Lawyers Call Record Imprisonment for Conscientious Objector ‘Intimidation!’” Turkish Daily News, 13 Ağustos 2005; Av. Suna Coşkun ve Senem Doğanoglu tarafından 5. Piyade Eğitim Alayı Tugayı Komutanlığı Askeri Savcılığı’na sunulan şikâyet dilekçesi, Sivas, 23 Mayıs 2005. Vicdani talepler karşısındaki bunca cezalandırmaya karşın, askeri hizmetten “psikolojik hastalık” neticesi ile muaf tutulmak birçok erkeğe daha az ağır gelebilir.

hücremde değildi. Günde bir oraya götürülüyordum. Askerler diğer mahkûmların kıpırdamadan durmalarını sağladılar ve böylelikle tuvalete gittim ve geri döndüm.”

Kerem sonunda özgür kaldı, ama ancak bir anal muayeneden geçtikten ve eşcinselliğini kanıtlamak için anal ilişkideyken çekilen fotoğraflarını sunduktan sonra.¹⁷⁶ Muafiyeti onaylayacak veya reddedecek askeri soruşturmaya tabi olan erkekler için, böyle bir dizi aşağılanmalar olağandır.

İlk aşama, askeri hastanede bir heyet önüne çıkmaktır. Yahya'ya göre, “Doktorların normal olduğumu düşünmedikleri çok açıktı. Çiftlikteki bir koyunu etiketlemeye benziyordu. Ama bu koyun değil, insan.”¹⁷⁷ Birçok erkek—askerlikte kaçmak hakkında eşcinsel çevrelerde dolaşan bilgiler ışığında—eşcinsel imajına uygun giyiniyor. Can şöyle dedi: “Kendimi hazırladım ve bilerek biraz abarttım. Bana inanmaları için böyle yapmam gerektiğini düşünüyordum... İstemiyordum ama birkaç kadınsı kıyafet giydim ve makyaj yaptım. Hastaneye doğru yürüdüğümüzde, askerler sözle bizi aşağıladılar.”¹⁷⁸

Barbaros şöyle anlattı:

Beni görmek istedikleri şekilde olmalıydım. Bana ancak onların istedikleri şekilde görünürsem rapor vereceklerdi. Sakalımı kestim, saçımı düzelttim, gözlerime makyaj yaptım—yanaklarıma biraz ruj sürdüm. Vücudumu saran bir tişört ve dar bir kot giydim. ...Hastanede, yolu sorduğumda herkes bana kaba davrandı. O durumda olmaya iki saat bile tahammül edemedim ve travestilerin tüm hayatlarını böyle nasıl sürdürdüklerini merak ettim.¹⁷⁹

Heyet prosedürüne göre, başvuranlar kişilik testlerine girer ve bazen cinsel ilişkinin “emarelerini” görmek için fiziksel muayeneye hükmeder.¹⁸⁰ Bu, askeri hastanede uzun gözaltı süreçlerine neden olabilir.¹⁸¹ Muayeneler genelde aşağılayıcı ve incitici anal muayeneleri içerir. A.A. böyle bir muayenesini anlattığında, tedirgin bir şekilde tereddüd ediyordu. İki yıl evvel yaşadıklarını kelimelere dökmekte hala zorluklar yaşıyor.

---

¹⁷⁶ Kerem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, Ekim 2003.

¹⁷⁷ Yahya ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 9 Ekim 2003.

¹⁷⁸ Can ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 16 Kasım 2003.

¹⁷⁹ Barbaros (isim değiştirilmiş), ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İzmir, 19 Ekim 2003.

¹⁸⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü, bu tarz eşcinsellik “kanıtı” bulmaya yönelik muayenelerin “sadece tıbbi anlamda asılsız olmadığını, rızasız bir şekilde yapıldığında, işkence sayılır.” Bakınız: İnsan Hakları İzleme Örgütü, İşkence Zamanında: Mısır'ın Homoseksüel Davranışları Üzerindeki Sıkı Önlemleri Adaletle Yönelik Bir Saldırı, Mart 2004.

¹⁸¹ BM Keyfi Tutuklamalarla İlgilenen Çalışma Grubu 2007'deki Türkiye'ye ziyareti ile ilgili raporunda belirtmiştir ki “Bir hükümet ne zaman, en meşru amaçlar için bile, bir insanı özgürlüğünden mahrum etmeyi kararlaştırdığı zaman, uluslararası hukuk bunun yasal dayanaklara göre ve bir mahkeme önünde özgürlükten mahrum edilme durumuna karşı savunma yapılabilecek bir şekilde yapılmasını öngörür.” Türkiye'nin “psikiyatrik hastanelerdeki gönülsüz kalma durumu konusunda bir yönetmelik çıkarması” gerektiği konusunda tavsiye vermiştir. İnsan Hakları Konsülü, BM Keyfi Tutuklamalarla İlgilenen Çalışma Grubu Raporu, Türkiye'ye Ziyareti; A/HRC/4/40/Add. 5. 7 Şubat 2007, par. 91 ve 103.

Beni gören psikiyatr, beni anal muayeneye gönderdi. Odaya girdim ve odada iki cerrah vardı. Pantolonumu aşağıya indirttiler ve ellerimi yatağa koyup eğilmemi istediler. Muayeneden sonra aradıklarını bulup bulamadıklarını sordum. “Hayır” dediler. Neye baktıklarını sorduğumdaysa, “Huni gibi gözükmesi gerekiyordu,” dediler. Bu kişinin eşcinsel olduğu konusunda kanıt bulunmadığını söyleyen bir rapor yazdılar.¹⁸²

Yahya benzer bir çileyi tarif ediyor:

Doktor odaya geldi ve yüzüme baktı ve bundan sonra yüzüme bakmayarak konuştu. Önce, “Pantolonunu aşağı indir” dedi. Tişörtüm hala cinsel organımı örtüyordu. Tişörtümü kaldırmamı söyledi. Önüme baktı ve iki saniye sonra, “Arkanı dön” dedi. “Şimdi, tekrar ön tarafın.” Tişörtümü aşağı salabileceğimi söyledi. Ve bana masaya doğru eğilmemi, dirseklerimi masaya koymamı söyledi. Plastik bir eldiven giyiyordu. Orada, g.t deliğinin sıkı mı değil mi olduğuna bakıyorlar... Eldiveni ile kıçımı tutup iki yanağını açtı. Ne yaptığını göremiyordum. Ama düşünüyorum da önce şöyle bir baktı. Sonra parmağını deliğime koyup çok sert bir şekilde bastırdı. Ve sonra parmağı içime girdiğinde, rektal kasımı sıkılamamı söyledi. Dediklerini kasten pek yapmadım ve bana tekrar yapmamı söyledi. Çok az yaptım: Bana kaba bir şekilde: “Sana kas dedim!” dedi... Çok aşağılayıcıydı.¹⁸³

Yahya bize kendisine verilen belgeyi gösterdi:

Hasta üzerinde yapılan muayenede, iki göğüs bir erkek için normal bulundu. Dış cinsel organlar bir erkek için normal görünüşte... Rektal dokunuş uyarınca, dış spinkfterdeki kasılma kabiliyeti bir şekilde yok olmuş; çoklu anal yarıklar mevcut.¹⁸⁴

¹⁸² A.A. (isim saklı tutuluyor) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 6 Kasım 2007.

¹⁸³ Yahya ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 9 Ekim 2003. Türk yasasında olduğu gibi 1801 Napolyon Yasası da Fransa’da eşcinsel davranışları adli suç konumundan çıkardı ama bazı hükümleri “toplumsal ahlaka aykırı” sayılan davranışları cezalandırmıyordu. Bu hükümler İkinci İmparatorluk süresince anal seks yaptığından şüphelenilen kişilere karşı kullanılmıştır. Bu da eşcinsel davranış belgelayacak tıbbi yöntemlerin keşfedilmesi konusunda bir baskı yaratmıştır. Bakınız, Victoria Thompson “Sınırlar: Fransada Eşcinsellik ve Sosyal Düzeni Değiştirme and the, 1830—1870” ve William Penniston, “Gey Paris’de Aşk ve Ölüm:1870lerde Eşcinsellik Ve Şuçluluk Jeffrey Merrick and Bryant Ragan ikisi de, eds., *Modern Fransa’da Eşcinsellik* (New York: Oxford University Press 1996).

¹⁸⁴ Muayenelerin, 19. yüzyılda yaşayan Fransız, Étude médico-légale sur les attentats aux moeurs (“Nezakete karşı saldırıların adli tıp incelemesi”) kitabını 1857 yılında yayınlayan Doktor Auguste Ambrose Tardieu’nün (1818-1879) saygınlığını yitirmiş düşüncelerinin yansıttığı görülüyor. Kitabın bilimsel tonu ve şehvetli teması onu en çok satan kitaplar arasına sokmuş ve Fransız tıp geleneğinin fazla olduğu bölgelerde (Osmanlı bölgeleri dâhil) tıbbi araştırmalar alanında önemli bir etki yaratmıştır. Kitap üç sınıf cürümün incelenmesi için yönerge ortaya koydu: genel “nezakete karşı yapılmış hakaret”; tecavüz; ve “oğlanlık ve ters ilişki (sodomy)” Bu son gruptaki terimler, biriyle değiştirilebilir bir şekilde bütün yetişkin erkek eşcinselliği için kullanılmıştır. Tardieu, “alışkanlık haline gelen oğlanlığın” vücutta bazı ciddi izler bıraktığına inanmıştır. “Adli tıp doktora, büyük bir çoğunluktaki vakada, imkân sağlayacak bilgi, kamu ahlakını bu derece yüksek bir oranda ilgilendiren bu konulardaki takibi, şüphe ihtimali olmaksızın yönlendirecektir. “Pasif”

Genelde başvuranın, psikolojik testleri bitirmesi isteniyor, bilhassa Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri’ni(MMPI)—ve muayene eden psikologların tavrından eşcinselliğin bir hastalık olduğunu düşündüklerini belliydi. Psikoloji okuyan bir öğrenci olan Deniz Yıldız, bize şöyle anlatıyor:

Bana MMPI’yi verdiler... Doktor bana “Biz testin sonuçlarını ‘hastalara’ vermiyoruz—kendi cümleleri böyle... Bütün doktorlar düşüncelerinin eşcinselliğin bir hastalık olduğu yönünde olduğunu net bir şekilde gösteriyorlar. Bir doktor, eşcinsellik hakkında bir şeyler okuduğunu söyledi—Charles W. Socarides’ten¹⁸⁵ İngilizce birkaç şey gösterdi. En sonunda bana raporu verdiler. Üstünde “Psikoseksüel bozukluk (Homosex)” yazıyordu.¹⁸⁶

Oğuz askeri hastanede 10 gün boyunca tutuldu. “Gönülsüz olarak. Benimle yeni baştan ve tekrar tekrar görüştüler. Vücut kıllarımı ağda ile mi yoksa jilet ile mi aldığımı tekrar tekrar sordular. Ben “Hayır, ben bir eşcinselim, ama eşcinsel bir *erkeğim*” dedim. “Bir erkekle, *erkek* olarak birlikte olmak istiyorum.”

En sonunda, son “görüşme” için bir madde—büyük bir olaslıkla sodyum pentothal almaya zorlandı.¹⁸⁷

Bir gün başka bir “hasta” beni uyandırdı ve dedi ki, “Seni çağırıyorlar. Tedavi Odasına. Kötü bir odadır; hastalara elektroşok verirler.” Korkmuştum. Oraya gittim. Tedaviye ihtiyacım olmadığını söyledim. Hemşire: “Olmalısın ve olacaksın.” dedi. Sonra bana bir damar yolu açtı. “Neden? Ne yapacaksınız bana?” dedim

“İlaç. Bu yolla daha iyi olacak” dedi.

---

partner vakalarında bu izler, elastik ve huni şeklindeki bir anüs durumunda olacaktır. Cape Town Üniversitesi’nde adli tıp patoloji profesörü olan Dr. Lorna Martin, Tardieu’nün kalıcı olarak değişmiş anüs fikri hakkında “acayip ve antika... Tam bir saçmalık” şeklinde tarif ediyor. Ve bunu da ekliyor: “Kronik anal girişi tespit etmek imkânsızdır; [adli tıp anal] muayenenin işe yarayacağı yegâne zaman, akut (konsensüel) olmayan anal girişir ve bu koşulda belirli zarar görülebilir.”

Tardieu’nün teorilerinin, eşcinsel arzunun psikolojik etkileri hakkında kalıcı mitolojilerin izlerinin yankısı Türkiye’de hala duyulmaktadır. Ambrose Tardieu, “Etude Medico-Legale sur les Attentats aux Moeurs,” 3rd ed. (Paris: J. B. Bailliere, 1859), p. 135. Tardieu’nün teorileri ve Mısır temelinde adli muayene uygulamalarının hakkındaki tam araştırma için bakınız İnsan Hakları İzleme Örgütü, In a Time of Torture: The Assault on Justice In Egypt’s Crackdown on Homosexual Conduct, (İşkence Zamanında: Mısır’ın Homoseksüel Davranışları Üzerindeki Sıkı Önlemleri Adaletle Yönelik Bir Saldırı) Mart 2004.

¹⁸⁵ Socarides Birleşik Devletler’de eşcinselliğin hastalık olmadığını söyleyenlere karşı polemiğe yapan biri olarak biliniyor; eşcinselliğin tedavi edilebilir bir hastalık olduğu yönündeki teorilerine kapsamlı bir şekilde ABD’de kuşkuyla bakılıyor.

¹⁸⁶ Deniz Yıldız ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 1 Ekim 2003.

¹⁸⁷ Bu “damar yoluyla alınan, ultra çabuk etki eden, sakinleştirici” bazen sorgulamalarda, sorgulanana zayıf düşürmek ve çözmek için kullanılır ve onu baskıya dayanıksız hale sokar.

Doktorum geldi. “Sana ilaç vereceğiz ve sen konuşabileceksin. Bu bir hipnoz değil. Ama günlük yaşamın hakkındaki her şeyi unutursan eğer, bu senin hatırlamana yardım edecek. Bu gerçeklik serumudur. Bu sadece senin sarhoş hissetmene neden olacak.” dedi.

1000’den geri saymaya başladım—gerçekten sarhoş hissetmeye başlamıştım. Diğer hastalar orada 45 dakika ile bir saat arasında kaldığını söylediler. Çok ağladım. Birkaç yıl evvel öldürülen ilk erkek arkadaşımın bahsettim. Sarhoşken çok ağlarım. Bana pasif mi aktif mi olduğumu, bir kadınla hiç cinsel ilişkim olup olmadığını, seksi sevip sevmediğimi sordüğünü hatırlıyorum. Benim için çok iyi bir şey değildi çünkü ben ne dediğimi bilmiyordum.¹⁸⁸

Belki daha kötüsü, birçok hastadan, kendilerini cinsi münasebette gösteren fotoğraflarını çekmeleri istendi. Seyhan, hala bir eşcinsel erkek görüntüsündeyken, transseksüel bir kimliğe geçmeden önce rapor için başvurdu. “Fotoğrafları sordular. İki farklı insanla 40 veya 50 farklı fotoğraf çekmem gerekti: ne istediklerini çok net anlatmışlardı” diyor.¹⁸⁹ Barbaros’a bir doktor, “Eşcinsel olabilirsiniz ama ordunun bunu belgelemesi gerek. Biz kendi kendimize kimin eşcinsel kimin olmadığını bilemeyiz,” dedi.

Şaşırılmıştım, düşünüyordum ki bir sabıka kaydı ya da başka bir şey istiyorlar. Ama masasının en alt çekmecesinden bazı fotoğraflar çıkardı. Rapor için başvuran diğer eşcinsellerin fotoğrafları, sevişirken veya oral seks yaparlarken çekilmiş. “Böyle belgeler” dedi. ...

“İlişki sırasında çekilen fotoğraflarda, yüzünün gözükmemesi yeterli. Tabii ki, pasif pozisyonda olmalısın ve diğer adamın yüzünü görmemize gerek yok.”

İlk başta fotoğrafları nasıl bastıracağımız konusunda endişelendik. Hiçbir yerde bastıramazdık. ... Çektirmek çok zordu. Beni o halde gören, fotoğrafları çeken üçüncü bir insan vardı. Bir yandan komikti de. Ama diğer yandan feci trajikti. Çok rahatsızdım ve çok aşağılanmıştım.

En sonunda fotoğrafları doktora verdim ve benim muafiyetim için kullanılacak raporu hazırladı. Kâğıtta “çocukluğundan beri kendini kadın

¹⁸⁸ Oğuz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 4 Ekim 2003.

¹⁸⁹ Seyhan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 17 Ekim 2003.

hissettiği, davrandığı, yürüdüğü, ses tonu bir kadın gibi çıktığı... Kendini bir kadın olarak ifade ediyor.” yazıyordu.¹⁹⁰

Yine de A.A. kendini kadınsılaştırmayı reddetti. Bu, rapor almasını zorlaştırdı, ama onun askeri mahkemeye ulaştığı bilinen ilk vaka olmasına neden oldu.

Hastanenin psikiyatri bölümüne gittim ve birbiri sıra beş psikiyatr ile görüştim. Son konuştuğum, bir albaydı. Yanında iki doktor daha vardı. Dedim ki, eşcinselim. Cevap verdi “Cesursun ancak bizim için samimiyet sorun değil. Eşcinsel olarak orduya katılabilirsin. Efemine hareketlerin yok. Delikanlısın.” Ben de cevap verdim: “İşinize geldiğinde [eşcinselliğe] hastalık dersiniz ve işinize geldiğinde değil dersiniz. Eğer değilse, niye insanları askerden bu nedenle atıyorsunuz?”...

20 Ocak 2006’da, askere alınma prosedürümün durdurulması için (askeri) mahkemeye gittik... 21 Eylül 2006’da mahkeme GATA’ya tekrar muayene için sevk edilmemi kararlaştırdı...

Nihayetinde, paradoksal olarak, A.A.’nın bir şiddet kurbanı olduğunun kanıtı onun bir eşcinsel olduğunu ispatladı.

Dedim ki (psikiyatra), “Eğer beni askere alırsanız, ordudaki ilk eşcinsel ben olurum.” Bu benim oynadığım son karttı. Bana odanın dışında beklememi söylediler ve dediler ki, “Gey olduğunu ispatlayan belgelerle geri gel.” İlişki sırasında fotoğraflar çektim ve bana saldırıldığına ve soyulduğuma dair polis raporları aldım. ... [Sonunda] bölümün müdürü “Şanslısın. Seni askere göndermemeye karar verdik, kazandın,” dedi. Başka şeyler de yapabiliirdim. İnsanlar kadın gibi giyiniyorlar ama bu bana uymazdı. Düşündüm ki, bu olayda söz konusu olan kanun ve benim cinsel yönelimim.¹⁹¹

---

¹⁹⁰ Muayenelerin sıklıkla yapıldığı İstanbul Gülhane Askeri Tıp Hastanesi (GATA), Haydarpaşa Psikiyatri kliniği eski şefi, Prof. Nevzat Tarhan, “Benim GATA’da çalıştığım dönemde dosyaya koymak için fotoğraf istenirdi ama bu tür fotoğraflar değil! Böyle bir uygulamaya tanık olmadım ve hiçbir hastadan böyle bir şey istemedim” diyor. Ama ekliyor, “Eşcinsellik tanısı koymak, hastanın kendi ifadesiyle yeterli değil. Bunun bir yaşam tarzı olduğunun belgelenmesi gerekiyor. Belgelerin içinde o kişinin özgeçmişiyile ilgili somut örnekleri görmek gerekiyor. Mesela bu kişi yasa dışı bir olaya karıştıysa, ahlak zabıtasında kaydı vardır, o belge istenir. Veya travesti, transseksüel giysiler içinde dolaşıyorsa, kulüplere gidiyorsa, orada çektiği fotoğraflar istenir. Bunlar yan belgelerdir. Psikiyatrik klinik muayene, psikometrik ölçümler ve kişilik testleri o hastanın eşcinsel olup olmadığını zaten ortaya koyar. Hastanın bize anlattıklarıyla bizim bulgularımız çatışsın, böyle bir durumda genellikle askere gitmemesi gerektiği kararı çıkıyor. Psikiyatride anal muayene şartı yoktur. Bu muayene adli vakalarda olur. Bazı hekimler bu tür muayene yapılmasını isteyebilir ama bu onların hekimlik kusurudur.” “Kanıtırsan askere almam,” Hürriyet Gazetesi, 11 Haziran 2000. Yine de, testin kurbanları aynı maktelede, cinsel münasebetin fotoğraflarının kendilerinden istendiğini söylüyorlar.

¹⁹¹ A.A.(isim saklı tutuluyor) ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 6 Kasım 2007.

Bu anlatımlar, ordunun eşcinsellik ve erkekliğin kendisi hakkında güçlü mitlere nasıl sınımsız sarıldığını gösteriyor. Türk devletinin en güçlü kurumunun, askerliğin, erkekliğin tanımı olduğu inancına bağlı kalmak için, ne kadar ileri gidebileceğini—anüsleri araştırmak ve kendi pornosunu ısmarlamak gibi— gösteriyor.

Eşcinsellerin askerlik görevinden yasaklaması, eşcinselliğin “psikolojik bozukluk” olarak etiketlenmesi ve bunu imkânlı kılan incitici ve aşağılayıcı sorgulamalar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) aleni bir şekilde ihlal ediyor. Türkiye, böyle davranan Avrupalı tek NATO üyesidir. Bu yasak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin, benzer şekilde yasak —ve silahlı kuvvetlerinde sorgulama— uygulayan İngiltere’ye, anlaşmanın 8. Maddesini (özel yaşam hakkı) ihlal etmesinden dolayı vermiş olduğu cezadan sonraki dokuz senede varlığını ısrarla devam ettirmektedir.¹⁹² Mahkemeden çıkan görüş, İngiltere’nin uyguladığı yasakların haksız olduğu ve aslında İngiliz orduda ırkçı ve cinsiyetçi tacizle mücadele etmek için kullanılan yöntemler, homofobik tacizle mücadele etmek için kullanılması gerektiği yönündeydi.¹⁹³ Mahkeme ayrıca başvurulara incitici bir şekilde yapılan sorgulamanın, konvansiyonun özel hayat hakkını ihlal ettiğini ve bir kişinin eşcinsel olduğunu söyledikten sonra herhangi bir ek sorgulamanın yersiz olduğunu vurgulamıştır.¹⁹⁴

B. Psikiyatri ve Tıp Mesleği

Yukarıdaki beyanlar ayrıca tıp mesleğindeki ön yargının varlığını da açıklıyor.¹⁹⁵ Bir ünlü doktor İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne durumu “Türk psikiyatrisi çok muhafazakârdır, değişime çok dirençlidir” şeklinde açıklıyor.¹⁹⁶

Birçok genç bize ergenliklerinde ailelerinin, cinsel yönelimlerini öğrendiklerinde, onları bir psikiyatrden veya psikologdan “tedavi” almaları yolunda zorladıklarını söylüyorlar. Aslında bazıları sempatik bir yardım buluyor. Can, 17 yaşındayken ailesinin, onu bir psikiyatrden yardım almasına zorladığında, doktorun onlara: “Yaşamını düzenlemesinde ona yardım etmelisiniz, destek vermelisiniz. Onu değiştiremezsiniz,” dediğini söylüyor.¹⁹⁷

¹⁹² Bakınız *Lustig-Prean ve Beckett v Birleşik Krallık* (Başvuru no. 31417/96 ve 32377/96), 27 Eylül 1999 Kararı, para. 95-103; *Smith and Grady v Birleşik Krallık* (Başvuru no. 33985/96 ve 33986/96), 27 Eylül 1999 Kararı, para. 90-105, ikisi de şurada bulunabilir www.echr.coe.int.

¹⁹³ *Lustig Prean et al. v Birleşik Krallık*, paragraf 95.

¹⁹⁴ *Smith ve diğerleri V Birleşik Krallık*, paragraf 103.

¹⁹⁵ Sağlık çalışanları, uluslararası insan hakları yasasına sırtlarını dönmemelidir ve bu yasayı çiğneyici davranışlarda bulunmamalıdır. BM Keyfi Tutuklamalarla İlgilenen Çalışma Grubu’nun, Guantanamo Üssünde tutuluların durumu raporunda, BM Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı ile İlgilenen Özel Raportörü, BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Özel Raportör, BM Her Türü Dini Hoşgörüsüzlüğü Önlenmesi ile İlgilenen Özel Raportörü ve BM Herkesin Erişilebilecek En Yüksek Standartta Fiziksel Ve Ruhsal Sağlığa Hakkı ile İlgilenen Özel Raportörü, belirtiyorlar ki “sağlık çalışanları ayrıca sağlık hakları konusundaki uluslararası yasa ışığında sağlık hakları ile ilgili bazı sorumlulukları var.” Şöyle sonuçlanır: “Tıbbi Etikler konusundaki BM prensipleri her sağlık çalışanı için geçerlidir.” İnsan Hakları Komisyonu, 62. Oturum, E/CN.4.2006.120, 15 Şubat 2006, paras. 68 and 73.

¹⁹⁶ Cinsiyet değiştirme konusunda uzman bir psikiyatr olan Ayşe Kayhan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, Ekim 2003

¹⁹⁷ Can Yaman ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 1 Ekim 2003

Ancak, lezbiyen olduğunu açıkladığında okuldan atılan Esmey, psikiyatrin ona antidepresanlar verdiğini ve bunların “lezbiyen olmaktan beni kurtarabileceğini” söylediğini anlattı.¹⁹⁸

Deniz, 16 yaşında bir öğrenci olarak, gey olduğunu annesine nasıl anlattığını açıklıyor: “Ailem bir psikiyatır ile görüşmemde ısrar etti. Ve ben de çok istekliydim çünkü depresyondaydım. Ama sorunum ailem ve arkadaşarımla olan ilişkilerimdi, cinselliğim değil. Ankara Üniversitesi’ndeki bir doktor tarafından “teşhis” edildi:

Profesör benimle yalnız konuştu ve bana sorular sordu. Mastürbasyon yaparken kendimi başka bir erkekle düşünüp düşünmediğimi sordu. Eşcinselliği bir hastalık olarak gördüğünü apaçaktı. ... Sonra beni transseksüel olarak tanımladı! Ve sonra aniden odaya iki veya üç öğrencisini aldı. Ve onların önünde bana sorular sordu ve işte “cinsel bozukluğu olan biri” diye konuştu. Soruları hatırlamıyorum—gerçekten, çok olumsuz bir deneyimdi. Sonra annemi içeri çağırdı, onunla hormon tedavisi hakkında konuştu. Nihayet İzmir’de, kendi şehrimizde bir doktor bulduk. Bana profesörün eşcinselliği bir hastalık olarak tanımlamasında haklı olmadığını: uluslararası psikiyatrik tanımlamalarda hadiseye bu şekilde yaklaşılmadığını söyledi.¹⁹⁹

Mustafa bize yirmili yaşlarının başlarında bir adamın kendisine gaddar bir şekilde tecavüz ettiğini anlattı:

Başıma gelenlerden sonra bir psikologa gittim. Bana “Nasıl ilişkiye giriyorsun? Neden bu şekilde yapıyorsun?” gibi sorular sordu. Bana basit bir antidepresan yazdı ve hastalığımın çok derinlere indiğini söyledi. Benim ülkemde eşcinseller için düzgün bir psikolojik danışmanlık yok. Travestiler transseksüeller ve geyleler saldırıya uğradığında bir psikologa gidip duyarlı bir danışmanlık alamıyor.²⁰⁰

Ve ekledi, “Birçok psikiyatır bunun hakkında hiçbir şey bilmiyor.”

Onlara bir sorunla gidersen, sıkıntılarımıza, sıkıntı ekliyorlar.
Problemlerinden kurtulamıyorsun. Haplar alıyorsun, sinir yapıyorsun.

---

¹⁹⁸ Esmey ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 20 Ekim 2003. Konuştuğumuz lezbiyen ve biseksüel kadınların yarısından fazlası, aileleri tarafından psikolog veya psikiyatıra gönderildiklerini söylüyorlar. Esmey tarafından tanımlanan davranışlar bazı doktorlarda alenen görülmekte; diğerleri cinsel konularda daha açıklar.

¹⁹⁹ Deniz ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İzmir, 19 Ekim 2003.

²⁰⁰ Mustafa ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 20 Ekim 2003.

Psikologlar, geylelere nasıl davranacakları konusunda eğitim almalılar.
Yardım hattına, destek hattına, bir şeye ihtiyacımız var.

Psikiyatrik tedavi genelde genç insanların cinsel yönelimlerinin tedavi edilebilir veya iyileştirilebilir olduğu yönündeki yanlış algılamalar üzerine kurulu. Psikoterapinin bu amaçla kullanılması insan haklarına aykırıdır. Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), taraf devletlerin “çocukların her türlü fiziksel veya zihinsel şiddete karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitimsel bütün önlemleri alması” gerekliliğine hükmetmiştir.²⁰¹ Aynı antlaşmanın 24. maddesinin altında ise, genç insanların sağlık bakımı hakkına sahip oldukları, bu hakkın da Çocuk Hakları Komitesi’ne göre (ÇHS’ye uyma durumunu izler) aile ve diğerlerin destekleyici bir ortam sağlamasını içeriyor.²⁰²

C. “Kamu Ahlakı”: Örgütlenme Kısıtlamaları

Türkiye’de lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve travesti aktivizmi 10 seneden fazla bir süredir kamuya açık bir şekilde devam ediyor. Ama aktivist gruplar ancak 2000’den sonra mevcudiyetlerini resmi bir şekilde oluşturmaya başladılar. 2003 yılında Türkiye’de LGBTT haklarını savunmaya kendini adanmış hiçbir yasal dernek yoktu. Dernekler Kanunu’nda yapılan değişiklikler, kabul edilme şartlarını koylaştırırken, LGBTT gruplarının yasal statü kazanmasına da imkân tanıdı.²⁰³ Ama bu grupların—Lambda İstanbul ve Ankara, KAOS-GL, Pembe Hayat ve başkaları—görünürlüğü, devlet baskısına yol açmıştır. Bugün Türkiye genelindeki LGBTT grupları, var olma hakları, kendilerini ifade hakları ve yaşama hakları için mücadele ediyorlar.

1 Temmuz 2007’de, yerel LGBTT organizasyonları, İstanbul’da, “Birlikte yaşamı savunalım” sloganı altında, bir eşcinsel onur yürüyüşü organize ettiler. 1000’den fazla insan, İstanbul’un göbeğindeki İstiklal caddesinde yürüdüler. Türkiye’deki en büyük katılımlı eşcinsel onur yürüyüşüydü.²⁰⁴ Yürüyüş LGBTT haklarını savunanlara yeni bir can kattı. 33 yaşındaki Yeşim bize, “İlk kez bunun bir hareket olduğunu düşünmeye başladım—bundan evvel bizim küçük kurumlar olduğumuzu düşünürdüm.”²⁰⁵

²⁰¹ ÇHS, madde 19(1).

²⁰² Çocuk Hakları Komitesi, “Genel Yorum Madde 4, Çocuk Hakları Sözleşmesi kontekstinde Ergen Sağlığı ve Gelişimi “ 33. Oturum (2003, para 10—11, UN Compilation of General Comments and Recommendations adopted by Human Rights Treaty Bodies, HRI/GEN/1/Rev.7, May 12 2004, p. 324.

²⁰³ Dernekler Kanunu (2908 sayılı) şu adresten bakılabilir: <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=2&lid=7314&less=false> (25 Nisan 2008 tarihinde erişildi). Buna rağmen, şu manada bazı kısıtlamalar baki kaldı: 4. maddeye göre, sadece 18 yaşını geçmiş insanlar dernek kurabilirler. Bu, genç insanların LGBTT çocuklara destek sağlayacak kurum kurma olanaklarını sınırlandırıyor.

²⁰⁴ KAOS—GL Ankara’daki 1 Mayıs 2001 İşçi Bayramı gösterilerine, kendi bayrağı ve işareti ile katılmıştı. Bu bir LGBTT organizasyonunun halka açık bir forumda kendisini ilk kez yer bulması demektir. KAOS-GL’nin kurucularından Ali, olayı şöyle hatırlıyor, “İlk kez görünürdük. Pembe dövizlerimiz ve bayraklarımız vardı. Tüm sivil toplum örgütleri ve medya ve işçi sendikaları şoktaydı.” Ali ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 11 Kasım 2007.

²⁰⁵ Yeşim ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 11 Kasım 2007.

Yürüyüşten üç ay sonra, İstanbul'daki LGBTT organizasyonlarından biri olan Lambda İstanbul, var olma hakkını savunmak için mahkeme önüne çıktı. 18 Ekim 2007'de, temsilcileri asliye mahkemesine çıktılar.²⁰⁶

Sivil toplum kuruluşların (STK) denetlenmesinden sorumlu İstanbul İl Dernekler Müdürlüğü 2007'nin başlarında Lambda İstanbul'un kapatılmasını talep etti. Valilik, derneğe bir mektup göndererek, Lambda İstanbul'un ismindeki "lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel" kelimelerin "kanuna ve ahlaka aykırı" olarak, Türk Medeni Kanunu'nun 56. maddesini²⁰⁷ ve Anayasa'nın 41. maddesini²⁰⁸ ihlal ettiğini söyledi. Valilik ayrıca grubun ismi "Lambda", Türkçe bir isim olmadığı için, Dernekler Kanunu'nu ihlal ettiğini de iddia etti.

Temmuz 2007'de, yerel savcı şikâyeti reddetti. Valilik itiraz ederek davayı bir üst mahkemeye, Beyoğlu Sütluçe 5. Asliye mahkemesine taşıdı. Mahkeme bir duruşmayı aynı ayda, ikinciye ise Ekim 2007'de yaptı. Mahkeme uzmanların lezbiyen,gey, biseksüel,travesti ve transseksüel kelimelerinin ahlaka mugayir olduklarının tespitini yapacak uzmanların görüşünü almak için ertelendi.

Ekim 2007'de, İnsan Hakları İzleme Örgütü ile konuşan Vali Muammer Güler, Lambda İstanbul'un yasallığının geçerliliğini kabul ettiklerini fakat derneğin adı ve amacı konusunda cezai kovuşturma açtığını zira derneğin adının ve amacının yasayı ihlal ettiğini, söyledi. İddiayı açıklaması istendiğinde bize "Benden yasayı uygulamam bekleniyor, yasayı yorumlamam değil. Bağımsız yargı kararı verecektir, biz değil" dedi.²⁰⁹

Vali Güler daha sonra, ahlaki meselenin "sadece kanundan kaynaklandığını, uygulamada STK'ları etkilemediğini" söyledi ve "etkinliklerini kısıtlayan bir şey var mı?" dedi.²¹⁰ Aslında, var. Lambda İstanbul'un yasal durumu çözümlenene kadar, muğlak yasal durum siyasi etkilere (bazı üyeler görüşlerini belirtmekten veya devlet politikalarına karşı eleştirilerini çok açık belirtmekten korkuyorlar) ve ekonomik kısıtlamalara neden oluyor. Lambda İstanbul üyesi Cihan, resmi statülerinin olmaması hakkında "fon almamıza engel oluyor: elçilikler bundan dolayı bize para veremiyor; durum çözülene kadar bir banka hesabımız bile yok" diyor.²¹¹ Ayrıca bu durum kamusal alandaki çalışmalarını da etkiliyor. Bir diğer gey ve lezbiyen organizasyonu KAOS-GL'nin yöneticisi "Bir dernek olmanız

---

²⁰⁶ Lambda İstanbul avukatlar tarafından sunulan ekspertiz raporları gösteriyor ki "lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel" terimleri ahlakdışı kabul edilemez. Hakim görüşlerin doğruluklarını analiz etmek için bir uzman görevlendirdi.

²⁰⁷ Türk Medeni Kanunu'nun 56. Maddesi "Hukuka veya ahlâka aykırı amaçlarla dernek kurulamaz."

²⁰⁸ Türkiye Anayasası'nın 41. Maddesi "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. ... Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar."

²⁰⁹ Vali Muammer Güler ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 13 Kasım 2007.

²¹⁰ İbid.

²¹¹ Cihan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 15 Ekim 2003.

insanların size güvenmesini sağlıyor”²¹² diyor. Grubun karşılaştığı benzer bir deneyimden bahsediyor.

KAOS-GL ve Pembe Hayat, travesti ve transseksüel haklarını savunmak için kurulmuş bir dernek, Ankara’da benzer kapatılma riskleriyle karşılaştı. Ayrıca KAOS-GL dernek olarak kurulma aşamasında da sorunlarla karşılaştı. En başta 1999 yılında ticari bir firma olarak oluşturuldu. “Başka çaremiz yoktu çünkü KAOS-GL dergisini basıyorduk ve Ankara polisi gelip bir dergiyi ancak bir şirketin çıkarabileceğini söyledi.”²¹³

Daha sonra, Temmuz 2005’te, KAOS-GL İçişleri Bakanlığına sivil toplum örgütü olarak tanınmak için başvurdu. Bakanlık başlangıçta başvuruyu kabul etti, ama Ankara Vali vekili, Selahattin Ekremoğlu, örgütü kapatmak için dava açtı. 15 Eylül 2005 tarihli mektup ile, valilik açtığı davayı KAOS-GL ‘ye açıkladı:²¹⁴

Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği’nin dosyasında yapılan incelemede;

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 56. Maddesinde yer alan ‘Hukuka ve ahlaka aykırı dernek kurulamaz’ hükmü yer almaktadır. Adı geçen derneğin adında ve tüzüğünün amaç bölümünde yukarıda belirtilen kanuna aykırılık tespit edilmiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 56. Maddesini ihlalden, derneğin feshi için yetkili Asliye Hukuk Mahkemesi’nde dava açılması ve neticeden İçişleri Bakanlığı’na sunulmak üzere Valiliğimize bilgi verilmesini rica ederim.

Vali adına Vali Yardımcısı Selahattin Ekremoğlu...²¹⁵

12 Ekim 2005’te, Ankara savcısı Kürşat Kayral, valinin dilekçesini reddetti. Savcı, KAOS-GL’nin adındaki “gey” ve “lezbiyen” kelimelerin hem günlük yaşamda kullanıldığını hem de bilimsel araştırmalar da kullanıldığını ve eşcinselliğin ahlaksızlık olmadığını açık olduğunu açıkladı.²¹⁶ Karar, Lambda İstanbul’a karşı açılan aynı yasal dayanaklı (Medeni

²¹² Oya Aydın ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, KAOS-GL,Ankara, 8 Kasım 2007.

²¹³ Umut Güner ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, KAOS-GL,Ankara, 11 Ekim 2003.

²¹⁴ <http://news.kaosgl.com/item/2005/9/19/establishing-a-gay-and-lesbian-organization-is-against-the-laws-and-ethical-rules-according-to-the-turkish-government> adresinde mevcuttur (28 Ocak 2008 tarihinde erişilmiştir).

²¹⁵ Mektup Kaos-GL’nin internet sitesinde yayınlandı. <http://news.kaosgl.com/item/2005/9/19/establishing-a-gay-and-lesbian-organization-is-against-the-laws-and-ethical-rules-according-to-the-turkish-government> (25 Nisan 2008’de erişildi).

²¹⁶ Emine Kart, “Turkey’s gays will host global meeting against homophobia,” (Türkiye geyleri homofobi karşıtı küresel bir buluşmaya ev sahipliği yapıyor) *Turkish Daily News*, 5 Mart 2006, www.turkishdailynews.com/tr/article.php?newsid=37227 (21 Nisan 2008’de erişildi); “Turkish Gay Group Survives Shutdown Attempt,” [translate title] *San Francisco Bay Times*,

Kanun'un 56. Maddesine ve Anayasa'nın 41. Maddesine) benzer davalar için de emsal teşkil edebilir.

Pembe Hayat kayıtlı, yasal bir dernektir, ve kendi tüzel kimliğini TCK'nin 59. Maddesine göre alır. Pembe Hayat'ın avukatlarından biri olan Senem Temmuz 2006'da valiliğe [dernek olmak için] başvurdıklarını söylüyor. "Onlar [Valilik] Ekim 2006'da, savcılığa derneğin 'ahlaka ve ailevi yapıya' uygunsuz olduğu gerekçesi ile bir dosya sundular; neden uygunsuz olduğunu belirtmediler."²¹⁷ Aralık 2006'da savcı kovuşturmayı durdurdu. Buna rağmen, beş ay sonra, Mayıs 2007'de, valilik Pembe Hayat hakkında yeni bir idari prosedür başlattı. Bu sefer dernek, kanunda belirtilen sürede ilk genel kurul toplantılarını yapmamak ile suçlandı.²¹⁸ "Genel kurul toplantımızı yapmıştık ve valilik bir sorun olmadığını belirten resmi evrakı bize göndermişti" diye açıklıyor Pembe Hayat'ın avukatlarından biri olan Hakan, "Ceza için hiçbir yasal dayanak yoktu." Avukat Senem, sonunda "500 YTL [381USD) ceza kesildi" diyor. Soruşturma bittiğinde hakim bana gelip "Eğer imkânım olsaydı size bir milyon Türk Lirası ceza keserdim; yüzündeki kinin şeklini görebilirdiniz."²¹⁹

2001 yılında kurulan bir feminist dernek olan Amargi Kadın Akademisi, karşılaşacakları tacizden korkarak, dernek olarak kayıt olmama kararı aldılar. Bir sosyolog ve Amargi Dergisi'nin editörü olan Pınar Selek'e göre "Bir kooperatif olarak kayıt olduk. Böyle olunca Dernekler Kanunu'nun kapsamına girmiyorsunuz. O yasanın altında kayıt olmadık, çünkü dernek olduğunuzda valilik kontrol ediyor ve her şeyi denetliyor."²²⁰

Dernekler Kanunu'nun hükümleri LGBTT derneklerinin oluşmasına hiçbir engel teşkil etmiyor. Fakat İstanbul ve Ankara'daki devlet yetkilileri, onlara göre ahlaksızlığın siyasi hayat ve topluma bulaşmasını engellemek için, yasanın görünüşte masum hükümlerini, kullanmaya hazır. Bilgi Üniversitesinde hukuk profesörü olan, İdil Işıl Gül, "Otoriteler daha fazla insanın [alenen] 'cinsel kimliklerini açıkladığını' görüyorlar, ve daha fazla tepkiye yol açıyor. Şimdi bu gruplaryasal tanınma arayan, yasal dernekler oldukları için, tepki de yasal oluyor [yani otoriteler bu derneklere mevcut yasal normları kullanarak saldırıyorlar]. Devletin organları meseleyi yasal zemine taşıyor ve yasal yoldan tepki gösteriyor."²²¹

---

www.sfbaytimes.com/index.php?article_id=4228&sec=article (23 Mart 2008'de erişildi); "Turkish Court Not to Hear Case to Close down Gay Group," [translate title] *UK Gay News*, 12 Ekim 2005, <http://www.ukgaynews.org.uk/Archive/2005oct/1202.htm> (8 Aralık 2007'de erişildi); "Request to ban Turkish gay rights group rejected," [translate title] *Advocate.com*, October 13 2005, http://www.advocate.com/news_detail_ektid21550.asp (8 Aralık 2007'de erişildi).

²¹⁷ Hakan ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Pembe Hayat, Ankara, 4 Kasım 2007.

²¹⁸ Dernekler Kanunu'nun 14. Maddesi belirtir ki "Dernekler, tüzüklerinin gazetede yayımlandığı günü izleyen altı ay içinde ilk genel kurul toplantılarını yapmak ve organlarını oluşturmak zorundadırlar. Bu zorunluluğa uyulmaması halinde, mahallin en büyük mülki amiri derneklerin kendiliğinden dağılmış sayılmasına karar verir."

²¹⁹ Senem ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, Ankara, 4 Kasım 2007.

²²⁰ Pınar ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 26 Ekim 2007.

²²¹ Profesör İdil Işıl Ödül ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, İstanbul, 25 Ekim 2007.

Bazı vakalarda, polis aktif olarak LGBTT aktivistlerini işlerinde rahatsız etti. 2001’de Ankara polisinin *Balyoz* timi üyeleri, KAOS-GL derneğine imalı bir ziyarette bulundular: “Özel bir takım olduklarını söylediler. ‘*Balyoz* musunuz?’ diye sorduk. Çünkü herkes onları duymuştu. Ve onlar da ‘Evet’ dediler”:

Beş kişi vardılar. Sivil kıyafetliydi ve bize polis kimliklerini gösterdiler, ama herhangi bir arama emrini göstermediler. Bize burada ne döndüğünü öğrenmek istediklerini söylediler. KAOS daha görünür olmaya başlıyordu; herhalde buranın travestiler için bir yer olduğunu, belki bir genel ev olduğunu düşünüyorlardı. Sokaklarda travestileri tutuklayan tipik *Balyoz* eşkıyalarından değildiler. Etrafa bir yarım saat bakındılar, kütüphaneyi kontrol ettiler. Önlerinde durup “Evet geyiz, ne olmuş?” diyen insanları gördüklerine apaçık bir şekilde şaşırdılar. Onlar daha çok inkâr bekliyorlardı ve buna tepki vermeye hazırdılar. Sözleri değil ama davranışları şunu ifade ediyordu: “Aa, travesti olduğunuzu düşünmüştük. Ama normal insan gibi görünüyorsunuz.”²²²

2002’de daha sert bir olay yaşandı. “Polis KAOS’a baskın düzenledi. Bir gey bıçaklanmıştı.”

Burada bıçaklanmamıştı ama KAOS’a zaman zaman gelirdi. Bir toplantının ortasındaydık, kapıyı çaldılar ve sonra kendilerini içeriye attılar. Bıçaklanan kurbanı yanlarında getirdiler ve bağırmağa başladılar —odanın ortasında: “Bu ne? Nasıl bir yer burası? İbne misiniz? Burada ne yapıyorsunuz?”

Üyeler, grubun KAOS-GL ‘yi çıkardıklarını açıkladıklarında, “Polis bize ‘Niye bu tarz bir dergiyi çıkartıyorsunuz?’ diye sordu.” Polis sonunda gitmişti, ama geri dönecekleri hususunda tehdit etti—ve sonra, grup hakkında daha fazla bilgi için telefon etti. “Avukatımız, onları aramak ve dava açmakla tehdit etmek durumunda kaldı. Çünkü yasal prosedürün dışında hareket ediyorlardı.”²²³

Çok yakın bir tarihte, 7 Nisan 2008 günü, sayıları 12-15 arasında olan sivil giyimli görevliler Lambda İstanbul Kültür Merkezi’ne gelip, yanlarında ayrıca Dernekler Masası’ndan bir memur olmak üzere, kendilerini Mali Polis ve Ahlak Polisi olarak tanıttılar. Polisler bir arama emri göstermişlerdi. Ancak Lambda İstanbul üyeleri, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne arama emrini ayrıntılı bir şekilde okumalarına izin verilmediğini bildirdi. Memurlar merkeze yapılan baskının nedeni ile ilgili yanıt vermeyi de reddetti.

²²² Umut Güner ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, KAOS—GL, Ankara, 12 Ekim 2007.

²²³ Ibid.

Ardından, Lambda'nın avukatı arama emrinin Ceza Kanunu'nun "fuhşa teşvik etmeyi, bunun yolunu kolaylaştırmayı ya da fuhuş için aracılık etmeyi veya yer temin etmeyi" suç sayan 227. maddesine göre çıkarıldığını öğrendi.²²⁴ Beyoğlu Savcısı Serdar Gür, Beyoğlu İkinci Sulh Ceza Mahkemesi'nden arama emri talep etmiş ve almıştı. Ayrıca avukattan alınan bilgiye göre, merkez Mart ayının başından beri izlenmişti.

Derneğin avukatı, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, memurların Lambda İstanbul'a ait karar defteri, üye defteri, demirbaş defteri, makbuz koçanı ve faturalarına da el koyduğunu bildirdi. Memurlar kanunun gerektirdiği gibi el konulan kalemlerin listesini çıkarmadılar mecburiyetlerini yerine getirmediler.

Açılan davalara ve polis baskınları sayesinde, yoruma açık olan "toplumsal ahlak" ibaresini Türkiye'deki LGBTT insan hakları savunucularının karşısına çıkan en büyük engellerden biri haline gelmiş durumda.

Her ne kadar Lambda İstanbul, KAOS-GL ve Pembe Hayat tüzüklerinde, uluslararası insan hakları antlaşmaları ile garantiye alınmış hakları korumaya çalıştıklarını açıkça belirtse de, Anayasa'nın aileyi korumaya yönelik 41. Maddesindeki, ve Dernekler Yasası'nın 54. Maddesindeki yoruma açık söylemler, Türk yetkililerin zarar görebilecek halkı ve onun değerlerini korumak adına, daimi olarak derneklerin aktivitelerini baltalamasına izin veriyor.

Bu tür davranışlar Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ni (ICCPR)²²⁵ ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (ECHR)²²⁶ ihlal etmektedir. Bu sözleşmeler ile, devletler derneklerin özgürlüklerini ancak ulusal güvenliği veya kamu düzenini veya kamu sağlığını veya ahlakını korumak adına sağlam zeminler dahilinde ve belli haller dahilinde kısıtlayabilirler. Devletlere neyin "gerekli" olduğunun tayini konusunda bir "takdir sınırı" verilmiştir, ama "demokratik toplumdaki gerekliliklerin" takdir sınırı oldukça dardır. Buna

---

²²⁴ Madde 227'nin tam metni şu şekildedir: "(1) Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.(2) Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçiminin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır.(3) Fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların ülke dışına çıkmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre cezaya hükümlenir.(4) Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır.(5) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlât edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.(6) Bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.(7) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükümlenir.(8) Fuhşa sürüklenen kişi, tedavi veya terapiye tabi tutulur.

²²⁵ Madde 19(2) "Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir." Madde 22(1) "Herkesin, kendi çıkarlarını korumak için sendikalar kurmak ya da bunlara girmek hakkı da dahil olmak üzere, başkalarıyla bir araya gelip dernek kurma hakkı vardır."

²²⁶ İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 213 BM TS 222, yürürlüğe giriş: 3 Eylül,1953. Protokoller Numara: 3, 5, 8 ve 11 yürürlüğe giriş 21 Eylül 1970, 20 Aralık 1971, 1 Ocak 1990, ve 1 Kasım 1998. Sırasıyla.

ilaveten, bu konudaki yorumlar, tolerans ve çoğulculuğun demokrasinin temel unsuru olduğunu da göz önüne almalıdır. Ve demokrasi, çoğunluğun görüşlerinin haklı olduğu anlamına gelmemektedir. Ayrıca sınırlamaların güdülen yasal amaca uygun ve orantılı olması anlamına da gelir.

AİHM'in 11. Maddesi "başkaları ile dernek kurma hakkını, barışçıl toplantı yapma hakkını" tahsis eder. Kısıtlamalar ancak bu hakların ulusal güvenliği veya kamu güvenliğini, düzensizliğin veya suçun önlenmesini, veya kamu sağlığını veya ahlakını korumak adına yapılabilir. ICCPR'nin 22. Maddesi dernek kurma özgürlüğünün ancak tanımlanan hallerde kısıtlanmasına izin vermiştir: bu haller de "kanunla önceden tanımlanmış, ve demokratik toplumun gereklilikleri" dahilinde ve "ulusal güvenlik veya kamu güvenliği, kamu düzenini veya kamu sağlığını ve ahlakını korumak veya hakları ve diğerlerinin özgürlüklerini korumak" içindir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından toplanan bilgiler, Türk yasalarındaki muğlak toplum ahlaki koşullarının varlığının, nasıl bir şekilde insan hakları savunucularının önüne engel olarak sürüldüğünü göstermiştir. Henüz kayıt olmamış organizasyonlar, ve henüz oluşmakta ve istenmeyen konuları gündeme getirmeye çalışan hareketler, gelecekte benzer sorunlarla karşılaşp devletin bu yaklaşımı tarafından caydırılabilir.. Bu tarz kurumlara başvuran korunma ve destek ihtiyacı olan insanlar, ve özellikle genç erkekler ve kızlar, bunun sonucunda zarar görebilir. Örneğin, olası polis baskısı nedeniyle, dernekler çocukları katılımcı olmaktan uzak tutmaktadırlar.²²⁷

D. "Müstehcenlik" ve Cinselliğin Özgürce Tartışılması: İfade Özgürlüğü Sınırlamaları

Otoritelerin LGBTT derneklerine uyguladıkları tacizler, aynı zamanda bu grupların kendilerini özgürce ifade etme haklarının ihlalidir. Polisin uygulamaları, en basit anlamıyla resmi Türk sansür alışkanlığının daha da yerleşmesidir. Anayasa, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu ve Basın Kanununda bulunan hükümler, devlet otoritelerinin kamu düzeni veya kamu ahlakı adına yayınların dağıtımını hiçbir mahkeme emri olmaksızın durdurmasına fırsat veriyor.,²²⁸ İdari yetkililer, hakimi 24 saat içinde bilgilendirmek zorundadır ve hakim orijinal zapttan sonraki 48 saat içinde kararın onayı

²²⁷ 2001 yılında, Çocuk Haklarını Koruma Komitesi 18 yaşının altındaki çocukların, Türkiye'de organizasyonlara katılmadıkları konusundaki endişelerini dile getirdi. Türk Hükümetinin çocukların "derneklere özgürce katılmalarını ve dernekleri oluşturma haklarını" sağlama almasını rica etti. Bakınız: Çocuk Haklarını Koruma Komitesi, "Çocuk Haklarını Koruma Komitesinin Bağlayıcı Gözlemleri: Türkiye" CRC/C/15 Add. 152. 9 Temmuz 2001 <http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/~CRC.C.15.Add.152.En?Opendocument>, paras. 37—38 (27 Nisan 2008 tarihinde erişildi).

²²⁸ Türk Anayasası'nın 28.6 maddesi "Sürelili veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlakın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı mercii emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç 24 saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararın en geç 48 saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır." Basın Kanunu'nun 25. maddesi "Soruşturma için sübut vasıtası olarak her türlü basılmış eserini en fazla üç adedine Cumhuriyet savcısı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kolluk el koyabilir." Basın Kanunu (5187 sayılı yasa), 9 Haziran 2004 de onandı.

temin edilmelidir. Aynı zamanda Ceza Kanunu içindeki özel maddeler, ifade özgürlüğünü sınırlandırmak için kullanılmaktadır.

24 Temmuz 2006'da, Ankara polisi KAOS-GL Dergisi'nin 375 adedine dağıtımdan evvel el koydu. KAOS-GL'nin yöneticisi ve derginin editörü olan Umut Güner'i, TCK'nin 226(2) ve 11(2). Maddeleri uyarınca suçladılar.²²⁹ “Ceza kanununda müstehcenlik hakkında bir madde var” diyor KAOS-GL'nin savunma avukatı olan Oya Aydın. “Ne zaman LGBTT ile ilgili bir olay olsa, devamlı bu maddenin altına koyuyorlar. Bu madde müstehcen materyal basamayacağınızı söylüyor. Ama müstehcen nedir tanımlanmıyor.”²³⁰

İlgili dergi sayısı, eşcinsellikle pornografi arasında bir bağlantıya odaklanmış. Taner Ceylan tarafından hazırlanan, “Dokunmadan Aşk” adındaki makale ve beraberindeki erkek çıplaklığını gösteren fotoğraflar polisin ilgisini çekmiş.²³¹ “Türkiye’de gazeteler, heteroseksüelleri çıplak göstermek konusunda hiçbir sorunla karşılaşmıyorlar. Ama KAOS-GL dergisinde gösterince sorunla karşılaşılıyor, bu yüzden ayrımcılık olduğunu iddia ediyoruz. Ayrıca belirtiyoruz ki bu pornografi değil. Bunu hakime anlattık.”²³²

28 Şubat,2007’de, Güner, mahkemenin, polis dergiyi dağıtılmadan ele geçirdiği için hiçbir suç işlenmediği kararı ile beraat etti.²³³ Mahkeme dosyası, “müstehcenliğin” tanımlanması konusunda hiçbir çabaya girilmediğini veya pornografi ile pornografinin kritiği arasındaki ayrım hakkında hiçbir tartışmaya girilmediğini göstermektedir. İfade özgürlüğü konusuna ise hiç değinilmemiştir.²³⁴

“Kamu ahlakı” ile müstehcenliğin tanımlanmasındaki muğlaklık, cinselliği özgürce tartışmayı hedefleyen organizasyonlara karşı kullanılmaktadır. Otoriteler tarafından ifade

---

²²⁹ 226(2). madde şunu öngörür “Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlamasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”

²³⁰ Oya Aydın ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, KAOS-GL, 1 Kasım 2007.

²³¹ Taner Ceylan, “Dokunmadan Aşk” KAOS-GL dergisinde, Yaz 2006, sayfa 14-15. Makale sanatçının ilişki içindeyken gösteren iki portresini içermekte. Bu resimler daha evvelinde İstanbul’da Karşı Sanat Galerisi’nde “Sadece Aileler” adlı bir sergide 2003 yılında sergilendi.

²³² Oya Aydın ile İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşmesi, KAOS-GL, 1 Kasım 2007.

²³³ Mahkeme Kayıt Dosyası No. 20006/580; Dava Tarihi 28/02/2007; Oturum No. 2; Hakim: Mehmet Nuri Öztürk 24379; Cumhuriyet Savcısı: Yücel İldeniz 19205; Mübaşir: Murat Savaşçı 96494.

²³⁴İbid. Yine de, ifade ve görüş özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesinde görevli Özel Raportör 1997’de Türkiye ziyaretinde, ifade özgürlüğünü tamamen garantiye almak için “politika uygulamaları, fikir ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan her türlü yargı için motivasyonu mahkemelere daha açık bir şekilde anlatmayı ve bu tip yargıların direkt olarak devlet tarafından fikir ve ifade özgürlüğünü korunması gerekliliğini [benimsenmesini] tavsiye etti. Böyle bir motivasyon; ifade edilen fikirdeki niyetin, amacın ve etkinin mutlak şekilde göz önünde bulundurulmasını da içermelidir. Mahkeme tarafından kabul edilen sınırlamaların nedeninin, amacının, etkisinin ve orantısının belirtilmiş ehemmiyetini, buna ilaveten içermelidir. Özel Raportör Abid Hussain tarafından yazılmış “Türkiye Görevi; İfade ve fikir özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi” raporu, İnsan Hakları Komisyonu’na 11 Şubat 1997’de sunulmuştur. 1996/53 sayılı karar, E/CN.4/1997/31/Add.1, <http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/TestFrame/17656039a505a24780256671004a98ad?OpenDocument> (28 Mart 2008’de erişildi), para. 58. Benzer şekilde bu Raportör, “marjinal ve savunmasız grupların” medyaya erişimine “bilgi verme hakkını tamamen uygulayabilmeleri” için izin vermenin önemini vurguladı ve “içerikte çeşitlilik desteklenmesi gereken ve istenilen bir hedeftir” dedi. İnsan Hakları Konseyi, İfade ve Görüş Özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesinde Görevli Özel Raportörü, Ambeyi Ligabo, A/HRC/7/14, 28 Şubat 2008 paragraflar. 27 ve 28.

özgürlüğü uygulamalarına karşı yapılan yasal müdahaleler, uluslararası insan hakları standartları ışığında yapılmalıdır.²³⁵

Bu düşünce ICCPR'deki *Kısıtlayıcı ve Azaltıcı hükümler üzerine Siracusa Prensipleri*'nde, "toplum sağlığı ve ahlaki" gibi kavramlara dikkat çekilerek, tekrarlanmıştır. Prensiplere göre, "kamu ahlakına atıf yapan bir devlet, belirli bir takdir alanına sahip olmasına rağmen, ilgili sınırlamanın toplumun temel değerlerine saygının korunması için gerçekten gerekli olduğunu göstermek zorundadır;" Prensipler'de ayrıca şöyle deniyor: "Devletlere bırakılan takdir payı, Sözleşmede tarif edilen ayrımcılık yapmama kuralı için geçerli değildir."²³⁶

Demokrasi özgür ifade anlamına gelir. İfade özgürlüğü, kabul edilen tarzlar dışındaki, ifadenin dışlanan ve istenmeyen tarzları için de geçerli; devletin veya toplumun normları sorgulayan resimler ve düşünceler—cinsel ve cinsiyete dair konuları ele alanlar dahil—özel bir korumayı hak etmektedir. Türkiye'nin demokratik özgürlüğe doğru ilerlemesi, sansüre son vermesine ve düşünceler üzerindeki baskıyı kaldırmasına bağlıdır.

---

²³⁵ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi ve ICCPR'nin 19. maddesi esas olarak herkesin ifade özgürlüğünü koruma altına almayı hedefler. Bazı sınırlar da koyarlar ancak bu sınırlar titizlik olarak yorumlanmalıdır. "Bu sınırlamalar hukuk tarafından sağlanmalıdır, bu maddeler sadece A ve B alt paragraflarında belirtilen amaçlara uygun olarak yürürlüğe konmalı ve bu amaçlardan biri dâhilinde "devlet tarafı" için gerekli olduğunun doğruluğu kanıtlanmalıdır. Genel yorum 10, para. 4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve İnsan Hakları Komitesi sınırlamaların kanuni, hukuki yarar güden ve demokratik toplum gerekliliklerine uygun olması gerektiğini belirtmiştir. *Observer ve Guardian'ın Birleşik Krallık'a karşı* davasında, mahkeme, "şekli faydanın" (ivedi sosyal yarar) varlığına vurgu yapmıştır. "Baskın sosyal ihtiyaçların" ne olduğu ne dava ne de savunma aşamasında, devlet tarafından açıkça belirtilmiştir. *Observer and Guardian v. the United Kingdom* (Başvuru no. 13585/88), Mahkeme 26 Kasım 1991, www.echr.coe.int da bulunabilir. Bu arada ICCPR'nin ünlü yorumcusu Manfred Nowak, "Hiç şüphe yok ki, her türlü belirlenebilir sübjektif görüş ve fikir, tarafsız bilgi ve haber ve reklam, sanat yapıtı, ne kadar ciddi de olsa politik yorum, pornografi, vb Madde 19(2) tarafından korunur. Bu maddenin konusu 3. Maddede belirtilen müsaade edilebilir limitlerdir. Böylelikle, sakıncalı içeriğin-muzır neşriyat, pornografi veya kutsal değerler gibi, elden çıkarılması imkansızdır." Manfred Nowak, CCPR yorumu (Kehl: N.P Engel 1993), pp. 358 ve 341.

²³⁶ Siracusa Prensipler 27—28. Bu prensipler 1984 yılında 31 ülkenin uzmanlarının katıldığı bir panel ile Siracusa (Sicilya) da ICCPR'daki sınırlamalarla ilgili maddelerini yorumlamak üzere oluşturulmuştur. Bunlar uluslararası hukukun bir parçası olmasalar da, terimlerin anlamları konusunda önemli ve yetkili bir rehber oluşturuyor. "Uluslararası Sivil ve Politik Haklar Antlaşması Azaltıcı ve Sınırlayıcı Hükümler üzerine" Human Rights Quarterly, vol. 7, no. 1, Şubat 1985.

VII. Belirli Tavsiyeler

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne

Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine yönelik şiddet ve ayrımcılığı bitirin.

- Yaşamın tüm alanlarındaki cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine yönelik eşitsiz muameleye karşı belirli korumalar getiren kapsamlı bir ayrımcılık karşıtı yasayı hayata geçirin.
- Anayasada cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine yönelik ayrımcılığı yasaklayan değişiklikler yapın.
- Bu inisiyatif ve reformların geliştirilmesi ve tartışılmasında sivil toplumun, özellikle de LGBTT derneklerinin katılımını temin edin.
- Bütün insanların ayrımcılığa uğramadan hukukla belirlenmiş bütün haklara sahip olmasını garantilemek için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 12 nolu Protokolünü imzalayın.

İnsanların cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğini temel alarak taciz etmek, tutuklamak ya da cezalandırmakta sık kullanılan "ablaksızlık" "teşhircilik" ve "toplum ablakına karşı suçlar" gibi belirsiz ve geniş kapsamlı yasaları kaldırın.

- Kabahatler Kanunu'nu belirsizlikleriyle önyargılı ve ayrımcı uygulamalara davet çıkaran bölüm ve maddelerini eleyecek bir bakışla yeniden gözden geçirin.
- Belirsiz içeriği elemek ve kullanılmaları eğer şartsa "toplum ahlakı" ve "müstehcenlik" gibi terimlere kesin tanımlar getirmek için diğer kanunları da yeniden gözden geçirin.
- Cinsellik ve cinsiyetle ilgili konularda fikir sahibi olma ve fikir belirtme özgürlük ve haklarının korunmasını garantileyecek siyasi tedbirleri alın.

Askerlik yasasını cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelinde askere almamayı kaldırarak şekilde değiştirin.

- Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği'ni cinsel yönelimi Hastalık ve Özürlüler listesinden çıkarılacak şekilde değiştirerek eşcinsellerin orduda hizmet etmesi yasasını kaldırın.
- Eğer zorunlu askerlik gerekli sayılıyorsa vicdani ret hakkının tanınmasını sağlayın.
- Eşcinsel ilişki muayenesi adına yapılan bütün aşağılayıcı tıbbi muayenelere son verin. Bir kişi eşcinsel olduğunu belirttikten sonra sorgulamayı bitirin.
- Eşcinsel ilişki muayene için askeri hastanelerde uzun süre tutmayı yasaklayın.
- Silahlı kuvvetlerde cinsel yönelime yönelik zorbalık ve tacizi tespit edip sona erdirmek için harekete geçin.

*Her bireyin kendi tanımladığı toplumsal cinsiyet kimliğine Yogyakarta Prensipleri'nde belirlendiği şekilde (uluslararası insan hakları hukukunun cinsel yönelim ve cinsel kimliğe nasıl uygulandığının yetkin ve geçerli bir yorumu) tam saygı ve hukuki tanımayı garantileyin.*²³⁷

- Her bireyin kendi tanımladığı toplumsal cinsiyet kimliğine tam saygı göstermek ve bunu hukuken tanımak için gerekli tüm yasamaya ve idareye ilişkin ve diğer tüm önlemleri alın.
- Devletin verdiği cinsiyet belirtilen tüm kimlik belgelerinde (nüfus cüzdanı, pasaport, seçmen kayıtları ve diğer belgeler dahil) bireyin kendi tanımladığı toplumsal cinsiyet kimliğinin—ameliyat ya da başka tıbbi müdahalelerin uygulanıp uygulanmadığına bakılmadan— yansıtılması için gerekli, yasamaya ve idareye ilişkin ve diğer tüm önlemleri alın.
- Bu prosedürlerin ilgili kişinin mahremiyetine ve onuruna saygı göstermesini, adil, etkin ve ayrımcılık karşıtı olmasını garantileyin.
- İnsanların cinsiyetlerine göre tanımlanmasının ya da ayrı gösterilmesinin hukuken şart olduğu durumların hepsinde kimlik belgelerindeki değişikliklerin tanınmasını garantileyin.
- Cinsiyet geçişi aşaması ya da cinsiyet düzeltme deneyiminden geçen her bireye sosyal destek sağlayacak hedefli belirli programlar üstlenin.
- Bu işlemlerin yetkin, adil ve ayrımcılık karşıtı ve söz konusu bireyin onuruyla mahremiyetine saygılı olmasını garantileyin.

Seks işçiliğiyle ilgili yasa ve düzenlemelerin adil olmaları cinsel yönelim ya da kimlik temelinde ayrımcılık yapmamaları ve seks endüstrisindeki tüm bireylerin haklarını kapsamlı bir biçimde korumalarını garantilemek için inceleyin

- Genel Kadınlar Ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler Ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nü pembe nüfus cüzdanı olmayan travesti ve transseksüellerin de seks işçiliği yapma imkanını da kapsayacak şekilde gözden geçirin.
- Tüm travesti ve transseksüellerin seks işçiliğine kanunen izin verilen yerlere erişiminin olmasını ve güvenle çalışabilmelerini garantileyin.
- Seks endüstrisinde çalışan tüm bireylerin polis ya da başka bireyler ve gruplar tarafından suistimal edilmekten ve sömürülmekten korunmalarını garantileyin.

---

²³⁷ Yogyakarta Prensipleri 2007 yılında yayınlanmıştır ve cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği ve ayrımcılık karşıtlığı ile ilgili tüm uluslararası korumaları bir araya toplar. Uluslararası hukuk uzmanlarının oluşturduğu bir grup tarafından oy birliğiyle bir araya getirilen 29 prensipten oluşur ve hükümetlere, bölgesel hükümetler arası kurumlara, sivil topluma ve Birleşmiş Milletler'e tavsiyeler içerir. Üçüncü prensip "Her bireyin kendini tanımladığı cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğinin kişiliğinin bir parçası olduğu ve otonomisinin, itibarının ve özgürlüğünün en temel parçalarından biri olduğunun kanun önünde tanınması hakkını belirtir. Hiç kimse kendi toplumsal cinsiyet kimliğinin kabulü için cinsiyet değiştirme ameliyatı, sterilizasyon ya da hormon tedavisi de dahil olmak üzere tıbbi müdahaleye zorlanamaz. Şu adresten tamamı okunabilir: http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm (21 Nisan 2008'de erişilmiştir).

Avrupa Birliği'nin "İstihdam ve meslek edinmede eşit muamele için genel bir çerçeve kuran" 200/78/ED numaralı yönergesine riayet edin.

- Yönergeyi açıkça onaylayın ve tüm toplumsal kuruluşlara yayın.
- Devlet görevine başvuran erkeklerde askerlik yapmış olma zorunluluğunu kaldırın.
- Travesti ve transseksüellerle işbirliği yaparak travesti/transseksüellerin seks endüstrisi dışında istihdam imkanlarına kavuşacakları programlar geliştirin.
- İş yerlerinde cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılığa maruz kalan vatandaşlar için bu uygulamalara karşı yeterli tedbirler ve telafileri garantileyin.
- Yönerge'nin tüm öğeleriyle Türk Hukuku'nun bir parçası olabilmesi için gereken yasa değişikliklerini yapın. Bu değişikliklerin, şunları içermesi gerekir: şikayetçinin, ayrımcılık temelli tacize uğradığında, bunu kanıtlama zorunluluğunu kaldırın, ayrımcılığa karşı caydırıcı önlemleri tesis edin ve ayrımcılığa uğramış bireylere yardım etmek için bağımsız bir organ kurun.

Adalet sistemi içinde çalışan tüm görevliler, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği konuları da dahil olmak üzere, ayrımcılık karşıtlığı ve insan hakları ilkeleri konusunda eğitin.

- Bu eğitim programlarını, aralarında lezbiyen, gey, biseksüel, travesti, transseksüel ve seks işçilerinin de olduğu sivil toplum örgütleriyle birlikte geliştirin.

Şiddet ve tecavüz suçlarını, kurbanın cinsiyetine, cinsel yönelimine veya toplumsal cinsiyet kimliğine bakmaksızın gerektiği şekilde araştırın.

- İçişleri Bakanı'nın polis ve jandarmaya bir talimat verip bu kurumların lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüellere karşı uygulanan şiddetle ilgili tüm şikayetleri kaydedip soruşturmasını sağlayın.
- Ülke çapındaki polis karakollarında bu talimata uyulup uyulmadığı hakkında takip yapın ve raporlayın.
- Adalet sisteminde çalışan görevlilerin etnik köken, dil ve din ayrımcılığının hedefi olan vatandaşların yanısıra gibi lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüellere karşı işlenen suçlar konusundaki cinsiyet ve yönelime göre ayrılmış verileri hazırlayıp yayınlamasını sağlayın.

Aile içi şiddet konusunda Ailenin Korunması Kanunu'nda yer alan koruma kararlarının ayrımsız bir şekilde tüm aile bireyleri ve aynı cinsten çiftlerin partnerleri tarafından yararlanabilir olmasını sağlayın. Aile içi şiddet kurbanlarına verilen hizmetlerin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği meselelerine karşı duyarlı olduğundan ve ayrımcı olmadığını garantileyin.

- CEDAW'ın (Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) Türkiye üzerine 2005'te hazırladığı rapordaki tavsiyelere uyun ve cinsiyet esaslı istatistik ve verileri çıkarın. Bu veri ve istatistikler, yargılanan ya da hapisteki kadın

ve kızları, insan ticareti kurbanlarını ve Kürt kadınları ile şiddete maruz kalmış kadınları da [vurgulanıyor] içermeli.

- Devlet veya belediyeler tarafından işletilen sığınma evlerinin de dahil olduğu toplum kökenli hizmetlerle ilgili bir talimat yayınlayın ve hizmetlerin cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet ayrımcılığı gözetmeden tüm kadın ve kızlara sağlanacağını garanti edin.

Tüm lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel derneklerinin toplanma, örgütlenme, yasal statü kazanma, bilgi paylaşma ve yaymaya izni olmasını sağlayın.

- Dernekler kanunundaki “kamu ahlakı” yorumlarını gözden geçirin ve böylece insan haklarının savunulması için yapılan tüm etkinliklerin korunmasını sağlayın.
- 18 yaşın altındaki çocukların bu derneklere erişiminin olmasını ve kendi örgütlenmelerini kurabilmelerini sağlayın.

Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel dernekleriyle insan hakları savunucuları olarak yaptıkları çalışmalara etkili bir destek verebilmek amacıyla yapıcı bir diyalog içine girin.

- “Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların (Organların), Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirge” (İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi) konusunda eğitimler verin. Bu eğitimleri devlet memurlarının özellikle cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği konusunda insan hakları savunucu olarak çalışan aktivistlerin çalışmalarına dikkat çekin.
- Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel derneklerinin insan hakları ile ilgili girişimlerde yer almasını ve bu konularda kendileriyle bilgi alışverişinde bulunulmasını sağlayın.

Türkiye’deki Sağlık Sektörü Profesyonellerine

Eşcinselliğin zihinsel veya fiziksel bir patoloji olduğu fikrini reddedin.

- Özgürlüğünden yoksun bırakılan insanları tedavi ederken, bu alanda tıp mesleğini bağlayan etik kuralları ve standartlarını kabul edin ve tanıttın. Bu kurallar ve standartlar, tıp mesleğininin işkence yapmasını ve zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelede bulunmasını yasaklayan, ve mahkumların rızasız vücut aramalarına katkıda bulunmaları konusundaki uluslararası standartlarla tutarlılık göstermelidir.

Eşcinselliği “kanıtlamak” için aşağılayıcı tıbbi muayeneler yapan doktorları uygun bir şekilde cezalandırın.

Travesti ve transseksüellerle görüş alışverişinde bulunarak cinsiyet düzeltme ameliyatlarının da dahil olduğu, travesti ve transseksüeller için yapılan tıbbi müdahaleler konusunda standartlar oluşturun.

- Dünya Travesti ve Transseksüel Sağlığı Mesleki Birliği'nin "Tedavi Standartları"nı kabul edin ve uygulamaya koyun.

Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği konusu dahil olmak üzere, Sağlık bakanlığı alanında ayrımcılığı önlemek için standartlar oluşturun.

- Bu standartları, lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel örgütleri, ve seks işçilerinin dernekleri ile görüş alışverişinde bulunarak oluşturun.

Dünya Tıp Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü dahil olmak üzere tüm uluslararası sağlık sektörü çalışanlarına

Türk tıp profesyonellerinin, işkence yapmalarını, zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelelerini; ve askerliğe sevk edilmemesi için rapor alanlara uygulanan aşağılayıcı ve rızasız vücut muayenelerine katılmalarını kınayın.

Avrupa Birliği'ne

Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği ile ilgili hususların Türkiye'nin izlenme sürecine; Türkiye'nin yasalarının AB standartlarına uyumlaştırılma sürecine; ve AB tarafından fon ayrılan adli eğitim, polis eğitimi veya diğer eğitimlerine dahil edilmesini sağlayın.

Yukarıda belirtilen değişiklikleri tavsiye ederek, katılım sürecine giren tüm ülkelerin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği konularında yasa veya politika ile ilgili değişim sağlamaları konusunda baskı yapın..

Cinsel yönelim ve cinsel kimlik konularının, bu konulardaki korumaların istihdam alanıyla sınırlı olmamasını sağlamak amacıyla,, Birlik Antlaşması'nın 13. maddesinin uygulanması ile ilgili yeni direktiflere entegrasyonu sağlayın.

Emeği Geçenler

Bu rapor İnsan Hakları İzleme Örgütü çatısı altındaki Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transseksüel Hakları Programı'nda araştırmacı olan Juliana Cano Nieto ve programın yöneticisi Scott Long tarafından yazılmıştır. Türkiye üzerine araştırma yapan Emma Sinclair-Webb, kıdemli hukuk danışmanı Clive Baldwin ve program yöneticisi yardımcısı Joe Saunders tarafından gözden geçirilmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ndeki yayınlar yönetmeni Andrea Holley, fotoğraf editörü Anna Lopriore ve yayınlar uzmanı Grace Choi raporun tasarımı ve yayınlanması için yardım ettiler. Posta müdürü Fitzroy Hepkins raporun çıkarılmasını mümkün kıldı. Rapor Uğur Alper tarafından Türkçe'ye çevrildi.

Bu araştırmanın gerçekleşmesine Türkiye'de birtakım uzmanlar ve sivil toplum kuruluşları yardım etti. İnsan Hakları İzleme Örgütü, KAOS-GL, Lambda İstanbul, MorEl, Pembe Hayat, Van Kadın Derneği ve Kadının İnsan Hakları üyelerine paha biçilemez yardımları ve cesaret dolu çalışmaları için minnettardır. Ayrıca aşağıda ismi olan kişilere bu raporun araştırma, yazım ve basım aşamalarında verdikleri destek için derin teşekkürlerimizi sunuyoruz: Cihan Hüroğlu, Öner Ceylan, Oya Burcu, Pinar İlkkaracan, Senem Doğanoğlu, Sinan Göknur, Uğur Alper, Zeynep Aksoy ve isimlerinin geçmesini istemeyen daha birçok kişi.

En önemlisi, deneyimlerini bizimle paylaşmak için konuşan birçok kişiye ve bu araştırmanın gerçekleşmesi ve ilk taslağın bölümlerinin gözden geçirilmesi için yardımcı olan herkese teşekkür ediyoruz.

İnsan Hakları İzleme Örgütü ayrıca Iwona Zielinska ve Nuray Nazli Inal'a paha biçilemez yardımları için teşekkür eder.

Ek I: Uluslararası Hukuk: Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliğiyle İlgili Uluslararası Hukuki Emsal Kararlar

Birleşmiş Milletler Sistemi

Türkiye'nin imzaladığı ve onayladığı, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin (ICCPR), 2. ve 26. maddelerinde, bütün insanların eşit olduğu yazar.²³⁸ 1994 senesinde, *Nicholas Toonen Avustralya'ya karşı* davasında, ICCPR'ye uygunluğu izleyen ve ihlalleri karara bağlayan BM İnsan Hakları Komitesi, Tazmania adındaki Avustralya eyaletinde; rızaya bağlı, yetişkin eşcinsel davranışı cezalandıran bir “oğlancılık yasası” ile ilgili bir şikayet duydu. Komite, bu tür kanunların ICCPR'de ayrımcılığa karşı olan korumaları ihlal etmesinin yanısıra, madde 17'de belirtilen, özel hayatın mahremiyet hakkını da ihlal ettiğini tasdik etti.²³⁹ Özellikle, Komite “cinsel eğilimin”, “madde 2, paragraf 1 ve 26'da'seks'e yapılan referansın, cinsel yönelimi içerdiğini, ve ICCPR altında ayrımcılığa karşı korunan bir durum olduğunu onayladı.”²⁴⁰

Birleşmiş Milletler'in cinsel yönelim esaslı ayrımcılığa karşı olan bu belirleyici müdahalesi büyük etkisi olan sonuçlar yarattı. Komite başka yerlerde, ICCPR'deki ayrımcılık karşıtı yasakların devletlerin hayatın tüm alanlarındaki eşit olmayan davranışları düzeltmeleri için büyük bir seferberlik içinde olduğunu öğrendi. Bu sebeple, 26. maddenin “kanunda hatta kamu yetkilileri tarafından korunan ve düzenlenen bütün alanlarda ayrımcılığı yasakladığını” bildiriyor. Mesela, özel istihdamı düzenleyen her devlet, bu yüzden bu alandaki ayrımcılığa karşı korumalar sunmakla sorumludur.

—buna cinsel yönelim esaslı ayrımcılığa karşı olan korumalar da dahildir. Komite aynı zamanda maddenin ayrımcılık yapmaya niyet edenlerin yanı sıra *gerçekte* ayrımcı olan davranışlar ve politikaları engellediğini öğrendi.²⁴¹

Sonraki bir kararda, *Edward Young Avustralya'ya karşı* davasında, Komite, Anlaşma'nın, ayrımcılığa karşı korumaya dayanarak, aynı cinsiyetteki çiftlere emeklilik haklarında eşitlik

---

²³⁸ Madde 2(1): “Yürürlükteki Anlaşmanın tarafı olan her devlet kendi sınırları içinde ve devletin yargı kurallarına bağlı olan tüm bireylere, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik veya farklı fikirler, milli veya sosyal köken, mal, doğum veya başka durumlar sebebiyle herhangi bir ayrımcılığa uğramadan yürürlükteki anlaşmada tanınan haklara saygı duymayı ve garanti altına almayı taahhüt eder. Türkiye, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ni 2003 yılında onayladı; Madde 26 “Bütün insanların kanun önünde eşit olduğunu ve hiçbir ayrımcılığa uğramadan kanunun eşit korumasına hakları olduğunu” tasdik eder. Bu hususta, kanun her tür ayrımcılığı yasaklar ve bütün insanlara ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politika veya diğer fikirler, milli veya sosyal köken, mal, doğum veya başka durumlardan kaynaklanan ayrımcılığa karşı eşit ve etkili korumayı garanti eder.”

²³⁹ Madde 17:

“1. Hiç kimse ne özel hayatıyla, ailesiyle, eviyle veya ilişkileriyle ilgili yasaya aykırı veya gelişigüzel bir müdahaleye ne de onuruna ve itibarına kanun dışı saldırılara maruz bırakılacaktır.

2. Herkes bu tür bir müdahaleye veya saldırılara karşı korunma hakkına sahiptir.”

²⁴⁰ *Nicholas Toonen Avustralya'ya karşı*, 50th Celse İletişim No. 488/1992, CCPR/c/50/D/488/1992, 14 Nisan 1994, para 8.7.

²⁴¹ İnsan Hakları Komitesi, “Genel Yorum 18: Eşit Muamele Yapma,” 37. oturum, 1989, HRI/GEN/1/Versiyon.1, s. 26.

verilmesi gerektiğini karar bağladı.²⁴² Bu *X Kolombiya'ya karşı* davasında Komite tarafından tekrarlandı. Komite, “cinsiyet veya cinsel yönelim zemininde ayrımcılık olmadan emeklilik aylığı alma konusundaki talebinin yeniden değerlendirilmesi de dahil etkili bir düzeltme “ talebinde bulundu.²⁴³ Özellikle cinsel yönelimi içeren ayrımcılık karşıtı kanunları geçirmek için devletleri zorladı²⁴⁴ ve devletlerin anayasalarında cinsel yönelim esaslı ayrımcılığa karşı yasakları da eklemelerini zaruri hale getirdi.²⁴⁵ Devletlerin insanları cinsel yönelim bazlı şiddetten korumadaki başarısızlıklarını eleştirdi ve travesti ve transseksüellere El Salvador'da saldırılması davasında aşağıdakileri söyledi:

“Komite, cinsel yönelimleri sebebiyle insanlara saldırılması hatta öldürülmesi olaylarında (madde 9), bu tür kanun dışı olaylarda yapılan soruşturmaların sayısının küçüklüğünden ve cinsel yönelimleri yüzünden insanlara karşı yapılan ayrımcılıkta kullanılan yürürlükteki şartlardan (yerel “kanun ihlal kuralları” gibi) kaygı duyduklarını belirttiler.(madde 26)

Devlet Tarafı şiddet ve cinsel yönelim esaslı ayrımcılığa karşı etkili koruma sağlamalıdır.”²⁴⁶

O zamandan beri, çok sayıda BM organı ve mekanizmaları işlerinde bu tür ayrımcılıklardan bahsettiler. Örneğin, Yargıdışı, Fezleke veya Rast gele İdamlar Özel Raporu, aşağıdakileri verilerden bahsediyor:

Cinsel yönelim konularının suçla bağdaştırılması cinsel azınlık mensuplarının toplumsal olarak damgalanmalarını artırıyor... Sonuç olarak bu da onları, yaşam hakkına yapılan saldırılar da dahil, şiddete ve insan hakları ihlallerine karşı daha savunmasız hale getiriyor, Bu damgalanma yüzünden, cinsel azınlıklara yönelik şiddet hareketlerinin cezasız kalma ortamında işlenmesi daha muhtemel hale geliyor.²⁴⁷

İşkence üzerine BM Özel Raportörünün Genel Kongre'ye verdiği uzun ifade bu konuyla ilintili. Bu raporda detayları verilen kötü muamelelerin çoğunun nedenlerini ve sonuçlarını inceliyor ve mahkûm ediyor.

²⁴² *Edward Young v. Avustralya'ya karşı*, Belge No. 941/2000, CCPR/C/78/D/941/2000, 18 Eylül 2003.

²⁴³ *X Kolombiya'ya karşı*, Belge No. 1361/2005, CCPR/C/89/D/1361/2005, 14 Mayıs 2007.

²⁴⁴ Gözlemler üzerine Sonuçlar: Slovakya, CRC/C/SVK/CO/2, 8 Haziran 2007, para. 28; Gözlemler üzerine Sonuçlar: Namibia, CCPR/CO/81/NAM, 30 Temmuz 2004, para. 22; Gözlemler üzerine Sonuçlar: Trinidad ve Tobago, CCPR/CO/70/TTO, 3 Kasım 2000, para. 11.

²⁴⁵ “İnsan Hakları Komitesinin Gözlemlerinin üzerine Sonuçları,” İnsan Hakları Komitesi, 66^{nci} Oturum, CCPR/C/79/Add.110, para. 23.

²⁴⁶ Gözlem Sonuçları: El Salvador, CCPR/CO/78/SLV, 22 Temmuz 2003, para. 16.

²⁴⁷ “Yargısız, Özet veya Rast gele İdamlar Özel Raportörünün Raporu,” E/CN.4/1999/39, 16 Ocak 1999, para. 77.

Özel Raportör işkence vakalarının kayda değer bir kısmının cinsel azınlıklara karşı uygulandığını bildiriyor. Ve bu durum cinsel azınlıkların, tecavüz ve cinsel saldırı gibi, cinsiyet bariyerini geçtikleri veya cinsiyet rollerinin baskın algılarına meydan okudukları için “cezalandırmak” amacıyla cinsel doğal şiddete maruz kaldıklarını gösteriyor.

Özel Raportör cinsel azınlıklar içindeki hangi grupların fiziksel tacize maruz kaldıklarına dair bilgiler edinmiştir. *Diğer taciz türlerinin yanı sıra saldırı, aşağılama, gerçek veya algılanan cinsel yönelimleri veya cinsel kimlikleriyle ilgili sözlü saldırılara, tecavüz ve cinsel saldırılara uğradıkları öğrenilmiştir. ... Cinsel azınlıklara karşı kötü davranışın diğerlerinin yanı sıra aynı zamanda, seks işçilerini, sözde “sosyal temizlik” kampanyalarında belli bölgeleri terk etmeye zorlamak veya cinsel azınlıkları, kulüpler ve barlar da dahil, belli alanlarda buluşturmaktan soğutmak için kullanıldığına da inanılıyor.*

Özel Raportör ilgili istatistiklere ulaşmasa da sosyal olarak kurgulanan cinsiyet beklentilerine uymadıkları için cinsel azınlıkların oransız bir şekilde işkenceye ve diğer kötü davranışlara maruz kaldıkları görünüyor. Gerçekten de, cinsel yönelim esaslı ayrımcılık kurbanlarının insanlıktan çıkarılması sürecine katkıda bulunabiliyor ki bu çoğu zaman işkencenin ve kötü davranışın oluşması için gerekli bir şart. Özel Raportör cinsel azınlık üyelerinin değişik bağlamlardaki işkencelerde özellikle saldırıya açık bir grup olduklarını ifade ediyor. Ve özel durumları onları devlet hastanelerinde tedavi olanaklarına ulaşabilmeleri ya da gördükleri kötü muamelenin sonuçları konusunda da etkiliyor. Bu insanlar buralarda belli tacizlerin sonucunda düştükleri kurban durumunun derinleşmesinden ve yasal yaptırımlar bağlamında yasal sonuçlardan korkabiliyorlar. Özel Raportör, genellikle ayrımcı yasalar ve tavırlar sebebiyle kötüleşen veya oluşan ekonomik ve eğitimsel durumları sebebiyle, cinsel azınlıkların haklarını isteme ve garantileme yollarından ve tazminat gibi yasal çözümler aramaktan yoksun bırakıldığının altını çizmek istiyor. ...

Cinsel azınlık gruplarının üyelerine karşı gösterilen ayrımcı tavırlar, kanun uygulamada mercileri tarafından daha az inanılır görülmesi veya devlet dışı odaklar tarafından gösterilen şiddete karşı da dahil olmak üzere tamamen eşit bir korunma standardına sahip olmamaları anlamına gelebilir. Özel Raportör, cinsel azınlıkların hangi üyelerinin, başka iddialar yüzünden tutuklandıklarında veya üçüncü bir taraf tarafından yapılan tacizler konusunda şikayette bulduklarında, polisten sözel, fiziksel ve tecavüz de dahil cinsel saldırı görerek daha da kurbanlaştırılmaya maruz bırakıldıklarına dair bilgi edinmiştir.²⁴⁸

Rast gele Gözaltılar konusundaki BM Çalışma Grubu, insanların sadece cinsel yönelimlerine dayanarak gözaltına alınmalarının—gözaltına alınmalarına gerekçe

---

²⁴⁸ “Özel Raportörün İşkence ve diğer Acımasız, İnsanlık Dışı ve Alçaltıcı Davranışlar veya Cezalar Sorunu Konusundaki Raporu,” BM Genel Kongresi, A/56/156, 3 Temmuz 2001.

gösterilen kanunun eşcinsel davranıştan açık olarak söz etmese bile, temel insan haklarını ihlal ettiğini teyit etmiştir.²⁴⁹

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Türkiye tarafından imzalanan ve onaylanan ilgili antlaşmasının Genel Yorumlar 14. maddesinin “sağlık hizmetine ulaşmadaki, sağlığı tayin eden esaslardaki ve bunlara ulaşma yolları ve tedavilerinin yapılması için gereken hak edişlerin, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik veya diğer fikirler, milli veya sosyal köken, mal, doğum, fiziksel veya zihinsel engellilik, sağlık durumu(HIV/AIDS de dahil), *cinsel yönelim* (vurgu eklenmiştir), medeni, politik, sosyal veya diğer durumlara dayandırılan ve sağlık hakkından veya uygulanmasından eşit olarak yararlanmaya zarar verme veya sınırlama eğilimi taşıyan bütün ayrımcılıkları engeller” olarak okunması gerektiğini belirtmiştir.²⁵⁰

BM mekanizmaları aynı zamanda lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel vatandaşların haklarını savunmak için çalışan örgütlenmelerin ifade özgürlüğüne de, “bütün vatandaşların cinsel yönelimlerine bakılmaksızın, kendilerini ifade etmeye ve bilgi aramaya, almaya ve vermeye hakları vardır” diyerek değinmiştir.²⁵¹

Avrupa Birliği

1994 gibi erken bir zamanda, Avrupa Parlamentosu, bütün üye ülkelerde cinsel yönelimi koruyan kapsamlı bir ayrımcılık karşıtlığı çağrısı yapan bir karar geçirmiştir. Bu karar üye ülkeleri, “ülkelerindeki lezbiyen ve eşcinsel örgütlerle beraber, eşcinsellere karşı işlenen ve gittikçe artan şiddet eylemlerine karşı önlemler almaya ve kampanyalar başlatmaya” çağırıyordu. Aynı zamanda onlara “eşcinsellere karşı yapılan bütün ayrımcılıklara karşı savaşmak için önlem almalarını ve kampanyalar başlatmalarını bildirdi”.²⁵²

1997’de, Avrupa Birliği’nin Amsterdam Antlaşması, Avrupa Birliği’ne, cinsiyet, ırksal veya etnik köken, din veya inanç, engellilik, yaş veya cinsel yönelim kaynaklı ayrımcılıkla savaşmak için uygun eylem yapma” yetkisi verdi.²⁵³ Bu, önemli bir uluslararası anlaşmada cinsel yönelimden ilk bahsedilişiydi.

2000 yılında Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi de cinsel yönelim esaslı ayrımcılığı yasakladı. Aynı yıl, 13. maddenin yürürlüğe girmesinin bir parçası olarak Avrupa Komisyonu “istihdam ve meslekte eşit muamele için genel bir çerçeve belirleyen” bir

²⁴⁹ Rast gele Gözaltı Üzerine BM Çalışma Grubu, *Yasser Mohamed Salah et al. v. Egypt*, Fikir no. 7/2002 (Mısır), E/CN.4/2003/8/Add.1, <http://www1.umn.edu/humanrts/wgad/7-2002.html>, paras. 14-15.

²⁵⁰ “Genel Yorum 14: Oluşabilen en yüksek sağlık standardı Hakkı,” Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 22. Oturum, E/C.12/2000/4, 11/08/2000, paras. 18-19.

²⁵¹ Fikir ve İfade Özgürlüğü konusunda Özel Raportörün raporu, Kolombiya Görevi, E/CN.4/2005/64/Ek.3, 26 Kasım 2004, para. 75.

²⁵² Avrupa Parlamentosu, “Avrupa toplumdaki homoseksüel ve lezbiyenler için eşit haklar kararı”, OC 1994 C 61/40, Karar no. A3-0028/94, 8 Şubat 1994.

²⁵³ Madde 13.

yönerge yayımladı. (Yönerge 2000/78/ED). “İstihdam Yönergesi” Birlik sınırları içinde istihdamda cinsel yönelim temelli ayrımcılığı engelledi ve ayrımcılığın tamamen yok edilmesi için gerekli tedbirleri ortaya koydu. Yönerge, Birliğin *acquis communautaire*'inin bir parçası—bütün üye ülkelerin bu yönergeyi hukuk ve politikalarında kanunlaştırmaları ve yeni üyelerin mevzuatlarına dahil etmeleri bir zorunluluk. Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi ayrıca 21. maddede cinsel yönelim temelli ayrımcılığı yasaklıyor.

AB aynı zamanda cinsel yönelim ayrımcılığı da dahil olmak üzere ayrımcılıkla savaşılan projeleri 6 yıllık bir süre kapsamında finansal olarak destekleyen bir Ayrımcılık Hareket Programı oluşturdu.

Avrupa Konseyi başvuran ülkelerde yasaların ve iç politikanın *acquis communautaire*'e²⁵⁴ göre yeniden düzenlenmesini yakından izlemekle yükümlü. Avrupa Parlamentosu 2003'te “Genişleme müzakerelerinin sonuçları raporu”nda “birçok aday ülkede ayrımcılık ve suistimalin hukuk ve kanun uygulama sistemlerindeki kusur ve ihmaller yüzünden sürdüğünü... ve *acquis*'in Avrupa Komisyonu Anlaşması'nın 13. maddesinde tanımlandığı şekilde, Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi'ne göre uygulanmasının zorunlu olduğunu” belirtti.²⁵⁵

Her aday ülkenin üyeliğe uygunluk ve kabul için gösterdiği ilerlemeyi değerlendirmekle sorumlu Avrupa Birliği Genişleme Komisyonu, her aday ülke için düzenli raporlar hazırladı. 2004'teki Türkiye Olağan Raporu'nda —rapor Türk parlamentosu Ceza Yasası'ndaki ayrımcılık karşıtı önlemlerin kısaltılmış versiyonunu onayladıktan sadece birkaç gün sonra yayınlandı—Komisyon ülkenin “Cinsel yönelim (özellikle vurgulanmıştır) gibi bütün yasaklı zeminlerde ayrımcılığa karşı mevzuata hala sahip olmadığını” belirtti.²⁵⁶

Konsey benzer şekilde 2007 Türkiye Raporu'nda da “ırk, etnik köken, din, inanç, engellilik, yaş ve cinsel yönelimle ilgili ayrımcılığa yönelik AK yönergelerinin aktarımının

---

²⁵⁴ AB'ye üye olmak isteyen her ülke Avrupa Birliği Sözleşmesi'nde açıklanan şartlara uymak zorundadır. Kopenhag Katılım Kriterleri 1993'de Kopenhag'da toplanan AB hükümetinin yöneticileri tarafından oluşturulmuştur. Buna göre üç kriterin yerine getirilmesi gerekir, ekonomik, politik ve Birliğin *acquis*'inin kabul edilmesi. AB'ye göre “*acquis* bütün üye ülkeleri bağlayan genel hak ve yükümlülükler toplamıdır” (12 Şubat 2008'de erişildi) http://ec.europa.eu/enlargement/glossary/terms/acquis_en.htm. Avrupa Konseyi'nin (AB Hükümeti yöneticilerinin 1999 Aralık'ında Helsinki'de yapılan toplantısı Türkiye'yi tam üyeliğe aday ülke olarak tanıdı. Türkiye 19 Mart 2001'de 'acquis communautaire'e uyum için bir Ulusal Program'ın yürürlüğe konulduğunu bildirdi. Üyelik müzakereleri 3 Ekim 2005'te açıldı. 6 Kasım 2007'de Komisyon Türkiye'nin üyeliğe doğru ilerlerken iyileştirmesine öncelik vermesi gereken üç alan belirleyen genel bir genişleme stratejisini benimsedi. Kısa dönemli öncelikler insan haklarının desteği ve korunmasını ve azınlıkların korunmasını içeriyor. Avrupa Topluluğu Komisyonu, Türkiye'yle üyelik müzakerelerindeki prensipler, öncelikler ve koşullar üzerine Konsey Kararı Önerisi ve yürürlükten kaldırma (Karar 2006/35/EC, COM (2007) 661 final, Brüksel 6 Kasım 2007. http://ec.europa.eu/enlargement/key_documents/reports_nov_2007_en.htm (5 Mart 2008'de erişildi).

²⁵⁵ Dış İşler Komitesi İnsan Hakları, Genel Güvenlik ve Savunma Politikası, “Kopenhag'daki genişleme müzakerelerinin sonuçları üzerine rapor”, Avrupa Parlamentosu, A5-0081/03.

²⁵⁶ Avrupa Toplulukları Komisyonu, “Türkiye'nin Üyeliğe Kabul için İlerlemesi üzerine Olağan Rapor 2004” Brüksel, 6 Ekim 2004, SEC (2004) 1201.

tamamlanmamış” olduğunu belirtti ve “ ayrımcılığı engellemek ve eşit muameleyi desteklemek için etkili ve bağımsız bir Eşitlik Kurumu”nun kurulmasını istedi.²⁵⁷

Avrupa Konseyi'nin 1976 yılına ait bir yönergesi istihdamda kadın ve erkeklere eşit davranılmasıyla ilgili.²⁵⁸ Avrupa Adalet Mahkemesi—AB'nin en yüksek adli kurumu—1996'da bu yönerge kapsamında toplumsal cinsiyet kimliği üzerine önemli bir karar aldı. Buna göre bir transseksüel—toplumsal cinsiyet kimliğiyle uyumlu fiziksel görünümüne sahip olmak için ameliyat geçiren travesti ya da transseksüel kişi—cinsiyet değişimi sebebiyle işten çıkarılamazdı. Bu karar Avrupa Birliği'nin tümündeki ameliyat geçirmiş travesti ve transseksüellerin istihdam haklarını korudu.

Avrupa Birliği Konseyi ayrımcılığı engellemeyi garantilemek için de yönergeler çıkardı. Örneğin konsey yönergesi 97/80/AK “görünüşte tarafsız bir koşul, kriter ya da uygulama, bir cinsel grubun üyelerinin büyük bir oranını mağdur ediyorsa —bu koşul, kriter ya da uygulama, uygun, gerekli ve cinsiyetle ilgili olmayan nesnel etkenlerle doğrulanmadığı sürece, dolaylı ayrımcılık vardır” tespitinde bulunuyor, böylelikle bireysel ve idari işlemlerde cinsiyet esaslı ayrımcılık davalarında kanıtlama zorunluluğunu değiştiriyor.²⁵⁹

Avrupa Konseyi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi birbirini izleyen üç kararda, *Dudgeon Birleşik Krallığa karşı* (1981), *Norris İrlanda'ya karşı* (1988) ve *Modinos Kıbrıs'a karşı* (1993)²⁶⁰ karşılıklı rızaya dayanan eşcinsel davranışları suç sayan kanunların ECHR'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) 8. maddesiyle korunan mahremiyet hakkını ihlal ettiği hükmüne vardı. Bunu dünya çapında sık karşılaşılan ayrımcı davranışların ahlaki savunmalarına uygun bir dille yaptı. Buna göre mahkeme *Dudgeon*'da eşcinsel davranışları cezalandıran yasaların “demokratik bir toplumda” şart koşulamayacağına karar verdi.

Toplumun eşcinselliği ahlaksızlık olarak gören üyeleri diğerlerinin özel yaşamlarındaki eşcinsel davranışlarından şoke ve rahatsız olsalar, incinseler dahi, bu kendi başına rıza gösteren yetişkinleri ilgilendiren durumlarda ceza uygulanmasına gerekçe olamaz.²⁶¹

²⁵⁷ Avrupa Topluları Komisyonu, “Türkiye 2007 İlerleme Raporu,” Brüksel, 6 Kasım 2007, SEC (2007) 1426, s.54.

²⁵⁸ Avrupa Topluları Konsey Yönergesi, 9 Şubat 1976, “İstihdama erişim, mesleki eğitim, terfi ve çalışma koşulları konularında kadın ve erkeklere eşit davranılması prensibinin uygulanması üzerine”, 76/207/EEC.

²⁵⁹ Konsey Yönergesi 97/80/EC, 15 Aralık 1997, http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31997L0080&model=guichett (21 Mart 2008'de erişildi).

²⁶⁰ *Dudgeon Birleşik Krallığa karşı* 4 Eur. HR Rep. 149 (1981); *Norris İrlanda'ya karşı* 13 Eur. HR Rep. 186 (1989); ve *Modinos Kıbrıs'a karşı* 16 Eur. HR Rep. 485 (1993).

²⁶¹ *Dudgeon Birleşik Krallığa karşı* (Uygulama no.7525/76, 22 Ekim 1981 kararı, www.echr.coe.int adresinde bulunabilir, paragraf.60.

Norris'te mahkeme "yasamaya ilişkin prosedürlerin eşcinsel yönelime sahip bir insanın hayatında yaratacağı zarar verici etkileri kanunu değiştirilmeden yürürlükte tutmanın gerekçelerine ağır basar" hükmünü verdi.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi sonrasında da ayrımcı hükümleri devirmek için özel hayat ve davranış mahremiyeti savunmalarını kullandı. *Smith ve Grady Birleşik Krallığa karşı* ve *Lustig-Prean ve Beckett Birleşik Krallığa Karşı'da*, eşcinsellerin silahlı kuvvetlerden men edilmelerinin onların özel yaşamına saygıyla bağdaşmadığına karar verdi.²⁶² Mahkeme "eylemsel etkinlik"le ilgili kaygıların sadece "heteroseksüel personelin negatif görüşlerine dayandığına hükmetti:

Mahkemeye göre bu negatif görüşler, heteroseksüel çoğunluğun eşcinsel azınlığa karşı önceden belirli önyargıları temsil ettiklerinden kendi başlarına başvuruların haklarına müdahale için yeterli gerekçe oluşturmamaktadır... farklı ırk, kök veya renklerden insanlara yönelik benzer negatif görüşler gibi,²⁶³

Bu arada, mahkeme 2003'te, *Karner Avusturya'ya Karşı'da* ölmüş birinin aynı cinsiyetten eşini evlilikle gelen haklardan mahrum etmenin ECHR'deki ayrımcılık karşıtı maddeleri ihlal ettiğine karar verdi.²⁶⁴ Aynı yıl *L ve V Avusturya'ya karşı* ve *S.L. Avusturya'ya karşı* davalarında da benzer bir karara vararak heteroseksüel ve eşcinsel ilişkiler için farklı reşitlik yaşlarının ayrımcılığa karşı önlemleri ihlal ettiğine hükmetti.²⁶⁵

Avrupa Konseyi 2002'de toplumsal cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılığa büyük bir darbe indirdi. Önceki kararları tersine çevirerek *Goodwin Birleşik Krallığa karşı* ve *I Birleşik Krallığa karşı'da* Birleşik Krallığın adı geçen kişilerin resmi kimlik ve belgelerini ameliyat sonrası cinsiyetlerine uyacak şekilde değiştirmeyi reddetmesinin onların (evlenme hakkı dahil) özel yaşam haklarını ihlal ettiğine karar verdi. Mahkeme şöyle dedi:

21^{inci} yüzyılda transseksüellerin kişisel gelişim, fiziksel ve ruhsal güvenlik haklarını toplumdaki diğer insanlar tarafından deneyimlenen en bütünsel şekliyle deneyimlemeleri bir tartışma konusu olarak görülemez... Bireylerin çok büyük kişisel bedel ödeyerek seçtikleri cinsel kimlikle uyumlu bir değer ve onurla yaşamalarını sağlamak için toplumdan belli bir rahatsızlığa katlanmasını beklemek makuldür."²⁶⁶

²⁶² *Smith ve Grady Birleşik Krallığa karşı* (Uygulamalar no. 33985/96 ve 33986/96), September 27 Eylül 1999 kararı; *Lustig-Prean ve Beckett Birleşik Krallığa karşı*, (Belge no. 31417/96 ve 32377/96), 27 Eylül 1999 kararı, www.echr.coe.int adresinde bulunabilir.

²⁶³ *Ibid.* *Lustig-Prean ve Beckett Birleşik Krallığa karşı*, paragf. 90, www.echr.coe.int adresinde bulunabilir.

²⁶⁴ *Karner Avusturya'ya karşı* (belge no.40016/98), 24 Temmuz 2003 kararı, www.wchr.coe.int adresinde bulunabilir.

²⁶⁵ *S.L. Avusturya'ya karşı* (belge no.45330/99) 9 Ocak 1999 kararı; *L ve V. Avusturya'ya karşı* (belgeler 39392/98 ve 39829/98) 9 Ocak 2003 kararı www.wchr.coe.int adresinde bulunabilir.

²⁶⁶ (*Goodwin Birleşik Krallığa karşı* (belge no.28957/95) 12 Temmuz 2002 kararı, paragf. 90 ve 91 www.wchr.coe.int adresinde bulunabilir.

2003'te *Van Kuck Almanya'ya karşı*'da mahkeme, sağlık sigortasının cinsiyet değişimi ameliyatının bedelini 6demeyi reddettiği transseks6el bir kadının davasını g6rd6. Mahkeme 6zel yaşama saygının ihlali sonucuna vararak sigorta şirketinin kararının “başvuranın h6r iradenin en temel esaslarından biri olarak kendini bir kadın olarak tanımlama 6zg6rl6ę6n6” yadsıdığına karar verdi. Ayrıca “Antlaşmanın 6z6n6n insan onur ve 6zg6rl6ę6ne saygı olmasına dayanarak transseks6ellerin kişisel gelişim ve ruhsal g6venlik haklarına koruma getirildiğini” belirtti.²⁶⁷

---

²⁶⁷ *Van Kuck Almanya'ya karşı* (belge no. 35968/97), 12 Haziran 2003, para.73, www.wchr.coe.int adresinde bulunabilir.

Ek II: İstanbul Emniyet Müdürü'ne mektup

1 Mart 2008

Mr. Celalettin Cerrah
İstanbul Emniyet Müdürü
İstanbul Emniyet Müdürlüğü
Vatan Caddesi
Fatih
İstanbul
Faks: + 90 212 635 1832

Sayın Celalettin Cerrah:

Size merkezi New York'ta bulunan İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) adına yazıyorum. Dünyanın farklı yerlerindeki şubelerimizle, kurumumuz insan hakları ihlallerini gün ışığına çıkarmaya kendini adanmıştır. Bugüne dek Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri hükümetleri tarafından gerçekleştirilen birçok insan hakları ihlaliyle ilgili geniş çalışmalarda bulunduk. Bağımsızlığımızdan ödün vermemek için ise hiçbir devlet yönetiminden direkt ya da dolaylı yoldan bağış kabul etmeyen özel bir kurum olarak varlığımızı sürdürdük.

Bu mektubu yazmamızın nedeni ise İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Türkiye'deki Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transseksüel (LGBT) bireylerin durumu ile ilgili yaptığı araştırmadır. Bu araştırmayla birlikte bize ulaşan, İstanbul'da görev yapan polis güçlerinin de dahil olduğu olaylarla ilgili topladığımız çeşitli raporlar hakkında yorum ve düşüncelerinizi almak istiyoruz.

LGBT bireylerin İstanbul'da görev yapan polis gücü görevlileri tarafından gerçekleştirilen saldırılara maruz kaldığı yolunda bilgiler aldık. Kurumumuza rapor edilen olaylarla ilgili hazırladığımız, ilişikteki sorulara bakmanızı rica ediyoruz. Bu tür iddialarla ilgili daha önce iç soruşturma yürütüp yürütmediğinizi ve herhangi bir durumda cezai uygulamaya gidildi mi öğrenmek istiyoruz. Ayrıca herhangi bir vakada yasal işlem yapıldı mı, herhangi bir polis memuru şikayetlerle ilgili ön soruşturmalarda savcıya ifade verdi mi ve bu yasal soruşturmanın sonuçları ne oldu, bilgi verirseniz seviniriz.

Bunlara ek olarak İstanbul'daki polis güçlerinin LGBTT bireyleri etkileyen çalışma şekliyle ilgili belli raporlar üzerinden bilgi verebileceğinizi ümit ediyorum. Bu konuda ekte daha fazla sorumuz da mevcuttur.

İnsan Hakları İzleme Örgütü için doğru, tam ve tarafsız bilgiler içeren raporlar hazırlamak çok önemlidir. Resmi yönetim organlarının ve devlet yetkililerinin görüşlerini raporlarımızda yansıtmamızın ve onlara, bize ulaşan insan hakları ihlalleri ile ilgili açıklama yapma şansı vermenin önemine inanıyoruz. Raporumuzda sizin de görüşlerinize yer vermek istediğimizden 20 Mart 2008'e kadar yanıtınızı almak bizi çok sevindirir.

Saygılarımla,

Juliana Cano Nieto
Araştırmacı
Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transseksüel Programı

C.C.

Sayın Beşir Atalay, İçişleri Bakanı, Ankara

Ek III: Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürü'ne Mektup

Tuğrul Pek,
Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürü
Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğü
Tarlabaşı Bulvarı
İstanbul
Faks: + 90 212 253 7110

Sayın Tuğrul Pek,

Size merkezi New York'ta bulunan İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) adına yazıyorum. Dünyanın farklı yerlerindeki şubelerimizle, kurumumuz insan hakları ihlallerini gün ışığına çıkarmaya kendini adanmıştır. Bugüne dek Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri hükümetleri tarafından gerçekleştirilen birçok insan hakları ihlaliyle ilgili geniş çalışmalarda bulunduk. Bağımsızlığımızdan ödün vermemek için ise hiçbir devlet yönetiminden direkt ya da dolaylı yoldan bağış kabul etmeyen özel bir kurum olarak varlığımızı sürdürdük.

Bu mektubu yazmamızın nedeni ise İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Türkiye'deki Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transseksüel (LGBTI) bireylerin durumu ile ilgili yaptığı araştırmadır. Bu araştırmayla birlikte bize ulaşan, Beyoğlu'nda görev yapan polis güçlerinin de dahil olduğu olaylarla ilgili topladığımız çeşitli raporlar hakkında yorum ve düşüncelerinizi almak istiyoruz.

LGBTI bireylerin Beyoğlu Bölgesi'nde görev yapan polis gücü görevlileri tarafından gerçekleştirilen saldırılara maruz kaldığı yolunda bilgiler aldık. Kurumumuza rapor edilen olaylarla ilgili hazırladığımız, ilişikteki sorulara bakmanızı rica ediyoruz. Bu tür iddialarla ilgili daha önce iç soruşturma yürütüp yürütmediğinizi ve herhangi bir durumda cezai uygulamaya gidildi mi öğrenmek istiyoruz. Ayrıca herhangi bir vakada yasal işlem yapıldı mı, herhangi bir polis memuru şikayetlerle ilgili ön soruşturmalarda savcıya ifade verdi mi ve bu yasal soruşturmanın sonuçları ne oldu, bilgi verirseniz seviniriz.

Bunlara ek olarak İstanbul'daki polis güçlerinin LGBTI bireyleri etkileyen çalışma şekliyle ilgili belli raporlar üzerinden bilgi verebileceğinizi ümit ediyorum. Bu konuda ekte daha fazla sorumuz da mevcuttur.

İnsan Hakları İzleme Örgütü için doğru, tam ve tarafsız bilgiler içeren raporlar hazırlamak çok önemlidir. Resmi yönetim organlarının ve devlet yetkililerinin görüşlerini raporlarımızda yansıtmamızın ve onlara, bize ulaşan insan hakları ihlalleri ile ilgili açıklama yapma şansı vermenin önemine inanıyoruz. Raporumuzda sizin de görüşlerinize yer vermek istediğimizden 20 Mart 2008'e kadar yanıtınızı almak bizi çok sevindirir.

Saygılarımla,

Juliana Cano Nieto

Araştırmacı

Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transseksüel Programı

C.C.

Sayın Celalettin Cerrah,
İstanbul Emniyet Müdürü, İstanbul

Sayın Beşir Atalay
İçişleri Bakanı, Ankara